

Temabyn - landsbygdsboende i en intressegemenskap?

En studie av boendemiljöns värden i Söderby hästby,
Haninge kommun

Equiland Invest AB©

Masteruppsats i Geografi

Kurs: GEO230, 30hp

Termin: VT12

Student: Terje Selnes

Handledare: Marie Stenseke

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Förord

Denna uppsats har skrivits inom ramen för Masterprogram geografi vid Göteborgs Universitet under vårterminen 2012. Jag vill passa på att tacka min handledare Marie Stenseke på Göteborgs Universitet som genom konstruktiv kritik och stort engagemang bidragit till denna uppsats. Vid sidan av universitetet så tackar jag även personalen på planavdelningen Norconsult AB som bidragit med både intresse och en vänlig och smakrik omgivning för hela uppsatsprocessen. Stort tack förtjänar även Ville Krantz och Malin Timan som välkomnade mig hem till dem när uppsatsens fallstudie genomfördes i Stockholm.

I Stockholm finns även de personer som gjorde denna uppsats möjlig överhuvudtaget! Största tacksamhet riktas därför till de boende i Söderby hästby för givande intervjuer under trevliga former i deras hemmiljö samt till Jan Cederlöf vid Svenska hästbyar och Rickard Lundin på Stadsbyggnadskontoret i Haninge kommun.

Trevlig läsning!

Sammanfattning

Denna masteruppsats tar sin utgångspunkt i en utveckling av nya boendemiljöer som genom sin lokalisering och utformning vill främja aktiviteter i ett specifikt fritidsintresse, ett *tema*, till att utövas lokalt i boendemiljön. Denna form av inriktade boendemiljöer benämns i uppsatsen som *temaby*.

Uppsatsens syfte är att undersöka *vilka värden i boendemiljön som är framträdande hos boende i en temaby*. Genom att besvara syftet kan det praktiska utfallet för boendemiljöns inriktning sättas i relation till övriga aspekter av boendemiljön som framkommer som värdefulla. Uppsatsens frågeställningar baseras på fyra *dimensioner* (*karaktäristisk-, relationell-, platsspecifik- samt temadimension*) som spänner över regionala och mer lokala aspekter. Dimensionerna fungerar även som en sammanfattning av uppsatsens teoretiska avsnitt som applicerar temaby till en större vetenskaplig diskussion om begreppen *plats, rum* och *boendemiljö* samt *landsbygdspraktik*. Uppsatsen fem frågeställningar är:

1. Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation till en *karaktäristisk dimension* i temaby?
2. Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation till en *platsspecifik dimension* i temaby?
3. Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation till en *relationell dimension* av temabyns förhållande till en regional omgivning?
4. Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation till den *temadimension* som temaby är inriktad mot?
5. Hur framträder styrkeförhållandet mellan de fyra dimensionerna i landsbygdspraktiken hos boende i en temaby?

Syfte och frågeställningar besvaras empiriskt genom en kvalitativ metod. Tillvägagångssättet omfattar samtals- och telefonintervjuer med tio hushåll i uppsatsens fallstudieområde Söderby hästby, Haninge kommun.

Resultatet visar på hur värden kopplade till en relationell dimension utgör en övergripande ram för inom vilket geografiskt omland till Stockholm som de boende sökt efter en lantlig boendemiljö. Söderby hästby betonas därmed främst som en bra plats för att kombinera eftersträfvade värden kopplade till en relationell och karaktäristisk dimension. Värden ur den relationella dimensionen har en stark betoning på de boendes arbetsliv som innebär ett vardagligt behov av pendling till Stockholm. Den karaktäristiska dimensionens olika värden motiveras i stor utsträckning utifrån hur boendemiljöns lokala omgivning har en *kontrasterande* effekt i förhållande till de platser som de boende vistas på under arbetsdagen.

Värdet av Söderbys temadimension framträder enbart som ett motiv för inflyttning för två hushåll och enbart hälften av de intervjuade hushållen är idag är aktiva inom boendemiljöns tema. Söderbys platsspecifika dimension uttrycks även av två hushåll och uppvisar därmed jämbördig styrka i förhållande till de värden som temabyar aktivt vill främja.

Abstract

The aim of this thesis is to examine the strengths of different aspects that are prominent as values among residents in a *theme village*. Theme villages is an example of a development of new forms of residential environments which, by its location and design, wants to promote activities in a specific hobby to be exercised locally in residential area. By examine values in this type of residential environments from a perspective of the residents, the thesis highlights how the practical outcome of the theme is, shown in a broader picture of values and activities that comes into play when people decide where to live.

To reach a broader picture four *dimensions* were formed as an analytical framework for results from the case study, based on the theoretical background of this thesis. The dimensions are characteristic-, region relational-, location-specific and a thematic dimension which represents aspects of regional and more local issues referred to accommodation. The empirical approach to examine a broader view of *theme villages* was based upon a case study with interviews in *Söderby horse village*, Haninge municipality, Stockholm where the targeted theme is horse riding. Afterwards the answers from the interviews were then related to the four dimensions for a result and analysis.

The results show how the values associated with a region relational dimension form an overall framework for the area around Stockholm where the residents looked for a rural atmosphere of their accommodation. Values from the relational dimension has a strong emphasis on residents' work and seem to influence the importance of the characteristic dimension as a *contrasting effect* in relation to the places that the residents staying on the working day. The value of Söderby's theme dimension emerges only as a motive for occupancy for two households while only half of the interviewed households are being active in activities related theme. When the same amount, two household, explicitly held Söderby's location-specific dimension as an important value, the result shows that residents in theme based villages mainly rely on other aspects of their accommodation than the values that are actively highlighted in the residential environment

Keywords: *residential environments, characteristic dimension, region relational dimension, thematic dimension, rural – urban relations.*

Innehåll

1. Introduktion och övergripande syfte	9
1.1 Inledning.....	9
1.2 Övergripande syfte.....	10
1.3 Uppsatsens disposition.....	10
2. Temabyar.....	11
2.1 Inledning.....	11
2.2 Definition.....	11
2.3 Aktörer med koppling till framväxten av boendemiljön temaby.....	12
2.3.1 Inledning.....	12
2.3.2 Temabyn i den kommunala planeringen.....	12
2.3.3 Temabyn i den kommersiella marknadsföringen.....	13
2.3.4 Bilden av temabyn från övriga dokument.....	15
2.4 Boendemiljön som geografiskt studieobjekt.....	16
2.4.1 Inledning.....	16
2.4.2 Den tätortsnära landsbygden och kopplingen till boendemiljön.....	16
3. Teori.....	19
3.1 Inledning.....	19
3.1.1 Introduktion.....	19
3.1.2 Uppsatsens kulturgeografiska inriktning: Socialgeografi	19
3.2 Boendemiljön som plats.....	20
3.2.1 Inledning.....	20
3.2.2 En global rumslighet.....	20
3.2.3 Platser - En fysisk interaktionspunkt för den globala rumsligheten effekter.....	22
3.2.4 "Risk Society" - Framväxten av lämpliga platser utifrån en säkerhetsaspekt	29
3.3 Boendemiljöns värden och motiv till inflyttning	30
3.3.1 Inledning.....	30
3.3.2 En ökad betydelse av immateriella värden i boendemiljön?	30
3.3.3 Boendemiljöns värdeskala av <i>behov, krav och preferenser</i> – En pyramidmodell	30
3.3.4 Motiv för inomregionala flyttningar – Boendemiljöns värden som "attribut"	32
3.4 En regional rumslighet ur ett svenskt perspektiv – regionens renässans.....	34
3.5 Landsbygdsboende - Anknytningsrelaterad inflyttning och landsbygdspraktik	35

3.6 Uppsatsens teoretiska analysram och frågeställningar	38
3.6.1 Inledning	38
3.6.2 Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation till en <i>karaktéristisk dimension</i> i temaby?.....	39
3.6.3 Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation till en platsspecifik dimension i temaby?.....	40
3.6.4 Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation till en relationell dimension av temabyns förhållande till en regional omgivning?	41
3.6.5 Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation den temadimension som temaby är inriktad mot?.....	41
3.6.6 Hur framträder styrkeförhållandet mellan de fyra dimensionerna i landsbygdspraktiken bland boende i en temaby?	42
4. Metod	43
4.1. Inledning	43
4.2 Avgränsning	43
4.3 Metodval: Ett kvalitativt angreppssätt	44
4.3.1 Inledning	44
4.3.2 Kvalitativ metod i en socialgeografisk studie – en ansats från ett inifrånperspektiv.....	44
4.4 Tillvägagångssätt: Samtalsintervjuer med respondenter.....	44
4.5 Validitet och reliabilitet	46
4.6 Diskussion om metodvalet: alternativa tillvägagångssätt.....	47
4.7 Förförståelse.....	48
4.7.1 Förförståelse av forskningsproblemet	48
4.7.2 Personlig förförståelse av forskningsproblemet	48
5 Resultat.....	50
5.1 Inledning.....	50
5.2 Allmän bakgrund om studieobjektet Söderby hästby.....	50
5.3 Förhållandet mellan hästbyns karaktéristiska dimension och de boendes landsbygdspraktik ..	53
5.3.1 Inledning	53
5.3.2 Värdet av en lantlighet som karaktärsdrag i boendemiljön Söderby hästby	53
5.3.3 Värdet av en bykänsla som karaktärsdrag för boendemiljön Söderby hästby.....	54
5.3.4 Sammanfattning: Den karaktéristiska dimensionen i Söderby hästby	56
5.4 Förhållandet mellan hästbyns platsspecifika dimension och de boendes landsbygdspraktik....	56
5.5 Förhållandet mellan hästbyns relationella dimension och de boendes landsbygdspraktik	57
5.6 Förhållandet mellan hästbyns temadimension och de boendes landsbygdspraktik	59

5.6.1 Inledning	59
5.6.2 Värde av Söderby hästbys temainriktning vid inflyttning	60
5.6.3 Synen på boendemiljöns omgivning och anläggningar för aktiviteter inom temadimensionen	61
5.6.4 Synen på hästbyns bebyggelsestruktur i förhållande till temadimensionen	61
5.6.5 sammanfattning: Temadimensionen i Söderby hästby	62
5.7 Sammanfattning: Styrkeförhållandet mellan de fyra dimensionerna i Söderby hästby	62
6. Analys	64
6.1 Inledning	64
6.2 Söderby hästbys relationella dimension	64
6.2.1 Inledning	64
6.2.2 Ett arbetsrelaterade värde av stor betydelse i boendemiljön	64
6.2.3 Respondenternas vanemässiga aspekt till en relationell dimension	65
6.3 Söderby hästbys karakteristiska dimension - kontrasterande värde och landsbygdspraktik i förhållande till boendemiljöns relationella värden	66
6.3.1 Inledning	66
6.3.2 Boendemiljöns karaktärsdrag som kontrasterande värde och landsbygdspraktik	66
6.3.3 Boendemiljöns karaktärsdrag av bystruktur – ett värde ur säkerhetssynpunkt	68
6.4 Söderby hästbys platsspecifika dimension – betoning i till en mindre regional omgivning runt Haninge kommun	69
6.5 Söderby hästbys temadimension – ett avtagande värde i boendemiljön till följd av en stark koppling till en näromgivning	69
6.6 Sammanvägt styrkeförhållande - Dimensionerna i en pyramidmodell	70
7. Slutsats och diskussion	72
7.1 Inledning	72
7.2 Slutsats	72
7.3 Diskussion	73
7.3.1 Temaby som segregering utveckling eller kulturell bro mellan klasser?	73
7.3.2 Behov och förslag till fortsatt forskning	74
Källförteckning	76
Skriftliga källor	76
Muntliga källor	77
Internetadresser	77
BILAGA: SAMTALSPUNKTER INFÖR INTERVJUER MED RESPONDENTER	79

Figurförteckning

Figur 1: Illustration av skillnader i livsstilsboendens inriktning på utbudet av aktiviteter inom boendemiljön.....	11
Figur 2: Bild på hästbyn Vansta by i Nynäshamn kommun.....	14
Figur 3: Två definitioner för tätortsnära landsbygd.....	17
Figur 4: Thomas Nedomysls pyramidmodell för en hierarkisk indelning av värden i boendemiljön....	31
Figur 5: Thomas Nedomysls sammanställning av värdering av attribut i boendemiljö.....	32
Figur 6: Stenbackas modell för motiv och utfall i landsbygdsboende.....	36
Figur 7: Tabell över intervjuade hushåll i Söderby hästby.....	50
Figur 8: Söderby hästby.....	51
Figur 9: Kollage av Söderby hästbys omgivning.....	51
Figur 10: Karta och flygbild över Söderby hästby.....	52
Figur 11: Dimensionernas hierarkiska förhållande i Söderby hästby.....	71

1. Introduktion och övergripande syfte

1.1 Inledning

Ett bra boende är ett grundläggande behov för att människor ska trivas med sin tillvaro. Boendet en elementär trygghet för att förmå att skapa en god situation i övrigt med arbete och socialt liv. Ett tryggt och trivsamt boende avgränsas inte till hemmets fyra väggar utan inkluderar även det närliggande området. Under senare år har det skett en utveckling av en typ av permanentboenden där fokus ligger på att skapa boendemiljöer med en särskild inriktning. Inriktning på boendemiljön kan både avse grannskap, där exempelvis särskilda seniorboenden utformats, eller utgå ett specifikt intresse.

Mot bakgrund av denna utveckling infinner sig frågor hur inriktningen på boendemiljön påverkar vardagsliv i dessa boendemiljöer? Hur förhåller sig och samspelar boendemiljöns inriktning med övriga delar i vad som är en god boendemiljö? Vilka individer väljer att flytta till en sådan boendemiljö och utifrån vilka motiv? Dessa frågor formade mitt intresse för att studera utvecklingen för denna typ av intresseinriktade boendemiljöer.

Inriktningen mot ett intresse benämns ofta som *tema-* eller *livsstilsboende*. Jag har i uppsatsen valt att benämna som *temaby*. Med begreppet *temaby* avser jag en typ av boendemiljö som ryms inom den mer omfattande kategorin *livsstilsboende* och avgränsas till den typ av livsstilsboende som genom sin utformning inriktar sig mot att främja ett specifikt intresse, ett tema. Exempel på olika temabyar är *hästnära boende*, *golfby*, *ekoby* och *flygby*.

Från min inledande informationssökning på internet kring konceptet *temaby* indikerar sökträffarna på att det en lokalisering i landsbygdsmiljö är vanligt förekommande bland befintliga och planerade temabyar. Utifrån ovanstående exempel på temainriktningar framträder intresse för landsbygdsmiljöer grunda sig i att de flesta temainriktningarna kan kopplas till ett behov av stora ytor. Landsbygdens mark kan då både i befintligt skick, eller genom att erbjuda mark för omvandling, lämpa sig för att skapa goda förutsättningar för aktivitetsutövande inom temat.

Vidare tyder de exempel på temainriktade boendemiljöer som jag funnit på internet att temaaktiviteter främst betraktas utgöra en fritidsysselsättning i boendemiljön som innebär att även andra aspekter på boendemiljön framhävs när lokalisering. En framstående aspekt är tillgänglighet till en regional omgivning för arbete, studier och övriga intressen. Denna balans mellan lämplig omgivning för tema och tillgänglighet till ett större omland innebär att temabyar visar starka tecken på att belysa de komplexa samband mellan *urbana* och *rurala* miljöer som finns i dagens samhälle.

Sammantaget tyder beskrivningarna över ett antal temabyar på att en intressant relation mellan olika geografisk nivåer finns i dessa boendemiljöer där inriktningen mot ett tema innebär ett särskilt intresse för boendemiljöns *lokala* aspekter som sedan måste sammanvägas med hur boendemiljön ger tillgänglighet till service och arbetsmöjligheter inom ett större regionalt område. Frågan som då uppkommer är hur denna relation kommer till uttryck i praktiken bland de som valt att bosätta sig och leva sina liv i en temaby?

1.2 Övergripande syfte

Det övergripande syftet med denna uppsats är att *undersöka vilka värden i boendemiljön som är framträdande hos boende i en temaby*.

Det övergripande syftet preciseras genom fem frågeställningar i avsnitt 3.6 och besvaras genom en empirisk fallstudie i en temaby. Fallstudien omfattar intervjuer med tio av totalt sexton hushåll där samtalet kretsade runt frågor om hur boendemiljön upplevs och används utifrån båda temainriktning och en regional kontext.

1.3 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med ett bakgrundsavsnitt kring temaby som boendemiljö. I detta avsnitt görs en **definition** vad uppsatsen avser med begreppet temabyar samt hur det förhåller sig till andra rådande begrepp för dessa boendemiljöer (avsnitt 2.1). Bakgrundavsnittet går sedan vidare med under tre rubriker presentera olika *aktörer* som har diskuterat uppsatsens problemområde samt hur deras relation till temabyar framträder (avsnitt 2.3). Bakgrundavsnittet avslutas med att boendemiljön sätts in i en landsbygdskontext med fokus på hur boende kan relateras till en större diskussion om ny markanvändning av landsbygden där fokus läggs på den *tätortsnära landsbygden* (avsnitt 2.4).

I avsnitt 3 diskuteras uppsatsens *teoretiska utgångspunkter* efter att inledningsvis fastställa uppsatsens socialgeografiska ansats (avsnitt 3.1.2). Teoriavsnittets tyngdpunkt ligger den vetenskapliga diskussionen om *platsbegreppet* och dess förhållande till en rumslighet (avsnitt 3.2) och sammanför sedan platsbegreppet med problemområdet *boendemiljö* som en plats i avsnitt 3.3. Vidare presenteras forskning som inriktar sig på boendemiljöer av typen *landsbygdsboende* i avsnitt 3.5 där fokus finns på betydelsen av en historisk anknytning för flyttning till boende på landsbygden. Teoriavsnittet avslutas sedan med att presentera uppsatsens *analysram* som utvecklats utifrån de teoretiska utgångspunkterna (avsnitt 3.6). Analysramen spänner över fyra s.k. ”dimensioner” som presenteras som uppsatsens frågeställningar under rubrikerna 3.6.2 till 3.6.6.

Uppsatsens *metodval* för den empiriska undersökningen presenteras i avsnitt 4. Resultatet från uppsatsens empiriska del presenteras sedan i avsnitt 5 som inleds med en presentation av uppsatsen fallstudieområde i 5.2 för att sedan besvara frågeställningarna under rubrikerna 5.3 till 5.7.. Utifrån den teoretiska analysramen sker sedan en *analys* av det empiriska resultatet i avsnitt 6 och knyts an forskningen som diskuteras i uppsatsens teoretiska avsnitt. Uppsatsen avslutas med presentation av *slutsats* och en bredare *diskussion* om problemområdet och behov och möjliga inriktningar för fortsatt forskning på boendemiljön temaby i avsnitt 7.

2. Temabyar

2.1 Inledning

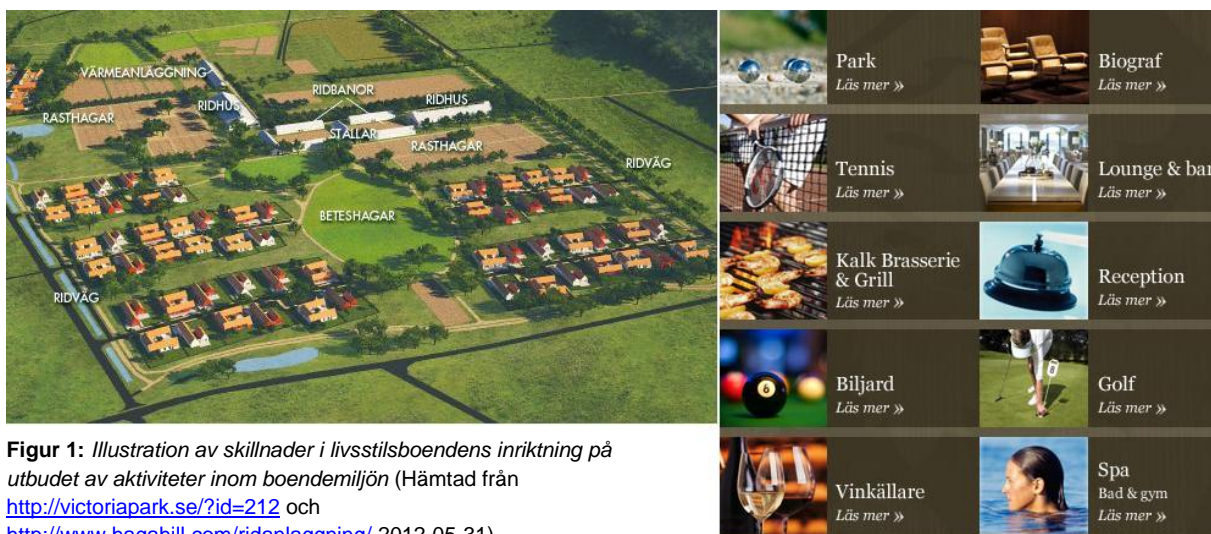
Som föregående avsnitt beskriver så fungerar begreppet temaby som ett exempel på en större kategori av nya typer av boendemiljöer. Begreppet *livsstilsboende* avser den större kategorin. Att använda begreppet temaby i denna uppsats som ett utsnitt för viss typ av livsstilsboenden är ett eget begreppsval vars nödvändighet utvecklas nedan.

2.2 Definition

Boverket är den statliga myndighet som genom sin roll i samhällsplaneringen uppmärksammat utvecklingen av inriktade boendemiljöer. Myndigheten ger bland annat det tydligaste försöket till en definition för utvecklingen:

"Livsstilsboende: Att bo och leva enligt ett visst koncept. De boende betalar för en rad gemensamma serviceanläggningar, baserade på intressen och livsstil. I Sverige finns till exempel häst-, golf-, eko-, senior- och flygplansboenden." (Boverket 2008b)

I beaktande av pågående projekt av livsstilsboenden som jag funnit i de inledande internetsökningarna så framstår Boverkets definition inrymma boendekoncept som skiljer sig mycket gällande hur aktivitetsmönster i boendemiljön visar sig. Begreppet temaby därför tillämpats för att ge en distinktion mellan olika typer av livsstilsboende. Distinktionen är nödvändig då begreppet livsstilsboende framträder även vid specifika projekt och inte enbart som det samlingsnamn som Boverket avser.

Figur 1 visar på två boendemiljöer som ryms inom Boverkets definition men skiljer sig avsevärt. Den högra bilden visar på en boendemiljö som benämner sig som livsstilsboende och karaktäriseras av att ha en hög ambition om att erbjuda en *variation* av aktiviteter i boendemiljön. Den vänstra bilden visar på ett boende som vill främja ett hästintresse och antar därmed en mer specifik inriktning mot ett *tema* genom sina gemensamhetsanläggningar och placering omgivande landskap. Således definieras i denna uppsats begreppet temaby som *den typ av livsstilsboende som genom sin utformning inriktar sig mot att främja ett specifikt intresse inom bostadens närhet*.

2.3 Aktörer med koppling till framväxten av boendemiljön temaby

2.3.1 Inledning

Temabyar som problemområde studeras i denna uppsats empiriskt på en hushållsnivå. I detta avsnitt ges dock en beskrivande bakgrund för hur boendemiljön framträder på en aktörsnivå. Den statliga aktören Boverket har redan berörts och kommer nedan kompletteras en beskrivning av hur kommunala och kommersiella aktörer som visat intresse av att främja en etablering av denna form av boendemiljö framträder.

Bakgrundsbeskrivningen baseras på information från hemsidor och dokument om temabyar som framkommit i ämnessökningar på internet. Sökningarna är inte att betrakta som en heltäckande bild kring hur denna boendemiljö framträder utan är främst att betrakta som olika exempel som indikerar på skillnader och likheter i hur dessa boendemiljöer kan visa sig runt om i Sverige.

2.3.2 Temabyn i den kommunala planeringen

Det kommunala intresset för temabyar finns i svenska kommuner som uppvisar avsevärda skillnader i karaktär och lokalisering. Utifrån de exempel som framträder i mina sökningar så finner sig en koncentration av befintliga temabyar, och långt framskridna detaljplaner för boendemiljön, i kranskommuner till Sveriges tre storstadsområdena samt i kommuner i Dalarna och Småland. Intresset framträder därmed som utspritt över landet men de motiv och önskvärda effekter som betonas tyder på en skiljelinje beroende på deras lokalisering.

De exempel på kommunerna utanför storstadsområdena som framkommit i sökningarna tyder på att etablering av temabyar motiveras som värdefullt för kommunerna ur flera olika aspekter. Hultsfreds kommun motiverar exempelvis etableringen av en flygby intill Hultsfreds flygplats som ett planeringsmässigt bidrag för att långsiktigt bevara en funktionell flygplats inom kommunen medan Vårgårda kommun ser fördelar för bibehållet kulturlandskap och friluftsliv i etableringen av en hästby vid befintlig hästgård:

”Förutsättningarna för större flygtransporter är därför goda från Hultsfred, men linjetrafiken på flygplatsen är avvecklad sedan 2006. Möjligheten att kunna utnyttja flygplatsen för att ta ner stora flygplan är viktig för bl.a. Hultsfredsfestivalen. En utveckling av flygplatsens verksamheter är viktig för flygplatsens fortsatta existens och därför även för Hultsfreds kommun. En flygby intill Hultsfreds flygplats är tänkt att kunna komplettera flygplatsens verksamheter.” (Hultsfred kommun 2008)

”Idag får jord- och skogsbruk allt mer problem med lönsamheten och det kan bli svårt att garantera bevarandet av ett öppet kulturlandskap. Gårdens fortlevnad är en förutsättning för att kulturlandskapet ska kunna bevaras och friluftslivets intressen tillgodoses” (Vårgårda kommun 2011 s.3)

Exemplen på temabyar som finns inom storstädernas kranskommuner visar inte på samma tendenser att fokusera på synergieffekter i samma utsträckning som ovanstående citat tyder på. Istället framträder bilden av att ett befintligt befolkningsunderlag och deras nuvarande markanvändning för fritidsaktiviteter utgör ett tryck som får den kommunala planeringen att förändra sin syn på markanvändningen. Kungsbacka kommun söder om Göteborg är ett exempel där en stark hästverksamhet av fritidsutövare och näringsliv gett upphov till ett kommunalt beslut att främja etablering av temabyar för häst:

”Mot denna bakgrund uttalade kommunfullmäktige, i samband med ett motionssvar år 2005, att kommunen aktivt skall arbeta för att främja hästnäringen och profilera sig som en hästkommun. Ett sätt att främja hästnäringen är att koppla ihop bostadspolitiken med hästhållning. I det nya måldokumentet för bostadsbyggande 2010-2015, som kommunfullmäktige antog december 2009, beslutades att aktivt medverka till etablering av så kallade hästbyar.” (Kungsbacka kommun 2011)

För Kungsbacka och andra kranskommuner till landets storstäder infinner sig alltså bilden av att temabyar diskuteras utifrån ett påtagligt behov av en expansiv bostadspolitik. Förklaringen till denna mer passiva syn kring övriga aspekter av att etablera temabyar kan möjligen förklaras av hur kranskommunernas lokalisering. Närheten till Sveriges tre största städer innebär en stor potential för befolkningsökning då urbaniseringstrenden mot dessa städer är en tydlig samhällsutveckling som ger goda förutsättningar för att eftersträva en tydlig profilering genom planeringen. Hästbyar är i Kungsbackas fall en strategi för profilering och stärks även av hur kommunen i sin översiktsplan betonar boendemiljöer som en viktig planeringsinriktning utifrån ett regionalt perspektiv:

”Kommunernas beroende av omgivningen ökar både ekonomiskt, miljömässigt och försörjningsmässigt. Regionala, nationella och internationella frågor får allt större betydelse. Inte minst gäller detta Kungsbacka kommun. Regionens inflytande på kommunens utveckling är högst påtaglig. Trots att kommunens näringsliv expanderar med fler arbetstillfällen som följd så är invånarna beroende av regionens arbetsplatser för sin försörjning. Omvänt är regionens expansion beroende av Kungsbackas förmåga att skapa nya goda bostadsmiljöer.” (Kungsbacka kommuns översiktsplan 2006 s.12)

Ur kranskommunernas intresse för nya typer av boendemiljöer kan alltså en regional kontext skönjas där kommunerna konkurrerar om ny befolkning som rör sig mot storstadsområdet. Konkurrensen visar sig bland annat genom fokus på boendemiljöer där temabyar då framträder som ett exempel på en utveckling för planeringen av boendemiljöer genom att dess specifika inriktning breddar utbudet av boendemiljöer och bidrar till en profilering av kommunen.

Sammantaget tyder ovanstående exempel på att de kommunala aktörerna ser flera värden för hur temabyar kan bidra till kommunen som dock skiljer i betoning mellan olika kommuner. Skiljelinjen framträder främst i hur mer perifera kommunerna ser en mångfunktionell roll där boendemiljöns tema bidrar till bättre stabilitet kring befintliga landskapsvärden och infrastruktur lokalt. Exempelen från kranskommunerna tyder på en strävan efter att finna en god strategi för att gynnas av en utveckling i den regionala omgivningen och nå både befolkningsökning och en allmän profilering för kommunen genom att främja boendemiljöer.

Sammantaget visar de kommunala exemplen på hur temabyar som boendemiljö kan värderas utifrån både lokal, kommunal och regional synvinkel. Lokalt utövande i boendemiljöns närområde ger lokala mervärden i form av en bibehållen landskapsbild medan boendemiljön även samspelar med kommunala intressen att framhäva sig inom den region som människor vardagligen rör sig inom.

2.3.3 Temabyar i den kommersiella marknadsföringen

De olika kommunala utgångspunkterna för temabyar som visar sig i mina internetsökningar framträder även i de exempel på hur exploatörer och mäklare som arbetar med temabyar beskriver boendemiljön. I deras marknadsföringsinriktade beskrivningar betonas lokala och regionala aspekter på boendemiljön men exemplen från sökningarna tyder återigen på en skillnad i förhållningssätt kopplat till temabyars lokalisering i förhållande till Sveriges större tätorter.

Sökningens resultat visar på att samtliga exempel på temabyar fokuserar beskrivningen av boendemiljöns lokala aspekter till boendemiljöns temainriktning. Främst framhålls praktiska fördelar av närhet till fritidsaktiviteten samt hur den kollektiva lösningen för stallet ger avlastning kring nödvändigt kringarbete. Efter temainriktningen framhålls så tyder exemplen på hur övrig lokal näromgivning framhålls utifrån det mer allmänna värdet av "lantlighet". Beskrivningen av hästbyn Vansta by i Nynäshamn på en mäklarsida exemplifierar hur dessa två lokala värden av tema och lantlighet framhävs i beskrivningen av boendemiljön:

"Fundera över det moderna och bekväma sättet att ha häst, att bo i hästby. Du bor lantligt men ändå nära stan. Du har fem minuter till stallet. Men du slipper ansvar för en hästgård, ett ansvar som är tidskrävande och svårt att kombinera med jobb och familj. [...] Här kan du njuta av livets goda. Promenaden börjar precis utanför dörren och du bor omgiven av grönområden och hagar (tessab.se)

Förutom temainriktning och lantligheten så visar ovanstående citat på en medvetenhet om att befinna sig inom ett storstadsområde då boendemiljön på olika sätt motiveras som lämplig för boende som i vardagslivet rör sig mellan stad och landsbygd. Förutom att påtala "lantligt men ändå nära stan" och bättre förutsättningar för att kombinera boende med jobb, så framhäver detta exempel även en god internetanslutning som ett värde i hästbyn (tessab.se). Exemplet från Vansta återger även bilden av marknadsföringen av övriga exempel från internetsökningarna kring hur de temainriktade boendemiljöerna även behöver främja delaktighet inom ett regionalt omland för att inflyttning ska bli möjlig. (se exempelvis <http://www.hagahill.com/koncept/>).

Figur 2 Bild på hästbyn Vansta by i Nynäshamn kommun: Skylden påvisar "Bo barnvänligt och lantlig – en halvtimme från stan" (Foto: T.Selnes)

De exempel ur internetsökningarna som berör temabyar som etablerats utanför storstadsområdena tyder på att beskrivningar av den regionala omgivningen får en mer detaljerad nivå. När temabyn inte associeras med en direkt närhet till en större tätort framträder i sökningens exempel istället hur en betoning på mångfald i den regionala tillgängligheten till större tätorter. Exempelvis benämner Hästbyn Julmyra Horse Center avståndet till tre tätorter utifrån tidsåtgång (<http://julmyra.se/Vad-ar-JG/omradesfakta>) medan flygbyn Himmelslätta i Gagnef kommun istället betonar hur den perifera lokaliseringen kompenseras av hur utformningen av boendemiljön främjar kontakt med en större omgivning:

"Vi planerar att bygga företagshotell så du som redan driver eller avser etablera en företagsverksamhet, erbjuds möjlighet att hyra kontor eller lokal i diskret utformat kontorshotell. Med flygfält inpå knutarna och bredbandsfibrer i väggarna kan väl infrastrukturen knappast bli bättre." (Himmelslätta airparks hemsida)

Sammantaget tyder exemplen från internetsökningen på en tydlig medvetenhet finns hos de kommersiella aktörerna kring att en inriktad boendemiljö måste balansera krav på lämpliga ytor för temainriktningen mot behovet att tillfredsställa behov av att interagera regionalt. Denna balans i boendemiljöns beskrivning som framträder ur exemplen från internet kan även kopplas samman med att kommersiella aktörer främst betraktar

boendemiljöns temainriktning som ett fritidsintresse för de boende. Med temainriktningen som ett fritidsintresse inträder ett stort behov för de boende att boendemiljön ger förutsättningar för att kombinera boendet med ett arbetsliv vilket ger de kommersiella aktörerna ett starkt motiv att ha ett tydligt förhållningsätt till en regional aspekt i beskrivningen av boendemiljön. Återigen inträder en relevans för att empiriskt studera hur dessa två kommunalt och kommersiellt framträdande aspekterna av lokal och regionala värden i boendemiljön framträder hos boende i temabyar.

2.3.4 Bilden av temabyn från övriga dokument

Ovanstående avsnitt beskriver en bild av temabyn som präglas av en brist på erfarenhetsbaserat empiriskt uppföljning för hur temabyarnas invånare förhåller sig i sina vardagsliv till de värden och behov som betonas av kommersiella aktörer. Denna brist är vad som motiverar problemområdet för denna uppsats. En viss indikation kring hur upplevelsen hos de boende i temabyar kan se sig framträder i de mediala artiklar som framkom mina internetsökningar.

Artiklarna ger en bild av boende sätter starkt värdesätter hur temainriktningen på olika sätt bidrar till en bra boendemiljö. Förutom att den fysiska utformningen av boendemiljön givit en stimulans för det egna fritidsintresset så tyder de fåtal artiklar jag funnit på hur temainriktningen även bidragit med ett grannskap som man får en stark social och tillförlitlig relation till. (Aftonbladets hemsida). De mediala källorna präglas dock av att ha publicerats i dagstidningarnas bostadsbilagor som därigenom främst koncentrerar sig på boendemiljöns funktion på fritid vilket innebär att de boendes syn på tillgänglighet och nyttjande av den regionala omgivningen inte återges.

I en nyligen publicerad C – uppsats inom samhällsgeografi finns en mer generell utgångspunkt när temabyar berörs. Studenten har utifrån en fallstudie i den halvfärdiga hästbyn Julmyra Horse Center funnit att temainriktningen för en majoritet av hennes fyra respondenter ger upphov även till en arbetsinkomst. (Rosqvist 2012, s.29) Boendemiljöns tema är alltså framträdande för både arbete och fritid och innebär att respondenternas vardagsliv har en svag koppling till det regionala omland som Julmyra, och flera andra hästbyar, betonar i sin marknadsföring. Den svaga kopplingen till Julmyras regionala omgivning kan även påverkas av att majoriteten av respondenterna har gymnasial utbildningsbakgrund (Rosqvist 2012, s.32).

Den mediala uppmärksamheten har även behandlat temabyar och andra inriktade boendemiljöer utifrån ett större samhällsperspektiv genom att återge en kritik mot från forskarvärlden. Kritikerna betonar en möjlig risk att boendemiljöernas inriktning medför en segregrande effekt som kan bidra till att den fysiska planeringen lämnar ett helhetsperspektiv kring boendemiljöers lämplighet för olika socioekonomiska grupper för att istället fokusera på att attrahera resursstarka grupper (Boverket 2008b & Dagens Nyheter 2009-09-09).

Hittills finns inget tydligt stöd för denna kritik vilket bland annat den socioekonomiska statusen för respondenterna i Rosqvist C – uppsats visar på genom sin gymnasiala utbildningsnivå. Dock infinner sig en möjlig segregrande effekt då genom att även deras arbetsliv inryms i boendemiljön vilket skapar små behov av att interagera med ett större omland. Dessa samhällseffekter är inte i fokus för min uppsats men genom att utgå från

boende kan möjligen även dessa aspekter beröras vid samtal med de boende och bidra till att i avslutande del av uppsatsen beröra boendemiljön som ett samhällsfenomen.

2.4 Boendemiljön som geografiskt studieobjekt

2.4.1 Inledning

Som inledningsvis berörts är temabyar ett exempel på en boendemiljö. Detta framträder tydligt genom hur den ovan beskrivna bilden av temabyn visar liketer med andra boendemiljöer då stor vikt läggs på att beskriva andra värden än de som kopplar till dess specifika inriktning.

Vidare tyder beskrivningen ovan på att olika värden som beaktas i boendemiljön kan relateras till både lokala och regionala sammanhang. Således framträder hur boendemiljöns värden kan relateras till olika geografisk skalnivå som innebära en komplex miljö att fysisk planera och utforma. Denna komplexitet innebär samtidigt att den framstår som en intressant miljö att studera inom geografiämnet eftersom värdena kan belysa människors relation till sin omgivning på ett omfattande sätt.

2.4.2 Den tätortsnära landsbygden och kopplingen till boendemiljön

Utifrån bilden av hur lokala och regionala aspekter framträder i ovanstående beskrivning av temabyar så bör boendemiljön även relateras till utvecklingen av en förändrad markanvändning och funktion för landsbygden. Boende på landsbygden framstår som en verksamhet på landsbygden som fått ett ökat intresse främst i den s.k. tätortsnära landsbygden.

I den reflekterande rapporten *Landsbygd i förändring* (2008) utvecklar Boverket hur värderingen av landsbygdens kvaliteter förändras i takt med att synen den tätortsnära landsbygden går från ett produktionslandskap till att mer och mer framträda som ett tätortsnära *kulturlandskap*. Bakgrunden till denna värderingsförskjutning för landsbygden förklaras enligt Boverket bland annat av hur matproduktionens koppling avtar i takt med en mer global logistik för våra livsmedel. Styrkeförhållanden mellan produktionsaspekten och rekreativa värden i landsbygden jämnas på så vis ut (Boverket 2008, s.9).

När den produktiva delen av landsbygdens verksamheter både avtar och koncentreras till färre och större enheter så överges stora arealer mark av jordbruket och frigörs istället för en ny typ av markanvändning. Boendemiljöer är här ett alternativt nyttjande av landsbygden men har enligt Reiter (2004) främst resulterat i ett ökat intresse från allmänheten kring att bosätta sig på landsbygden som inte motsvarats i kommunernas planering då den enligt Reiter präglats av en hög restriktivitet inför ny bebyggelse. Det ökade intresset för landsbygdsboende framträder även som störst avseende boende på den tätortsnära landsbygden (Reiter 2004, s.59). Möjligen kan intresset för temabyar, och den pågående etablering som sker med uttalat stöd från exempelvis Kungsbacka kommun, tyda på en viss förändring från den restriktiva hållning som Reiter beskriver.

Mot bakgrund av ett ökat intresse för boende samt annan rekreativ användning av landsbygden diskuterar Boverket (2008) behovet av att samhällsplaneringen förbereder sig på en *gentrifiering* av landsbygden där allt fler aktörer värdesätter de estetiska värdena i landskapet:

"Gentrifiering av tätortsnära landsbygd har blivit ett begrepp och behöver utvecklas då betydelsen i stadssammanhang skiljer sig delvis från hur vi nu tillämpar den på landsbygden [...] I stadsplaneringssammanhang har den varit en tillämplig term närmast med betydelsen uppgradering och ofta använts när man arbetar med, eller lyckats höja statusen för en stadsdel eller kvarter [...] Tillämpningen på den tätortsnära landsbygden följer en annan värdeskala eftersom de ursprungliga värdena är höga, inte minst de estetiska." (Boverket 2008 s.16)

Ökningen av denna typ av aktörer på landsbygden beskriver Boverket som ett skifte i relationen mellan landsbygd och stad från det ursprungliga "land föder stad" till "stad föder land" (Boverket 2008 s.9). Detta synsätt på staden som motor för landsbygden kan även urskiljas i hur den internetsökning som återges avsnitt 2.3.3 exemplifierar marknadsföringen av de tätortsnära temabyarna med Vansta hästby där den lantliga omgivning beskrivs i rekreativa ordalag som "njuta av livets goda".

Temabyar framstår här som ett konkret exempel på hur nya boendemiljöer etableras på landsbygden med betoning på den tätortsnära. Återigen framträder bilden av att kunskapen kring hur dessa diskussioner om landskapets estetiska värden och en möjlig gentrifiering av landsbygden är svag och ytterligare motiverar en erfarenhetsbaserad studie av boende i nya typer av boendemiljöer.

Vad som avses som tätortsnära landsbygd har gett upphov till två framträdande definitioner av som bör nämnas trots att denna uppsats inte aktivt tar någon ställning till någon av dem. Gemensamt för definitionerna är att vad som anses vara tätort är centralt för att försöka inringa vad som är tätortsnära landsbygd.

Den första definitionen kommer från Jordbruksverket och utgår från *avstånd* i kilometer och indelar den tätortsnära landsbygd utifrån vilken befolkningsstorlek som närliggande tätort har. Storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö har en tätortsnära landsbygd som enligt Jordbruksverket sträcker sig 60 km ut från tätortsgränsen. Sedan följer 30 km omland för tätorter upptill 70 000 invånare och 20 km för tätorter mellan 10 000 och 70 000 (Tillväxtanalys 2011).

Den idag avvecklade myndigheten Glesbygdsverket definierade tätortsnära landsbygd utifrån *restid* till tätort. Med tätortsnära landsbygd avses då det omland runt orter med minst 3000 invånare som kan nå inom 5 till 45 minuter. Definitionen från Glesbygdsverket förefaller ge en större möjlighet till flexibilitet än Jordbruksverket eftersom en utgångspunkt från restid medger att ett större omland successivt involveras när exempelvis infrastruktur förbättras.

Glesbygdsverket

Det omland till orter > 3000 invånare som nås inom 5 till 45 minuter

Jordbruksverket

Omland inom: 60 km från tätortsgräns för Stockholm, Göteborg och Malmö

40 km från tätortsgräns till orter < 70 000 invånare.

20 km från tätortsgräns till orter mellan 10 000 – 70 000 invånare

Figur 3: Två definitioner för tätortsnära landsbygd

En stor skillnad mellan myndigheterna är även vilket befolkningstal som anses rimligt för att tala om tätorter. Glesbygdsverkets utgångspunkt från det låga talet 3000 invånare motiveras av att skapa en lättförståelig definition som "inte behöver ta hänsyn till administrativa indelningar i form av kommun- och länsgränser" (Glesbygdverket 2008). Detta kan jämföras med Jordbruksverket definition som står i kontrast eftersom definitionen baseras på en förhållandevis svårbestämd "tätortsgräns". Utifrån beskrivningen av temabyar ovan i avsnitt 2.3.3 så framstår marknadsföringen främst tillämpa en syn som liknar Glesbygdsverkets definition genom att betona restid till närliggande tätorter. (se exempelvis <http://julmyra.se/Vad-ar-JG/omradesfakta>).

3. Teori

3.1 Inledning

3.1.1 Introduktion

De kopplingar till lokal och regional skala som finns för boendemiljöns olika värden har betonats i tidigare avsnitt och diskuteras i detta teoriavsnitt med utgångspunkt från begreppet *plats*. Tyngdpunkten ligger på hur platsbegreppet diskuteras av Doreen Massey (2005), Doreens Massey et al (1998) och Manuel Castells (2010) där betydelsen av processer på olika skalnivåer relateras till upplevelsen platser och innebörden av begreppet. Sedan inriktas platsdiskussionen mot boendemiljöer genom Thomas Niedomysls (2006) forskning om hur boendemiljön framträder som en plats lämplig för bosättning utifrån olika aspekter.

Gunnar Törnqvist kompletterar sedan Massey och Castells diskussion genom att belysa hur processer och samarbeten på en global nivå ger nytt ljus åt ett regional perspektivet för platsers funktion i planeringen och vidareutvecklar på så sätt även de värden i boendemiljön som i Niedomysl placerar på en regional nivå.

De exempel på temabyar som framkom ur de internetsökningarna som presenteras i avsnitt 2.3 tyder på att beskrivningar av boendemiljöns karaktärsdrag även lägger stor vikt vid landsbygdsmiljöns värde. Därför finns även beröringspunkter med kulturgeografisk forskning av Susanne Stenbacka (2000) och Jan Amcoff (2001) som behandlar olika motiv till bosättning på landsbygden.

Innan den akademiska forskningen som ligger till grund för uppsatsens teoriavsnitt behandlas är det dock befogat att närmare beskriva den positionering inom det kulturgeografiska ämnet som uppsatsens problemområde innebär.

3.1.2 Uppsatsens kulturgeografiska inriktning: Socialgeografi

Kulturgeografi som akademisk disciplin präglas av att vara ett *syntetiserande* ämne. Med detta menas att kulturgeografen kopplar samman geografins förhållande till mänskliga aktiviteter. Förhållande mellan människa och geografi framträder på ett dualt sätt då kulturgeografen både beskriver hur geografin *påverkas* fysiskt och strukturellt av människan samt även hur geografin i sig självt *påverkar* mänskliga aktiviteter genom att utgöra begränsningar/hinder och erbjuda eftertraktade resurser. Kombinationen av mänsklig omformning och anpassning till geografin är enligt kulturgeografer en viktig förklaring till det dynamiska samhällsbygge som existerar. Kulturgeografisk kunskap kan därmed vara mycket lämplig att beakta såväl inom kommunal samhällsplanering som inom ett expansivt globalt företag med intresse att attrahera personal och anpassa produktion till nya geografiskt belägna försäljningsmarknader.

Genom denna breda flora av samhällsfrågor inom kulturgeografen har inomdisciplinära inriktningar utvecklats. Mot bakgrund av att uppsatsen problemområde inriktas mot att undersöka aktiviteter kopplat till ett vardagsliv i en specifik typ boendemiljö så framstår studien ligga nära en ett s.k. *socialgeografiskt* perspektiv. Stenbacka (2001) hänvisar här till Jones & Eyles och Johnstone när socialgeografen, något förenklat, beskrivs som ett intresse

för rumslig användning för olika sociala grupper. (Jones & Eyles 1977 och Johnstone 1987 ur; Stenbacka 2001, s.59). Sociala grupperas geografiska relation kan studeras både utifrån ett inifrån- och ett utifrånperspektiv som medför en kvalitativ respektive kvantitativ metod den socialgeografiska studien. Perspektiven skiljer sig genom att utifrånperspektivet enligt Stenbacka utgår från ”det sociala livets artefakter” karaktäriserat av materiella parametrar som bilar och bostadstyper. I motsats så innebär inifrånperspektivet ett intresse för det sociala livets sammansättning av både materiella och immateriella parametrar. Stenbacka exemplifierar inifrånperspektivet med ”människors relationer till en plats eller betydelsen att bo i ett särskilt område” (Stenbacka 2001, s.61).

Boendemiljön temaby framträder genom sin temainriktning som en boendemiljö som inriktas mot en avgränsad social grupp med ett gemensamt fritidsintresse. En socialgeografisk ansats visar sig på så sätt lämplig utifrån den avsaknad av kunskap kring det praktiska utfallet för boendemiljöns temainriktning och andra värden som diskuteras i bakgrundsavsnittet. Uppsatsens intresse för det praktiska utfallet av värden i boendemiljön liknar Stenbackas beskrivning av det ”sociala livets sammansättning” och motiverar därmed en socialgeografisk ansats. Vidare framstår temabyens värden spänna över både materiella och immateriella parametrar vilket innebär att ett inifrån-perspektiv för att fånga både kring boendemiljöns värden framstår som lämpligt.

3.2 Boendemiljön som plats

3.2.1 Inledning

Länkarna mellan globala sammanhang och lokala avtryck är utgångspunkten för forskning av geografen Doreen Massey och sociologen Manuel Castells där den globala inverkan på samhället diskuteras utifrån hur det påverkar innebörden av de begreppen *rum* och *plats*.

Då denna uppsats berör boendemiljö är främst platsbegreppet centralt. För att dock förmå att förstå de karaktärsdrag som framträder hos Massey och Castells kring platsbegreppet är deras syn på rummet vital att behandla inledningsvis.

3.2.2 En global rumslighet

Doreen Massey vill som geograf belysa hur två ledord som karaktäriserar ett omgivande rum är starkt ansatt av andra förklaringsmodeller som negligerar geografins betydelse. Massey framhåller att geografin ger ett viktigt bidrag till att förmå eftersträva objektivitet kring rumsliga processer då andra rumspektiv tenderar att fokusera på ekonomiska och sociala teorier utan att ta hänsyn till en geografisk kontext.

Två ledord präglar hennes bok *For Space* (2005) då Massey ägnar stort utrymme åt att betona geografernas viktiga uppgift att framhäva rummets ständiga *dynamik* (*”simultaneity of stories-so far”*) och den *pluralism* som enligt henne präglar processer som skapar rumsligheten. Enligt Massey har geografiforskningen här en viktig uppgift just i att uppmärksamma pluralism och dynamik för att motverka politiska, ekonomiska, sociala krafter som vill passivisera rummets mångfaldiga karaktär. Enligt Massey vill dessa krafter istället strukturera geografiska områden i en hierarkisk och kronologisk ”utvecklingsberättelse” över vilka områden som är ”steget före” andra områden. Massey beskriver denna utvecklingsberättelse

som en "aspatial view of globalisation" där synen är att de geografiska förutsättningarna för ett område inte har någon effekt för deltagandet i den globala ekonomin. (Massey 2005 s.9, 12, 82).

Det fysiska rummet beskrivs innehålla många olikheter ("heterogeneity") med varierande förhållanden ("relationality") till varandra i aspekter av ömsesidigt utbyte, maktförhållanden, förändringsstadier etc. Massey poängterar här hur just en mångfaldig sammansättning av aktiviteter bildar både essensen och existensen av begreppet "rum" när synen på begreppet sammanfattas i bokens introduktionskapitel:

"...we understand space as the sphere of the possibility of the existence of multiplicity in the sense of contemporaneous plurality; as the sphere in which distinct trajectories coexist; as sphere therefore of coexisting heterogeneity. Without space, no multiplicity; without multiplicity; no space." (Massey 2005 s.10)

Utifrån bokens primära syfte att, i den mån det är möjligt, framhålla behovet av en "objektiv" hållning till rummets mångfald och dynamik så exemplifierar Massey hur den sociologiska forskningen som samhällsvetenskap istället bidragit till att understödja en specifik rumsskapande berättelse om en modernistisk samhällsutveckling i globaliseringens spår. Som geograf vill hon istället betona vikten av att synliggöra samtliga geografiska aspekter och hur kunskap om sådana rumsliga skillnader som finns globalt motiverar en mer anpassad och nyanserad syn på hur olika kulturer, länder och traditioner bäst deltar och bidrar i en global rumslighet. En sådan nyanserad bild försvåras enligt hennes av dagens syn på rummet som präglas av aggressiva påtryckningar från de västerländska samhällenas utvecklingsstrategi (Massey 2005, s.62 - 63).

I jämförelse med Massey så förhåller sig sociologen Manuel Castells av naturliga skäl mer neutral inför det geografiska perspektivet men bidrar samtidigt genom sin teori om *flödessamhället* till diskussionen hur det geografiska rumsbegreppet innehållsmässigt och definitionsmässig påverkas av globaliseringen.

Så utan att beröra rummet som konstruerat av pluralism och dynamik, presenterar Castells i boken *The rise of the network society* (2010) en syn på samhällsutvecklingen där globaliseringens avtryck i produktion och ekonomi inneburit framväxten av en ny "organisatorisk logik" som är en effekt av den teknologiska utvecklingen. Castells ser att ekonomi och produktion i viss mån har frikopplats från de fysiska strukturerna då en ökad andel av tillväxtgenererande delar av ekonomin grundar sig i kunskapsintensiva företag. Hans menar att detta förändrar företagens förhållningssätt till behovet av social- och kulturell anpassning till fysiska rum och platser då den nya organiseringen inte nödvändigtvis samlas inom samma fysiska omgivning. Från denna syn på minskat behov av fysiska rum kan en parallell dras till avsnitt 2.5.1 om hur en ny markanvändning för landsbygden har aktualiserats då dess produktionsvärde nu utmanas av ett större intresse aktiviteter som framhåller landsbygdens estetiska värden.

Istället för fysisk anpassning ser Castells att framgångsrik ekonomisk utveckling istället utgår från förmågan att organisera sina produktionssystem optimalt utifrån teknologins möjligheter. I och med en växande kunskapsbaserad ekonomi kan en organisationsstruktur då vara fysiskt

separerad och istället sammanföras och samexistera enbart i global rumslighet eftersom de två viktiga komponenterna i organiseringen, *information* och *teknologi*, inte har en tydlig fysisk förankring som bas för en ekonomisk produktivitet. Att tala om en global rumslighet är därmed möjligt enligt Castells då samhället med teknologins hjälp förmår att organisera sig i en *nätverksorganisation* där betydelsen av fysisk närhet för ekonomiskt samarbete minskar. Mot bakgrund av denna argumentation för den ekonomiska utvecklingen anser Castells att begreppet *informalism* bättre beskriver förskjutningen från materialistisk- till kunskapsbaserad produktion än begreppet *postmaterialism* (Castells 2011, s.164, 219).

Sammantaget representerar Doreen Massey och Manuel Castells två skilda rumsliga uppfattningar kring geografins betydelse för framtidens samhällsekonomiska struktur. Massey vill uppmärksamma vikten av att urskilja hur ett globalt sammanhang består av ett flertal olika geografiska rum vars respektive styrkeförhållande och influens är ett resultat av den historiska framväxten av de västerländska samhällenas välfärd. Den västerländska moderniteten framhålls nu som en utvecklingsstrategi som är globalt giltig och eftersträvaransvärd då den systematiskt väljer att överskugga hur välståndet har baserats på nyttjande av resurser inom andra geografiska rum under den koloniala tiden. Om Massey kan anses koncentrera sig på adekvat historisk argumentation, och därigenom kritiserar bilden av en global rumslighet, så anlägger Castells ett mer renodlat framtidsperspektiv där avtagande behov för fysiska naturresurser, i spåren av en växande kunskapsbaserad ekonomi, gör det möjligt att tala om en global rumslighet.

3.2.3 Platser - En fysisk interaktionspunkt för den globala rumsligheten effekter

Efter att i ovanstående del försökt tydliggöra Masseys och Castells syn på rumsbegreppet som en alltmer påtaglig inverkan på samhällsutveckling, så diskuteras här hur begreppet plats framträder hos Massey och Castells. Genom att nedan bland annat behandla begrepp som ”spatial othering”, ”interdependence” och ”spatial logic” som diskuteras utifrån platsbegreppet kommer behovet av att i föregående avsnitt behandla författarnas syn på begreppet rum tydliggöras. Samtliga tre begrepp som nedan utvecklas kan relateras till den nya utveckling av boendemiljöer som formar uppsatsens problemområde.

Massey (2005) inleder diskussionen om platsbegreppet med att urskilja en vetenskaplig diskussion där två skilda uppfattningar kring hur platser förhåller sig till ett omgivande globalt rum framträder. Massey förhåller sig emellertid kritiskt till båda. Den första synen representeras av samma krafter som vill förmedla den västerländska utvecklingsberättelsen som allmängiltig och ”aspatial”. Här finns en stark vilja att definiera formandet av platser som en produkt av globaliseringen i det omgivande rummet. Denna syn på platsen som produkt är enligt Massey förenat med en syn där det ”globala” associeras med det *omgivande rummet, kapitalet, historian och förändringsmakten* medan det ”lokala” är relaterat till *platsen, arbetskraften och traditionerna*. Ur dessa beskrivande faktorer kan tydligt skönjas att platsbegreppet framstår bestå av statiska och fysiska företeelser där platsen karaktär bestäms utifrån platsens förmåga att, genom sitt innehåll, attrahera de globala. Detta synsätt tar sig enligt Massey uttryck i ett ”omfattande mantra” där platser framstår som ”offer” för de globala krafterna då de intar en passiv relation av att kunna påverkas i olika riktning (Massey 2005 s. 101).

Den andra synen på platsbegreppet utgörs av en framväxande *reaktiv* syn på det förstnämnda där politiska krafter aktivt försöker identifiera platsspecifika värden som innehar en egen kraft att förändra sin egen utveckling. Massey förhåller sig dock kritisk även till denna reaktionära platsuppfattning då hon anser att dess identifierade platsvärden inrymmer i samma analysram där globaliseringens betraktas som en okontrollerbar kraft. Hon anser att detta får den reaktionära synen att anta en närmast populistisk prägel av ”att försvara det lokala från det globala” (Massey 2005 s. 101).

Utifrån dessa separata synsätt som Massey anser prägla den vetenskapliga synen på platsbegreppet så vill hon införa ett nytt *relationell* synsätt på platser som går bortom tankarna om att förhålla sig till roll som ”offer” inför globaliseringen. I enlighet med hennes rumsuppfattning som ovan återges så betonar Massey att både den passiva och den reaktionära synen på platsbegreppet implicit överskuggar platsens innehållsmässiga mångfald som finns representerad av exempelvis de individer som utgör ”arbetskraften”. Istället för att vara försvarslösa offer för en global rumslighet ser Massey att platser kan betraktas som ”agents” och därmed ge platser en egenskap av lokal förmåga att principiellt förmå påverka globaliseringen. Platser ges här en skapande och styrande egenskap för globaliseringens karaktär och vars varierande grad av genomslagskraft beskrivs som enbart ett resultat av nuvarande styrkeförhållanden mellan olika platser i det globala rummet:

”On this view local places are not simply always victims of the global; nor are they always politically defensible redoubts against the global. Understanding space as the constant open production of topologies of power points to the fact that different ‘places’ will stand in contrasting relations to the global. They are differentially located within the wider power-geometries. Mali and Chad, is certainly, may be understood as occupying positions of relative powerlessness. But London, or the USA, or the UK? These are the places in and through which globalisation is produced; the moments through which the global is constituted, invented, coordinated. They are ‘agents’ in globalisation. This is not to say that ‘whole places’ are somehow actors [...] but it is to urge a politics which takes account of, and addresses, the local production of the neoliberal capitalist global” (Massey 2005 s.101)

I och med ordval som “wider power-geometries” och “relative powerlessness” framträder Masseys primära syfte att bidra till ett försök att “avpolitisera” det rådande rumsbegreppet och betona att dess nuvarande sammansättning av olika platser med olika global påverkan bör betraktas som tillfälliga styrkeförhållanden i en, i dagsläget, stark politisk orientering: den neoliberal.

Efter att ha anlagt en ny *relationell* syn på platser, där platser relation till globaliseringen präglas av en kombination av att vara ”påverkbar” och ”påverkansbar”, ger sig Massey in på en mer humanistiskt och emotionellt perspektiv för vilka fysiska karaktärsdrag som främst förknippas med användningen av begreppet plats.

”Some of the strongest evocations of space (in the Western world but not only there) indeed draw on the hills, on ‘the wilderness’, [...] on the sea. We escape. We escape from the city maybe to replenish our souls in contemplating the timelessness of mountains, by grounding ourselves again in ‘nature’. We use such places to situate ourselves, to convince ourselves that there is indeed grounding” (Massey 2005 s.131)

När Masseys generella utgångspunkt, platser relationella roll till globaliseringen, i citatet kompletteras med att införa ett exempel på en mer avgränsad association till platsbegreppet framträder en intressant beröringspunkt till den aktivt betonade relationen till natur och lantlighet som ges en antydning om i de exempel på marknadsföring av temabyar som återges i avsnitt 2.3.3. Naturpräglade platser framträder i Masseys ovanstående citat som miljöer erbjuder ett avstånd från ett behov av det urbana där en mer djup existentiell relation får spelrum hos individen ("grounding"). Exempel på marknadsföring av temabyar i avsnitt 2.3.3 visar på ett liknande perspektiv för boendemiljöns estetiska värden där naturen i boendets omgivning relateras till "mycket av livets goda".

Massey ser även att en förklaring till att naturpräglade miljöer ofta associeras med att vara just en plats bygger på hur dess innehåll av natur på visar på en sammansättning som präglas av olika tidscyklar för sina respektive dynamiska processer. Genom en sammansättning av ett flertal repetitiva processer i olika hastighet så utgör naturmiljön och dess säsongvariationer grunden till den tydliga platskänslan och möjligheten till "grounding" som ovanstående citat förmedlar. Detta leder fram till att Massey närmar sig en definition för platsbegreppet:

...the vast differences in the temporalities of these heterogenous trajectories which come together in place are crucial in the dynamics and the appreciation of place (Massey 2005 s.137)

Sammansättningen av processer med avsevärt olika tidsåtgång framhävs alltså som generellt betydelsefulla för att platsbegreppet tillämpas. För att återknyta till naturmiljöer så framstår exempelvis kombinationen av geologins tröga vittringsprocess och de ljudmässiga och synmässiga intrycken från en temporär regnskur kunna bidra till en platskänsla genom att deras olika processer tillsammans skapar en plats där igenkännbara former samsas med tillfälliga förändringar för den mänskliga betraktaren.

Landsbygd och natur som framstående karaktärsdrag på vissa platser diskuteras mer ingående av Doreen Massey i boken *Rethinking the region* (1998) där hon tillsammans med John Allen och Allan Cochrane fokuserar på hur regionen South East, med London som central huvudort, förhåller sig till rums- och platsbegreppet. Genom att kontinuerligt exemplifiera med platser inom regionen framträder landsbygdens funktioner och kopplingar till ett globalt sammanhang tydligt. Forskarnas slutsats är att regionens olika platsidentiteter har utvecklats av ett mångsidigt samspel mellan platserna som både innehåller ömsesidigt utbyte och en aktiv, delvis avståndstagande, kontrasterande utformning och retorik. Bland exempel på platser framträder boendemiljöer som en tydlig del av platsidentiteter inom South East regionen. Mot bakgrund av den bild av temabyar som framträder i marknadsföringen (avsnitt 2.3.3) kan exemplet *Buckinghamshire* i Massey et al utgöra en parallell i fråga om en boendemiljö i en lantlig omgivning.

Grunden för utformning av Buckinghamshires platsidentitet finns enligt Massey et al i betydelsen av de två närbelägna platserna *London* och *Milton Keynes*. Den förstnämnda har välkänd status som en storstad av globala mått medan staden Milton Keynes beskrivs som en s.k. "New Town" med syftet att skapa en välplanerad funktionell stad och därigenom avstyra en ohållbar befolkningsutveckling i London (Massey et al 1998 s. 66 – 67).

Buckinghamshire uppvisar enligt forskarna en platsidentitet som präglas av idén att erbjuda en motsatt upplevelse som boendemiljö i förhållande till London och Milton Keynes:

"This type of relationship, that of interdependence between places, can be identified as exceptionally strong within the same planning authority: the example of Buckinghamshire in this chapter illustrates how the south of the country was able to use Milton Keynes as a means of preserving its dominant identity as a rural haven both from London and from the expanding neighbouring districts, ensuring the growth of property prices while also maintaining good public transport links to London. This kind of thing was not confined to Buckinghamshire: all over the region, attempts to preserve a notion of south east 'rurality' were being forged." (Massey et al 1998 s.67)

Masseys beskrivning av hur Buckinghamshire som formad till en "lantlig tillflyktsort" ("rural haven") utgår alltså från platsens relation till sin omgivning där den expansiva och urbant präglade Milton Keynes säkerställer Buckinghamshires behov av regionala interaktionsmöjligheter. Följaktligen infinner sig en relation mellan dessa platser ("interdependence") som är central för Buckinghamshires platsidentitet som lantlig boendemiljö. Denna relation kan relateras till hur internetsökningens exempel på marknadsföringen av temabyarna (avsnitt 2.3.3) betonar hur boendemiljöns platsidentitet som lantlig rekreativ miljö kan kombineras med god regional tillgänglighet till städer och därför sammantaget möjliggör ett fungerande arbets- och familjeliv.

Massey et al vidareutvecklar sedan platsbeskrivningen av Buckinghamshire och dess ömsesidiga utbyte med London mer detaljerat. Författarnas fokus finns här på Buckinghamshires relation till ett London som finansiellt och kunskapsintensivt centrum inom det globala rummet, vilket i deras ögon framstår vara en premierade politisk hållning för utformningen av platsen London. När Londons platsidentitet präglas av en offensiv strategi för att främja aktiviteter för ekonomisk tillväxt så ser Massey et al hur ett ökat utrymme och attraktivitet infinner sig hos andra platser inom regionen för att utveckla vissa av platsernas egenskaper till en s.k. "spatial othering".

Innebörden av "spatial othering" är således att ett politiskt utrymme på lokal nivå skapas för att utforma en kontrasterande plats gentemot exempelvis London som då appellerar till vissa sociala grupper (Massey et al 1998, s. 82 – 83). Inom South east regionen utgår, enligt författarna, drivkraften för en "spatial othering" från hur Londons inriktningsval mot att attrahera globala företag inom den finansiella sektorn medfört arkitekturmässiga och atmosfärmässiga förändringar som bland annat skapat en exkluderande effekt för vissa sociala grupper.

I Buckinghamshires formande av en platsidentitet som "spatial othering" ser Massey ett starkt klassperspektiv som en grund för motivet till en boendemiljö. Buckinghamshires platskaraktäristiska egenskaper kan nyttjas för att skapa en attraktiv boendemiljö för de sociala grupper som har en stark arbetsrelaterad koppling till högavlönade branscher och därigenom har en central funktion i Londons urbana och globala platsidentitet:

"South Buckinghamshire functions as a hideaway for the wealthy, safely distanced from the metropol and the other areas of new economic development in the region where their money is made. [...] We have already discussed in earlier chapters how the identity of the south east can be

partly understood through placing it in the context of its relationships with other regions: the same is true for places within the region: In this example of Buckinghamshire, a more traditional image of the region is played upon, harking back to a time before hi-tech connection to the rest of the world; in other words, a representation of the Home Counties as places to be preserved and traditions to be maintained [...] These are inevitably the values of particular social groups. The success of areas in resisting growth, therefore, might be explained partially by their relationship with other places in the south east which have, in contrast, welcomed growth.” (Massey et al 1998 s.83 – 84)

Massey rör sig här från en global rumslig relation för regionen South east som helhet ned till en inomregional relation mellan olika platser som på många sätt möjliggörs genom just regionens globala roll. Beskrivningen visar hur både en global medverkan och lokal platsidentitet i London är grundförutsättningar för Buckinghamshires möjlighet att profilera sig som en motsats (”othering”). Buckinghamshire framträder här, med återkoppling till Massey (2005), som en plats som genom sin boendemiljö har ”relationell” betydelse för regionen South easts roll som påverkande faktor på globala rummet. Buckinghamshires platsidentitet av natursköna omgivningar och traditionell bebyggelsemiljö är här centralt för platsens rumsliga betydelse då dess attraktivitet finns i den kontrasterande effekt som den ger till en social målgrupp i övrigt agerar som högutbildad arbetskraft i mer globalt påverkande platser i regionen.

I Masseys (2005) hänvisas även till tidigare forskning av platsen Cambridge och dess närmaste omgivning där hon ser samma mönster som i forlandet av Buckinghamshires platsidentitet kring aspekter av natur och traditionell bebyggelse. Forskningen utgick från intervjuer med personer som arbetade inom forskningsintensiv laboratorieverksamhet och hennes metodik innebar att intervjuerna genomfördes både i deras arbetsmiljö och i deras boendemiljö runt Cambridge.

Studiens resultat visar hur ett till synes globalt interagerande arbetsliv, med fysisk närhet till andra kunskapsintensiva företag i en s.k. science park, i praktiken präglades av en arbetsplats som Massey benämner som en ”single – minded space”. Med begreppet ”Single minded space” syftar Massey till hur laboratoriemiljön framstod ha en uppseendeväckande avsaknad från omgivande uttryck för en global påverkan, exemplifierat bland annat med lunchrummets avsaknad av ett utbud av dagstidningar. (Massey 2005, s.178).

Avseende respondenternas boendemiljö var en övervägande del bosatta i miljöer som var lantliga både till bebyggelsestruktur och omgivning med uppfräschade traditionella hus utanför Cambridge tätort. Enligt Massey andades boendemiljöns yttre prägel en trygg slutenhet och kontrasterande miljö mot den ”science park miljö” som präglade arbetsplatsen. Dock visade sig associationen återigen vara motsägelsefull då Massey observerade hur respondenternas interiör och inredning innehöll en hög grad av varierat ursprung samt att den teknologiska utrustningen var omfattande och innebar mycket aktiviteter i hemmet som var knutet till virtuell kommunikation och informationshämtning. Även i hemmiljöns litteratur fanns en stark arbetsmässig inverkan då mängden av fackmässiga tidningar inom arbetsbranschen var avsevärd. Grannskapet fanns närvarande i omgivningen och präglades av stor mångfald kring både högutbildad yrkeskompetens och fritidsintressen men boendemiljöns

utformning gav samtidigt möjlighet till känslan av avskildhet från närmaste omgivningen (Massey 2005, s.197).

Enligt Massey framträder en motstridig bild av de två platser som respondenterna i Cambridge tillbringade mycket tid i. Utifrån de globala influenserna och kommunikationen som Massey observerade i den lokala lantliga boendemiljön så ifrågasätter hon kopplingen mellan begreppet ”grounding” och den lokala skalan:

”There is, in these terms, a localisation of ethical commitments at the very moment of increasingly geographically expansive interconnectedness. It raises the question of whether, in a relational and globalised spatiality, ‘groundlessness’, and the search for a situated ethics, must remain tied to the notions of the local.” (Massey 2005, s.187)

Masseys intervjustudie och hennes metodik att studera boendemiljön som plats belyser väl hur rumsliga samband påverkar formandet av boendemiljön både utvändigt och invändigt. Platsens fysiska karaktär samspelar med hur boendemiljön förhåller sig till en större rumslig omgivning avseende både platsens lokalisering och aktiviteter inom boendemiljön. Hennes oväntade slutsatser för respondenternas lantligt belägna boendemiljö utanför Cambridge samt beskrivningen av Buckinghamshire innebär ytterligare relevans för att studera hur liknande influenser från en omgivande rumslighet påverkar vardagsliv i boendemiljön temabyar som framhäver liknande värden för platsen och dess relation till sin omgivning.

Manuel Castells diskuterar platsbegreppet utifrån fortsatt fokus på den globala rumsligheten som det framväxande nätverkssamhället möjliggör. Detta innebär att Castells beskriver platsbildningar utifrån vilka fysiska avtryck den globala rumsligheten och dess flöden sätter. Han använder här termen ”spatial logic” för att förklara hur urbana och rurala platser skapas och håller sig konsekvent ifrån att explicit framhålla begreppet plats:

”Because, while the actual location of high-level centers in each period is critical for the distribution of wealth and power in the world, from the perspective of the spatial logic of the new system what matters is the versatility of its networks. The global city is not a place, but a process. A process by which centers of production and consumption of advanced services, and their ancillary local societies, are connected in a global network, while simultaneously downplaying the linkages with their hinterlands, on the basis of information flows.” (Castells 2010, s.417)

Utifrån citatet framträder bilden av att Castells inte vill använda platsbegreppet för att beskriva de urbana miljöer som istället beskrivs som fysiska kontaktytor för en pågående ”process” mellan en stor mängd av globala nätverk. Men medan staden anses bygga på en global rumslig process så framträder emellertid implicit en fysisk rumslig avgränsning som liknar begreppet plats när Castells diskuterar arbetskraftens nya möjligheter till fysisk rörlighet då deras arbete organiseras i nätverk (Castells 2010, s.425 – 426). Castells exemplifierar den ökade rörligheten genom hur det visar sig i olika användningen av platser för olika sociala klasser:

“The spatial manifestation of this logic of domination takes two main forms in the space of flows. On the one hand, the elites form their own society, and constitute symbolically secluded communities, retrenched behind the very material barrier of real-estate pricing. They define their community as a spatially bound, interpersonally networked subculture. I propose the hypothesis that the space of flows is made up of personal micro-networks that project their interests in functional macronetworks throughout the global set of interactions in the space of flows. [...] Thus, the nodes of the space of flows include residential and leisure-oriented spaces which, along

with the location of headquarters and their ancillary services, tend to cluster dominant functions in carefully segregated spaces” (Castells 2010, s.446)

Castells presenterar i citatet exempel på markanvändning som enligt honom bygger på en ”rumslik manifestation” av maktförhållanden i nätverkssamhället. Återigen undviker Castells att använda begreppet plats men beskrivningen av tydlig rumslik avgränsning för ”communities” stärker bilden av platsbegreppet implicit framträder som en ”nod” i hans nätverksinriktade rumsliga analys för hur samhällsutvecklingen påverkar fysiska avtryck.

Citatet visar även på en beröringspunkt med Massey et al (1998) då Castells beskriver bosättningsmönster utifrån ett klassperspektiv av maktförhållanden inom nätverkssamhället (”the elites”). Precis som Massey så framträder natursköna och lantliga aspekter när Castells beskriver boendemiljöer och övrig platsinteraktion för nätverkssamhällets översta klasser som präglade av ”secluded” och ”residential spaces”. Castells anlägger ingen emotionell förklaring, likt Masseys ”grounding”, till varför detta samband mellan naturmiljöer och klassperspektiv framträder.

När Castells indirekt diskuterar platsbegreppet så följer hans resonemang samma tendens som kring rumsbegreppet på så sätt att den genomgående sätter mänsklig aktivitet i centrum för skapande av platser. Därigenom skiljer sig Castells avsevärt från Massey som lägger mer betoning på att sätta in människans platskänsla och rumsuppfattning i ett geografiskt perspektiv av att vara en del i mer omfattande processer (”trajectories”) som tillsammans formar platser. När Castells närmar sig den avslutande delen av sin bok definieras begreppet plats för första gången och de mänskliga perspektiv som tidigare kunnat skönjas framträder nu explicit:

“Places are not necessarily communities, although they may contribute to community-building. But the life of their inhabitants is marked by their characteristics, so that they are indeed good and bad places depending on the value judgement of what a good life is.” (Castells s.455 – 456)

När bosättningsmönstret diskuteras utifrån ett klassperspektiv så frångår Castells (2010) sin annars övervägande neutrala hållning till samhällsutvecklingens fysiska avtryck, för att istället identifiera en fara i att en ”strukturell schizofreni” utvecklas i takt med att individens vardagsliv baseras på interaktion med ”ahistoriska” science parks och segregerade boendemiljöer. Dessa två platser anser han framstå som parallella världar och ett vardagsliv som kretsar kring en ahistorisk arbetsplats och en lantlig exkluderande boendemiljö utgör enligt honom en risk att avståndet till allmänna ”kulturella koder” ökar och kan ge upphov till konflikter och misstänksamhet. I detta sammanhang ser Castells ett behov av att etablera ”broar” av kulturell, politisk och fysisk art (Castells 2010, s.459).

Sammantaget framträder ett klassperspektiv hos både Doreen Massey och Manuel Castells när de i respektive forskning diskuterar hur lantliga och naturpräglade karaktärsdrag för platser skapar tydliga platsidentiteter och attraherar till bosättning. I relation till temabyar så kan denna klassdimension kopplas samman den kritik som forskare uttalat i media kring den temainriktade boendemiljön (avsnitt 2.3.4). Dock innebär temainriktningen för dessa boendemiljöer en viss skillnad mot de exempel som Massey och Castells behandlar.

Författarna beskriver boendemiljöer där karaktärsdrag av lantlighet och natur främst betraktas som en platsidentitet som har ett estetiskt symbolvärde av att framhäva de boendes möjlighet till en ”tillflyktsort” och exkluderande platser för en ”subkultur”. Utifrån hur temabyar

beskrivs i de exempel som visar sig i inledande internetsökning (avsnitt 2.3) så antyds att inriktningen för dessa boendemiljöer kan vara mer mot en specifik användning i den lantliga miljön än enbart de estetiska värdena på platsen. Hur denna aktivitetsaspekt på boendemiljön förhåller sig till en möjlig klassdimension bland de boende i en temaby framstår som tämligen oklart men viss skillnad kan antydvas genom hur C – uppsatsen om Julmyra hästby indikerar på att en låg utbildningsnivå bland de boende (avsnitt 2.3.4).

3.2.4 "Risk Society" - Framväxten av lämpliga platser utifrån en säkerhetsaspekt

Förutom ett klassperspektiv i Masseys och Castells analys av platser med boendemiljöer liknande temabyn så framträder även en intressant aspekt kring hur dessa lantliga boendemiljöer förmedlar en känsla av *trygghet*. I Massey et al (1998) diskuteras detta utifrån hennes forskning om Cambridge och Buckinghamshire och hur utvecklingen av dessa exkluderande platsidentiteter möjligen speglar en mer generell trend av en ekonomisk investeringsökning i boende hos landets höginkomsttagare under 1980 - talet. Ett centralt motiv för investeringsökningen kan enligt henne härledas till *säkerhetsaspekten*. Massey hänvisar här till den tyske sociologen Ulrich Beck som lanserade begreppet "Risk Society" (Massey 1998, s.112).

Becks teori bygger på ett synsätt där aspekter runt säkerhet och trygghet i stigande grad är en drivkraft för hur olika individer placerar sig själva i en hierarkisk samhällsstruktur genom sina val av utbildning, arbete, familjebildning och omgivning (Beck 1992 ur; Massey 1998, s.110, 112). Valet av boendemiljö kan här ses som en del forma en säker "omgivning". Massey kompletterar Becks beskrivning med att anlägga ett geografiskt perspektiv på hur hon tolkar Becks teori:

"On a rather general view, we are perceived to be in a process of moving from an industrial society organized around the pursuit of wealth and goods to one organized globally around hazards and risks" (Massey 1998, s.112)

Masseys ser alltså att möjligheten till att välja plats för boendemiljö utifrån ett preventivt riskperspektiv har ökat som ett resultat av utvecklingen för den ekonomiska produktionen. Hennes analys visar tendenser till att beröra Castells samhällsanalys om hur produktion och organisation i den globala kunskapsekonomin i allt mindre utsträckning styrs av fysiska resurser och förutsättningar. Denna ekonomiska utveckling kan möjligen även skönjas som en drivkraft bakom diskussionen i avsnitt 2.4.2 om en ny syn på användning av den tätortsnära landsbygden och ett växande kommunalt och kommersiellt motiv till etablering av boendemiljöer i en lantlig miljö.

3.3 Boendemiljöns värden och motiv till inflyttning

3.3.1 Inledning

I sin avhandling *Migration and Place Attractiveness* (2006) knyter kulturgeografen Thomas Niedomysl an till ovanstående teoretiska diskussion om platser med ett fokus på funktionen som boendemiljö. Genom sin forskning relateras olika värden i boendemiljön till en geografisk kontext av olika skalor samt bidrar med verktyg till att strukturera värden i boendemiljön för analys av deras olika grad av betydelse vid flyttning till nytt boende.

3.3.2 En ökad betydelse av immateriella värden i boendemiljön?

Niedomysl vill genom att undersöka hur människor värderar olika aspekter på boendemiljön för inflyttning pröva en egen tes om att det pågår en förskjutning av värden i boendemiljön vad han kallar ”immateriella värden”. I immateriella värden ser Niedomysl ett tydligare platsperspektiv på hur boendemiljön värderas. Han motiverar denna möjliga förskjutning en följd av en förhållandevis hög välfärd:

”Ingelhart (1997) has argued and also shown empirically that people living in societies that have reached a certain stage of material wealth will increasingly focus upon immaterial aspects of life. The attractiveness of places would then arguably become more important in people’s lives. This argument is actually quite simple since basic needs (e.g. food, clothing and shelter) must be reasonably fulfilled before more ‘advanced preferences’ can come into play – for instance, preferences in terms of what places are perceived as desirable to live in.” (Niedomysl 2006, s.11)

Utifrån en svensk kontext ser Niedomysl hur främst två samhällsförändringar stärker denna tes. En förändrad åldersstruktur med allt fler pensionärer utgör en demografisk faktor som samspelar med en andra faktor kring hur utveckling av arbetslivet med en allt högre andel av arbetskraften inte har ett platsbundet förhållande till sin arbetsgivare påverkar bosättningsmönstret. Sammantaget ger detta en stor grupp av friska och kapitalstarka individer som har stora möjligheter att värdera boendemiljön utifrån värden på platsen (Niedomysl 2006, s.10). Som en del i en ökad möjlighet att betrakta boendemiljön utifrån ett platsperspektiv nämner Niedomysl hur förutsättningarna för att utgå från fritidsaktiviteter vid värdering av boendemiljön ökar:

“If, as argued earlier, people increasingly place more emphasis on factors other than employment opportunities when making migration decisions, it might be the case that people will migrate to enjoy life in places offering more stimulating leisure activities”. (Niedomysl 2006, s.13)

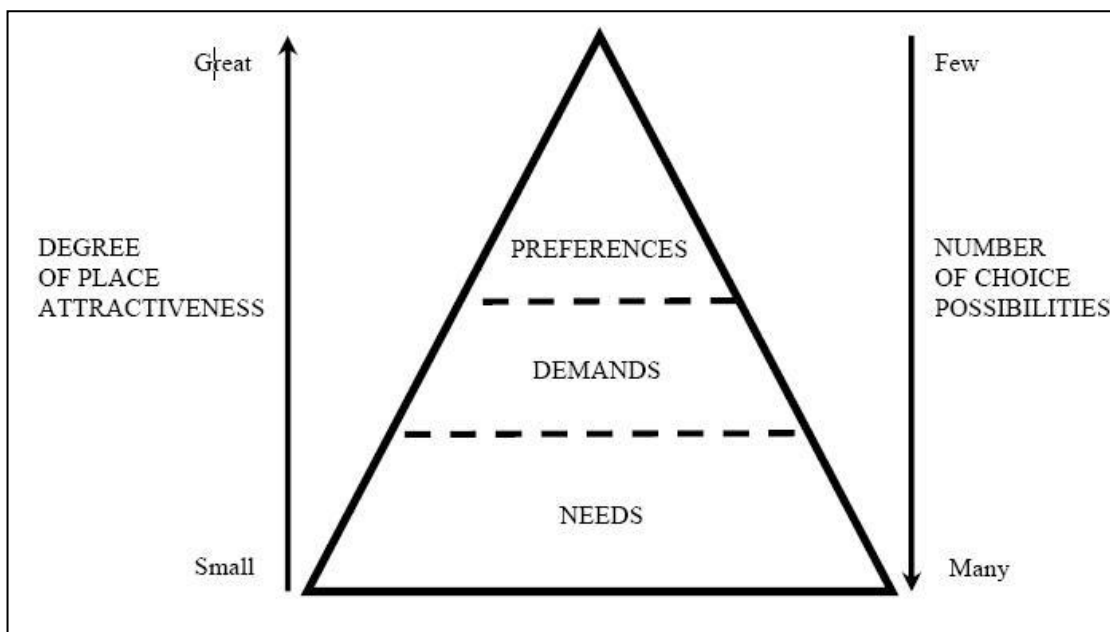
Citatet sammanfattar Niedomysls tes om en ökad betydelse för boendemiljöns immateriella värden väl. Det finns en stark betoning på hur denna ökande betydelse kan medföra att främjande av vissa aktiviteter får en ökad relevans när boendemiljöer formas.

3.3.3 Boendemiljöns värdeskala av behov, krav och preferenser – En pyramidmodell

Från denna bakgrund presenterar sedan Niedomysl en pyramidformad modell för hur platsens olika egenskaper kan grupperas och värderas vid valet av att flytta till en viss boendemiljö (figur 4) I modellen struktureras de tre begreppen *Needs*, *Demands* och *Preferences* i en hierarkisk ordning i avtagande led uppåt. Ledorden kan översättas till *behov*, *krav* och *preferenser*. De streckade gränsmarkeringar emellan de olika ledorden i pyramiden antyder att gränserna är relativa. De relativa gränserna motiveras med att värderingen av innehållet i en boendemiljö är förknippat med en hög grad av subjektivitet och inverkan från aspekter som inkomstnivå (Niedomysl 2006, s.21).

I lodrät vinkel har pyramidmodellen en värdeskala för hur pyramidens olika tre begrepp påverkar dels valmöjligheter för boendemiljöer samt grad av attraktivitet för boendemiljön som plats. Valmöjligheterna anses sjunka ju högre upp i pyramiden man kommer medan den andra lodräta skalan "place attractiveness" istället får en ökande grad.

Längst ned i pyramiden finns *behov* som representerar de grundläggande värdena som måste uppfyllas för att platsen ska bli aktuell som boendemiljö ("non negotiable factors"). Vidare upp i pyramiden så utgör *krav* de högt värderade platsegenskaperna som har avgörande betydelse för att en viss plats föredras när olika platsalternativ båda uppfyller behovskategorin underst i pyramiden. Slutligen avser *preferenser* de platsegenskaper som associeras med "det lilla extra" och som således är långt ifrån de platsegenskaper som möjliggör elementära och praktiska vardagsbehov. Istället fungerar preferences som attraktiva komplement av stimulerande karaktär för exempelvis fritidssysslor (Niedomysl 2006a, s.20).

Figur 4: Thomas Niedomysls pyramidmodell för en hierarkisk indelning av värden i boendemiljön (Niedomysl 2006 s.21)

Utifrån Niedomysls inledande samhällsförklaringar till den ökade möjligheten att värdera immateriella värden så framstår pyramidmodellens översta del av preferenser som särskilt intressant i förhållande till temabyar. Detta eftersom temabyar, genom en ambition att främja ett tema, stark betonar aspekter i boendemiljön som går bortanför de värden som vanligen utgör grundförutsättningar för möjlig bosättning. Samtidigt indikerar exemplen från avsnitt 2.3.3 på att boendemiljöns tema främst betraktas som ett fritidsintresse och därigenom som något i stil med "det lilla extra" i en boendemiljö. Vidare kan temabyar betraktas som ett exempel på en konkret planeringsstrategi för att dämpa upplevelsen av en minskad möjlighet till ett urval av boendeanternativ (modellens lodräta kategori "Number of choice possibilities") genom att erbjuda alternativ till bosättning på exempelvis egen hästgård som i många fall framstår som en ekonomisk orimlighet.

Niedomysl betonar en tillämpning av pyramidmodellen måste beakta hur värden i boendemiljö ofta visar på stor subjektivitet. Han framhåller därför hur hans pyramidmodell bör tillämpas på kvalitativa studier för att förmå förhålla sig till den subjektiva variation som kan finnas när boendemiljöns olika värden motiveras:

“...one family may consider a house with a water view and at least four bedrooms to be a demand for migration to take place. Another family may place less importance to the same factors – but still consider them very positive should they be fulfilled – and they are therefore better understood as preferences in that case. Hence, place attractiveness can only be properly understood if viewed contextually and from the situation of the individual.” (Niedomysl 2006 s.21)

Temabyar utgör i detta sammanhang en intressant typ av boendemiljö för att urskilja subjektivitet då boendemiljöns tema kan värderas olika högt bland hushållen beroende på hur exempelvis ambitioner inom intresset framträder. Trots att marknadsföringen av de exempel på temabyar som återges i avsnitt 2.3.3 främst beskriver boendemiljöns temainriktning som en utformning för att förenkla ett tidskrävande fritidsintresse så kan en planerad utformning av vissa temabyar möjligtvis tillgodose ambitionsnivåer inom temat som ligger närmare ett krav än preferens i Niedomysls modell.

3.3.4 Motiv för inomregionala flyttningar – Boendemiljöns värden som ”attribut”

Niedomysls avhandling innehåller fem vetenskapliga artiklar där flyttningsmönster studeras ur olika perspektiv. Utifrån den regionala aspekt i boendemiljön som lyfts fram bland annat i Massey et al (1998) så sätter Niedomysls artikel ”*Residential preferences for interregional migration in Sweden: demographic, socioeconomic and geographical determinants*” (2006) in den regionala aspekten i en svensk kontext. Artikeln baseras på en kvantitativ studie där en enkätundersökning skickats till 5000 individer som flyttat inom en region i Sverige.

I enkäten har Niedomysl format 25 attribut för boendemiljön som ansågs ha hög sannolikhet att förekomma bland motiv för den inomregionala flytten. Enkätens attribut ska svara upp mot studiens tre analysfaktorer *demografi*, *socioekonomi* och *geografi* och är indelade i de geografiska skalnivåerna *regional*, *area* och *neighbourhood* beroende på vilken skalnivå som antogs vara rimlig för en acceptabel tillgänglighet. Figur 5 visar Niedomysls sammanställda resultat.

Attributes	Mean value	Rank	Standard deviation
Region			
work opportunities	8.0	1	2.35
friends	6.8	2	2.23
family and relatives	6.7	3	2.50
career opportunities	6.5	4	2.60
southern climate	5.3	5	2.75
northern climate	3.6	6	2.64
Area			
health care	7.9	1	1.84
scenic landscape	7.8	2	1.67
communications	7.7	3	1.95
natural amenities	7.2	4	2.15
coastal area	7.1	5	2.29
higher education	6.0	6	2.58
shopping facilities	5.9	7	2.32
municipal tax rates	5.7	8 =	2.48
sports facilities	5.7	8 =	2.45
cultural facilities	5.7	8 =	2.44
entertainment facilities	5.7	8 =	2.33
fairs	4.6	12	2.34
Neighbourhood			
peace and quiet	8.1	1	1.78
housing costs	7.4	2	2.02
reputation	7.2	3	2.23
child-friendliness	6.3	4	2.90
central location	6.2	5	2.32
countryside location	6.1	6	2.52
water view	4.9	7	2.68

Figur 5: Niedomysls sammanställning av värdering av attribut i boendemiljön (Niedomysl 2006b, s.9)

Enkätens attribut visar på att Nedomysls respondenter finns inom boendemiljöer som både är urbant och ruralt präglade. Attributen "countryside location", "scenic landscape" och "natural amenities" har stark förankring till rurala boendemiljöer (Nedomysl 2006b, s.23). Utifrån tidigare beskrivning i avsnitt 2.3 tyder exemplen på temabyar från internetsökningen på att beskrivningar av liknande attribut med viss sannolikhet kan framhävas som värden i temabyarns boendemiljö.

Utifrån resultatet som i figur 5 så diskuterar Nedomysl hur vissa skiljelinjer mellan respondenterna kan urskiljas och kopplas till socioekonomisk, demografisk och geografiska skillnader. Då de inomregionala flyttningarna som Nedomysl undersökt inkluderar flera olika typer av boendemiljöer framträder särskilt tre skiljelinjer hos Nedomysl beröra boendemiljöer med de karaktärsdrag som även är framträdande i de exempel på temabyar som avsnitt 2.3 återger.

Demografiskt är attributet "countryside location" lägst värderad bland respondenter under 25. För respondenter mellan 25 – 30 år värderas "child-friendliness" och "family and relatives" högst. För denna grupp kan flyttningar enligt Nedomysl utgå från en "babysitter-effect" och möjligen innebära att respondenterna implicit väljer en mer lantlig boendemiljö (Nedomysl 2006b, s.10, 15). En möjlig sammankoppling mellan attributen "countryside location" och "child friendliness" bär drag av att kunna forma en typ av säkerhetsaspekt över valet av boendemiljö som Massey et al (1998) berör.

När Nedomysl analyserar resultatet ur ett socioekonomiskt perspektiv presenteras ett intressant förhållande till olika preferenser där karaktärsdrag av natur är i fokus:

"Highly educated people seem to care less about tax rates, health care, shopping, countryside location, reputation, and housing costs, to give a few significant examples. On the other hand, the highly educated set themselves apart by placing greater weight on cultural facilities, coastal area, and water view." (Nedomysl 2006b s.15)

Nedomysl definierar attributet "countryside living" som "closeness to nature and walking areas" och ger därmed ingen klarhet kring vad som avses med begreppet natur (Nedomysl 2006b s.23). Citatet ovan indikerar dock på att Nedomysl gör en uppdelning av hur olika naturmiljöer relaterar till lantlighet då han i citatet separerar kustmiljöer ("coastal area" och "water view") från vad "landsbygden" innefattar. Med en sådan uppdelning av naturbegreppet skapar Nedomysl även en skiljelinje i bosättning utifrån utbildningsnivåer i citatet där en lantlig boendemiljö betraktas ha en motsatt klassdimension i förhållande till Massey och Castells exempel på lantliga boendemiljöer.

För den geografiska faktorn uppmärksammar Nedomysl hur attributet "work-opportunities" inte ger utslag i någon signifikant skillnad mellan respondenter som har rural respektive urban boendemiljö (Nedomysl 2006b, s.16). Nedomysl finner denna samstämmighet anmärkningsvärd då arbetsmarknadsutbudet är högre om en urban miljö finns inom boendemiljön regionala närhet. Mot bakgrund av de två faktorer som Nedomysl bygger sin tes runt så kan dock en avsaknad av en sådan skillnad mellan storstad, tätort och rural bosättning tyda på relevans för hans andra faktor om en avtagande koppling mellan arbetsuppgift och arbetsplatsens lokalisering.

Sammanfattningsvis ger Nedomysls forskning en god bild kring hur boendemiljöns olika värden visar på kopplingar till olika geografisk skala. Vidare så framträder i hans

pyramidmodell ett intressant analysverktyg för att mäta värden i boendemiljön som kan tillämpas på temabyar.

3.4 En regional rumslighet ur ett svenskt perspektiv – regionens renässans

Massey och Castells betonar platsbegreppets starka koppling till utvecklingen av en omgivande rumslighet. Båda författarna diskuterar detta med ett återkommande globalt fokus medan Niedomysls rumsliga kopplingar för boendemiljön som plats främst diskuteras utifrån en regional skala inom en nation. Geografen Gunnar Törnqvist (1998) diskuterar rumsligheten utifrån en svensk horisont med kontinuerliga utblickar mot en nationell omgivning och fördjupar samt kompletterar på så sätt Niedomysl regionala aspekt genom att sätta boendemiljöer i ett större perspektiv. Hans utgångspunkt är att en samhällsutveckling med växande betydelse av rumsliga processer ger ökad betydelse för den regionala nivån inom en nation.

År 1998 utkom Törnqvists bok *Renässans för regioner - om tekniken och den sociala kommunikationens villkor* där den regionala nivåns styrka diskuteras både utifrån ett historiskt- och ett framtidsperspektiv. Törnqvists anser att styrkan i regionbegreppet främst finns i att det historiskt har utgått från en naturligt mänsklig identifikation med en överblickbar omgivning baserat på naturens karaktärsdrag som emotionellt förenar människor. Han argumenterar på så sätt för hur en regional nivå framstår som en närmast naturlig fysisk avgränsning för individen som historiskt har överskuggats av ett politiskt motiv att etablera bilden av en ”föreställd nationell gemenskap” (Törnqvist 1998, s.16).

Det som Törnqvist benämner som regioners ”renässans” grundar sig i hur nationalstater idag är tätt integrerade igenom exempelvis EU – samarbetet. Denna typ av samarbeten över nationsgränser innebär enligt Törnqvist att den nationella samhörigheten som politisk styrka i viss mån ersatts av ett överstatligt samarbete. Tillsammans med globaliseringens mer generella effekter på produktion och kommunikationsmöjligheter innebär dessa typer politiska och ekonomiska samarbeten att den nationella nivåns betydelse uppluckrats och istället visar sig nu en större konkurrens mellan nationers olika delar, regionerna.

Konkurrensen handlar om regionens förmåga att attrahera etableringar av näringsliv, forskning och människor som alla idag är verksamma i globala miljöer på olika sätt. I detta sammanhang av nya strategier för skapa etableringar framträder boendemiljöer som en aspekt där regionala särdrag kan användas som ett konkurrensmedel. Törnqvist berör här den rumsliga utvecklingen av avtagande fysisk förankring för ekonomiska och sociala processer som betonas av Castells (2010) men framhäver samtidigt hur fysiska platser inom en region kan dra nytta av utvecklingen genom att betona sin ”egenart”:

”När den gränsöverskridande rörligheten ökar, växer grannskapets betydelse åter. Sannolikt är det så att det är människor med vida utblickar som bäst förstår att jämföra och därmed värdera hembygdens egenart. Utan tvivel är det i en värld av globala flöden av kapital, människor, idéer och teknologi som regional och lokal egenart blir en konkurrens fördel.” (Törnqvist 1998 s.86)

Törnqvist citat förmedlar bilden av ett nytt värde för den lokala platsen då människans fysiska interaktion totalt ökar i och med globaliseringen. Hans argumentation visar tendenser till likhet med Massey (2005) om en relationell syn på platser som påverkansfaktorer för rumslighetens mönster.

Genom att belysa det lokala värdet med begrepp som ”grannskap” finns även en indikation på att boendemiljöer är en strategi som ligger i linje med vad Törnqvists verkar anse vara en smart förvaltning av den lokala egenarten. Återigen framträder paralleller Boverket (2008) och diskussionen om ny kommunal markanvändning av landsbygdens arealer vara en rimlig koppling till Törnqvists argumentation. Nya boendemiljöer är således en form av markanvändning där lokala fysiska förutsättningar kan framhållas som värden. En vidare koppling till temabyggen som en boendemiljö där den ”lokala egenarten” förvaltas tidsenligt kan hänvisas till Kungsbacka kommun resonemang om att främja temabyggen som ett led i strävan att profilera sig som en hästkommun (avsnitt 2.3.2) utifrån en observation av ett stort antal verksamheter i kommunen.

3.5 Landsbygdsboende - Anknytningsrelaterad inflyttning och landsbygdspraktik

Mot bakgrund att de exempel på temabyggen som fanns i de inledande internetsökningarna (avsnitt 2.3), och hur de indikerar på att många temabyggen utgår från nybebyggelse som etablerats i en landsbygdsmiljö, så diskuteras här tidigare forskning om bosättning på landsbygden i detta teoriavsnitt. Kulturgeograferna Jan Amcoff (2000) och Susanne Stenbacka (2001) och har i respektive avhandlingar behandlat inflyttning till landsbygden utan att inrikta sig mot viss typ av boendemiljö. Stenbacka har inriktat sin studie mot en kvalitativ undersökning kring hur motiv och vardagsliv formas för personer som bosatt sig på landsbygden. Jan Amcoff tar avstamp i en kvantitativ metod för att undersöka trender och motiv för flyttningar till landsbygd i Östra Mälardalen med hjälp av data på 40 församlingar. Ett motiv som båda forskarna undersöker avser hur inflyttning och bosättning på landsbygden kan vara *anknytningsrelaterad*.

Jan Amcoff beskriver inledningsvis i avhandlingen *Samtida bosättning på svensk landsbygd* (2000) hur Sverige genom sin historia har en gynnsam struktur för möjligheten till att en anknytningsrelaterad inflyttning får genomslag. Detta grundar sig i att en stor andel av befolkningen har ”band till egen jord” inom två generationer tillbaka i släkten som följd av att landets traditionella markägarstruktur med många små markägare skiljer sig från länder med en längre historia av urbanisering och industrialism. Detta medför att svenskar i stor utsträckning har en stark släktanknuten association till landsbygdsmiljön vilket enligt Amcoff är en faktor som visat sig ”förbunden med återflyttning”. Han poängterar att storleken för anknytningsrelaterad inflyttning är svår att fastslå då tidigare studier visar på olika resultat. Dock ser han att den sammantagna forskningen tyder på en anknytningsrelaterad faktor vid flyttning till landsbygden finns för mellan 40 till 60 procent av landets landsbygdsbefolkning (Amcoff 2000, s.124 – 125).

När Amcoff sedan presenterar det anknytningsrelaterade sambandet från sin egen studie finner sig en stor osäkerhetsfaktor till följd av hans kvantitativa ansats. Han utgår från korrelationen mellan släktnamn hos inflyttande och bosatta individer (fram till år 1977) på församlingsnivå. Han betonar själv hur obekräftade samband respektive felaktiga bortfall kan finnas till följd av vanligt förekommande släktnamn samt eventuella namnbyten vid giftermål utgör en osäkerhetsfaktor (Amcoff 2000, s.127). En ytterligare aspekt på dessa brister som inte Amcoff själv belyser är den möjliga risken att hans material kraftigt överskuggar den

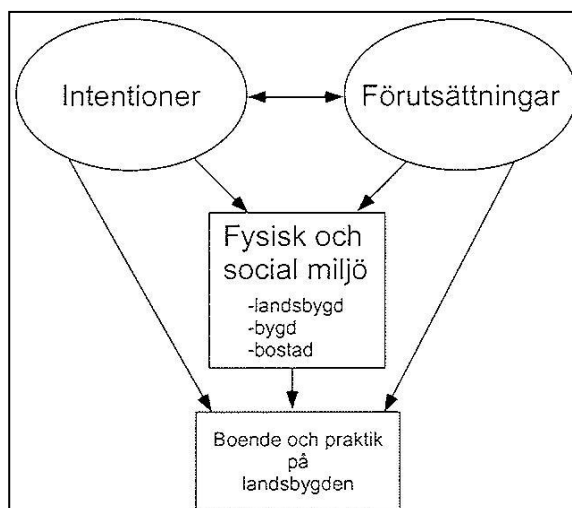
kvinnliga andelen återflyttare då kvinnor historiskt sett tagit mannens släktnamn vid giftermål. Således finns risken för en stor ”bias” kring genusfördelningen som hans anknytningsrelaterade faktor baseras på.

Trots dessa brister i metodiken uppskattar Amcoff att resultatet indikerar på att den generella anknytningsrelationen kan uppgå till runt 60 procent av inflyttare till landsbygd. Släktbandets korrelation mellan inflyttare och boende i en församling är högst när det gäller inflyttning till bostadskategorin *lantgårdar* medan permanentboende i tidigare *fritidshus* har minst inslag av hemvändande individer. Amcoff tolkar lantgårdarnas stora andel som en indikation på att aspekten av att ha en tydlig historisk förankring till bostaden är viktig för att kunna tala om hemvändare (Amcoff 2000, s.128 – 129, 137). Den historiska förankringen för att se en anknytningsrelaterad faktor bekräftas även när Amcoff tar upp sambandet mellan släktband och bostadskategorin *nybyggnation*:

”De flesta nybyggen finns alltså inom några mils avstånd från en residensstad. Bland de byggare som valt sådana lägen ger släktindikatorn inte utslag över genomsnittet. En undersökning av de byggare som valt mer avlägsna platser ger en helt annan bild. Av dem återfinns avsevärt fler i en församling, där deras (eller deras partners) släktnamn var etablerat redan före år 1977.” (Amcoff 2000 s.129 – 130)

Bostadskategorin nybyggnation förefaller vara den typ av landsbygdboende som temabyar främst kan förknippas med. Amcoffs citat belyser hur denna bostadskategori ofta sammanfaller med en lokalisering på den tätortsnära landsbygden och att detta har negativ inverkan på släktindikatorn bland de boende. Dessa samband kan relateras till Boverket (2008) och Reiter (2004) som belyser ett växande intresse för den tätortsnära landsbygden där estetiska värden framhävs som grund för attraktiviteten. Temabyar tillfogar här ett främjande av aktiviteter kopplade till landsbygds miljön. En fråga som då infinner sig är om denna boendemiljö ytterligare bidrar till att minska betydelsen av mer traditionella aspekter av släkthistoria i närområdet?

I Susanne Stenbackas avhandling *Landsbygdboende i inflyttarnas perspektiv – intention och handling i lokalsamhället* (2001) fördjupas Amcoffs kvantitativa utgångspunkt genom ett kvalitativt angreppssätt med intervjuer med inflyttare till landsbygd inom två församlingar i Uppsala län och Västmanlands län. Stenbacka tar redan inledningsvis upp den anknytningsrelaterade aspekten som ett exempel på vad som inryms i hennes modell för landsbygdboendets motiv och utfall (figur 6).

Figur 6: Stenbackas modell för motiv och utfall i landsbygdboende (Stenbacka 2001, s.12)

Hon ser två drivkrafter i form av *förutsättningar* och *intentioner* som påverkar motivet till inflyttning på landsbygden. Den historiska anknytningen inryms som en framträdande del i drivkraften *Förutsättningar*:

"Modellen har utarbetats vartefter analysen har tagit form [...] Beslutet att flytta ingår i en kontext där förutsättningarna, i form av till exempel släktingar, vänner, fritidshus eller uppväxt är viktiga delar. Intentioner med boendet – som har att göra med människors värderingar – samspelar med förutsättningarna och påverkar vart man flyttar och hur man utformar 'praktiken på landsbygden' - hur individerna förhåller sig till sin vardag framför allt som individer men också som tillhöriga ett hushåll och ett lokalsamhälle." (Stenbacka 2001, s.11)

I ovanstående citat framhåller Stenbacka släkt, vänner och fritidsaktiviteter som exempel på förutsättningar som påverkar flyttbeslut. Drivkraften *intentioner* representerar värdet av mer personliga målsättningar och individuella värderingar kopplat till boendet (Stenbacka s.11). Exempelvis kan estetiskt tilltalande aspekter i den lantliga miljön vara en tydlig intention för bosättning på en viss plats. Båda begreppen som representerar drivkrafterna har vissa likheter med Niedomysls pyramidnivåer men struktureras alltså inte hierarkiskt utan horisontellt för sitt utslag på val av boendemiljö.

Stenbacka följer upp exemplifieringen av geografisk anknytning för drivkraften "förutsättningar" med att behandla den anknytningsrelaterade aspekten i ett avsnitt där svaren från s.k. *återflyttare* diskuteras. Resultatet visar att den anknytningsrelaterade aspekten främst motiveras utifrån ett praktiskt vardagslivsperspektiv. Istället för ett emotionellt motiv kring värdet av att ha familjen i närheten, nämner respondenterna i högre utsträckning värdet av att familjen kan bistå i vardagsbestyr samt hur släktrationen underlättar tillgången till egen tomtmark genom avstyckning (Stenbacka 2001, s. 124 - 125).

I de få fall där intervjupersonen har flyttat till en plats utan att betona ett praktiskt motiv så exemplifierar Stenbacka hur anknytningsrelaterade faktorer ändå tenderar att bortprioriteras av respondenterna till förmån för det egna fritidsintresset. Intervjupersonen "Birgitta" är ett sådant exempel då hon flyttat tillbaks till sin uppväxtort i skärgården och, istället för att betona vikten av att vara tillbaka på sin uppväxtort, motiverar sin flytt mer utifrån platsens skärgårdskaraktär:

"Birgitta menar att landsbygdsboende för henne är intimt förknippat med havet, eftersom hon växt upp vid kusten.

'/.../ för mig att flytta ut på landet, då skulle det vara att flytta tillbaka till sjön. Att ha kontakt med havet. Det tycker jag är viktigt. Även om jag inte ens äger en båt. /.../ Det är faktiskt inte det utan det är bara att jag känner lukten, att jag kan titta på det och att jag kan gå ner till sjön och jag kan bada när jag vill. /.../ Jag har ju inte alltid haft det så naturligtvis men det har funnits. Det är min barndom. [Birgitta 42]' " (Stenbacka 2001, s.126)

Stenbacka fördjupar här Amcoffs anknytningsrelaterade faktor genom att visa hur historisk anknytning till platsen inte framstår vara utslagsgivande för bosättningsvalet. I exemplet Birgitta betonas istället boendemiljöns karaktärsdrag hav som ett viktigt värde. Den anknytningsrelaterade aspekten framträder i form av att hon nu badar i samma område som hon även i gjort i sin barndom och nämns enbart i slutet av Stenbackas citat. Aspekten

framstår därför mer som en reflekterande slutsats utan stark betoning på betydelsen av just den historiska aspekten kring värdet av närhet till havet.

Förutom en anknytningsrelaterad diskussion så introduceras även begreppet *landsbygdspraktik* i Stenbackas avhandling för att beskriva hennes breda och förutsättningslösa utgångspunkt för samtalen med respondenter. Synsättet att hon studera en ”praktik” motiveras utifrån att hon vill fånga en helhet av respondentens återkommande handlingar i det fysiska och sociala rummet. Intresset för dessa två olika rumsligheter formar hennes geografiska kontext där handlingarnas koppling sociala relationer i lokalsamhället och andra platser inom regionen samt betydelsen av omgivande natur, byggd miljö och infrastruktur (Stenbacka 2001, s.146 - 147). Genom att sedan sammanställa respondenternas individuella handlingsmönster anser hon att en ”praktik” formas som kan bidra till att belysa hur ett deltagande i samhället visar sig för boende på landsbygden:

”Jag har i föreliggande arbete valt att kalla de intervjuade individernas handlingar och handlingsmönster för ’landsbygdspraktik’. Med begreppet avser jag individernas mix av handlingar, som jag tematiserat och syntetiserat. Praktiken kan föra upp handlingsmönster från individen till en nivå där de i viss mån kan säga något om samhället utan att tappa kontakten med individerna.” (Stenbacka 2001, 146)

Begreppet landsbygdspraktik bör enligt Stenbacka betraktas som en sammanställning som rymmer stora variationer mellan respondenterna vilket medför att innebörden av begreppet i slutändan inte kan förväntas överensstämma till fullo på en individ (Stenbacka 2001, s.146 – 147).

3.6 Uppsatsens teoretiska analysram och frågeställningar

3.6.1 Inledning

Det teoretiska avsnittet kan sammantaget beskrivas belysa boendemiljön som en plats skapad av flera olika drivkrafter kopplade dels till personliga mål och omgivande faktorer. De personliga målen framträder tydligast i Stenbacka (2001) men berörs även i Nedomysl (2006) medan Massey (2005) och Castells (2010) och Törnqvist (1998) koncentrerar sin diskussion kring platserns omgivande rumsliga påverkansfaktorer.

Teoriavsnittet förtydligar på så sätt hur boendemiljön som plats kan relateras till flera olika geografiska skalor som gör sig gällande för de värden som framträder för boendemiljön. För att förmå att strukturera tydliga frågeställningar som svarar upp mot uppsatsens syfte presenteras fyra geografiska *dimensioner* i detta avsnitt. Dimensionerna utgår från hur ovan behandlad forskning diskuterar hur boendemiljöns olika värden fördelar sig på olika geografiska skalnivåer. Genom uppsatsens problemområde temabyar tillfogas en geografisk dimension till övriga tre dimensioner som är kopplade till teoriavsnittet. Dimensionerna presenteras under varsin rubrik för att sedan sammanfattas i 3.6.6. Rubrikernas formulering åsyftar samt förklarar innebörden i uppsatsens fem frågeställningar:

I samtliga fem frågeställningar har jag valt att applicera begreppet *landsbygdspraktik* som tidigare beskrevs utifrån Stenbacka (2001). Tillämpningen av begreppet landsbygdspraktik motiveras av att jag systematiskt uppmärksammat hur det praktiska utfallet av beskrivningar

av temabygn framträder som tämligen oklart. I likhet Stenbacka ämnar jag besvara uppsatsens frågeställningar genom att empiriskt undersöka boendemiljön med utgångspunkt från de boende och deras vardagliga handlingar och aktiviteter. Genom de fyra dimensionerna kan förhoppningsvis en god analys av landsbygdspraktikens fysiska interaktion bli möjlig.

Som presenteras i teoriavsnittet betonar Stenbacka i sin definition av begreppet landsbygdspraktik hur en *tematisering* och *syntetisering* ger möjlighet att analysera olika respondenters individuella handlingsmönster så att det kan "säga något om samhället". I likhet med Stenbacka fungerar struktureringen av temabygn som plats och boendemiljö i fyra olika dimensioner som en *tematisering* från vilket jag format ett antal punkter att förhålla mig till i den empiriska fallstudien. Utifrån data i den empiriska undersökningen sker sedan en *syntetisering* av hur det handlingsmönster som framkommer empiriskt fördelar sig i de olika dimensionerna.

På så sätt kan information om respondenternas syn och relation till såväl temabygn som lokal boendemiljö som till övriga interagerande platser inom lokalsamhälle, kommun och region analyseras utifrån ett större samhällsperspektiv som framträder i bakgrundavsnittet till denna uppsats.

3.6.2 Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation till en *karaktéristisk dimension* i temabygn?

En central betydelse för boendemiljöns användning av by-begreppet framträder vara att temabygar ska förmedla en karaktär av småskalig bebyggelsestruktur med en tydlig atmosfär av landsbygdsmiljö. *Lantligheten* som landsbygden erbjuder utgör tillsammans med bebyggelsens småskalighet de två delarna som utgör den karaktéristiska dimensionen. Den karaktéristiska dimensionen kopplar främst an till värden i boendemiljön som framträder på den lokala nivån. Aspekter som nedan utvecklas präglas således av att framträda i den närmaste omgivningen av natur samt i den närvaro av ett grannskap som bebyggelsestrukturen förmedlar.

Innebörden av landsbygdsmiljön som del i den karaktéristiska dimensionen berör både hur natur och landskap *estetiskt* och *aktivitetsmässigt* upplevs och värderas bland de boende i en temaby. *Estetiska* aspekter kan visa sig genom uppskattning av visuella siktlinjer från bostaden och en allmän positiv inställning till att ha naturen som ett påtagligt inslag i boendemiljön. Dessa estetiska aspekter framträder tydligast i litteraturen när Massey et al (1998) och Castells (2010) berör boendemiljöer i landsbygden.

Även i Niedomysl (2006b) framträder flera attribut med koppling till en estetisk uppskattning av natur. Hans analys visar dock på att han exkluderar hav- och kustmiljöer från att vara naturinslag som bildar en lantlig miljö. Istället ser han utifrån sitt resultat en skiljelinje mellan respondenter som värderar dessa attribut. Detta medför sammantaget en intressant ingång för att undersöka vilken innebörd boende i en temaby lägger i begreppet och karaktärsdraget *lantlighet* i jämförelse med Niedomysls resultat.

Genom en *aktivitetsmässigt* aspekt kan vissa naturmiljöer, som ingår som del i boendemiljöns lantlighet, framträda som särskilt värdefulla karaktärsdrag i temabygns lantliga karaktär. Den

aktivitetsmässiga aspekten ska belysa de aktiviteter som går utanför temarelaterade aktiviteter i boendemiljön temaby då de senare utgör en egen dimension. Således avser den aktivitetsmässiga aspekten sådana aktiviteter i boendemiljön och dess omgivning som utvecklats mer eller mindre spontant utifrån de förutsättningar som erbjuds i boendemiljön. Paralleller kan här dras till hur estetiska och aktivitetsmässiga aspekter framträder hos de attribut i Niedomysl (2006b) som har särskild framtoning i lantlig boendemiljöer. Även när Massey (2005) diskuterar naturpräglade platser som förmedlare av en "grounding" kan detta begrepp tänkas avse aktiviteter inom dessa platser.

Det andra benet i den karakteristiska dimensionen är den småskaliga och täta bebyggelsen som präglar temabyn som boendemiljö. Förutom att strukturen kan motiveras av den gemenskap runt temainriktningens aktiviteter som boendemiljön vill främja så kan by-karakteren tänkas medföra en allmän social faktor som uppskattas som kontrast mot en i övrig lantlig och utglesad omgivning. Återigen så exkluderas alltså aspekter där bystrukturen relateras till temat för boendemiljön då detta formar en egen dimension i analysramen. Bystrukturens karakteristiska drag avser istället mer allmänna åsikter om hur sociala faktorer relateras till temabyns bebyggelsestruktur. Exempelvis kan en social kontroll och överblickbarhet vara värden som framträder här och kan kopplas till när säkerhetsaspekter i boendemiljön diskuteras i Massey et al (2008).

3.6.3 Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation till en platsspecifik dimension i temabyn?

En platsspecifik dimension kan framträda i ett gränsland mellan lokal skala av boendemiljöns direkta omgivning och ett visst närbeläget regionalt omland. Dimensionen har stark anknytning till den anknytningsrelaterade aspekt som behandlas av både Amcoff (2000) och Stenbacka (2001) och även till Törnqvist (1998) som framhäver ett nytt värde i "hembygdens egenart".

Den platsspecifika dimensionen kan framträda som en förstärkande faktor till temabyns karaktäristiska dimension avseende betydelsen av *var* denna boendemiljö finns tillgänglig. Platsspecifika dimensionen avser därmed värdet av temabyns exakta lokalisering och kan översättas till "koordinaterna" för boendemiljön och dess närmaste omgivning. Värden i boendemiljön som härrör denna dimension tar sin utgångspunkt i den egna individen och hur uppväxtort, släktband, vänskapskrets eller arbetsplats samspelar med temabyn som boendemiljö.

Den platsspecifika dimensionen fungerar i sammanhanget som en intressant del av studien då den avser en geografisk dimension som överskuggas när exemplen på marknadsföring av temabyn i avsnitt 2.3.3 istället tyder på att betoning av värdet av en intressegemenskap runt ett tema. Faktumet kvarstår dock att lokalisering av en temaby sker på lokal nivå, i en kommun, i närhet av ett visst ursprungligt lokalsamhälle samt i ett visst väderstreck från större tätort. Sammantaget kan detta rimligen utgöra betydelsefulla aspekter vid sidan av det fritidsintresse som temabyn erbjuder goda fysiska och sociala förutsättningar för.

3.6.4 Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation till en relationell dimension av temabyens förhållande till en regional omgivning?

Utifrån avsnitt 2.3 tyder exemplen av temabyar på att inriktning mot ett intresse främst motsvarar ett fritidsintresse i boendemiljön. Med ett sådant synsätt följer ett behov av att temabyens utformning eftersträvar en liknande sammanvägning med andra värden som präglar de flesta boendemiljöer för att sammantaget erbjuda en god miljö. Som en central aspekt i en sådan sammanvägd utformning framträder möjligheten att kombinera temainriktningen med att kunna erbjuda god tillgång till ett regionalt omland som utgör den relationella dimensionen.

I den marknadsföring som exemplen på temabyar tyder på (avsnitt 2.3.3) kan en medvetenhet om behovet av denna regionala tillgång skönjas. Förutom att beskriva avstånd till tätorter i den regionala omgivning så kan även betoningen på virtuell kommunikation hänvisas till hur denna relationella dimension framhävs i marknadsföringen. För uppsatsens analysram innebär den relationella dimensionen att undersöka hur en regional tillgänglighet visar sig i de boendes aktiviteter och motiv till att flytta till en temaby.

Ett framträdande exempel är tillgången till en större tätort i boendemiljöns regionala omgivning. Denna urbana aspekt på boendemiljöer framträder tydlig hos Massey et al (1998) samt kan även urskiljas i Nedomysl (2006b) genom den höga värderingen för det regionalt kopplade attributet ”work opportunities”. Dimensionen kopplar även an boendemiljöns värden till den rumsliga diskussion som Massey (2005), Castells (2010) och Törnqvist (1998) alla tar sin utgångspunkt i när de diskuterar drivkrafter bakom formandet och funktionen för platser i ett växande globalt rum.

Samtidigt kan uppmärksammar både Castells (2010) och Nedomysl (2006) hur samhällsutvecklingen ger nya förutsättningar att minska vardaglig interaktion med ett regionalt omland genom att, med teknologins hjälp, verka inom ett gemensamt nätverk från olika fysiska platser. Denna utveckling skulle tala för att en relationell dimension i boendemiljön utnyttjas på olika sätt av de boende utifrån deras arbetssituation.

3.6.5 Hur förhåller sig de boendes landsbygdspraktik i relation den temadimension som temaby är inriktad mot?

Som en fjärde dimension inträder vad som är att betrakta som en specifik dimension för temaby som boendemiljö. Temadimensionen tillfogar en framträdande lokal dimension till boendemiljön med tydlig hänvisning de fysiska förutsättningarna för aktiviteter inom närmaste boendemiljön. Framträdande karaktärsdrag hos de exempel på temabyar som framkommer i internetsökningarna tyder på att en lokalisering på landsbygd i hög grad kopplar omgivande karaktär av lantlighet och naturpräglade miljöer till utövande av temaaktiviteter (avsnitt 2.3). Således finns en möjlig parallell till Masseys diskussion om naturpräglade platsidentiteters förmåga till en ”grounding” när värdet av aktiviteter inom temadimensionen beskrivs av boende i en temaby.

Temadimensionen belyser lokala aspekter på boendemiljön utifrån ett specifikt intresse och berör de fysiska förutsättningarna i temaby utifrån två faktorer. Först och främst innebär temadimensionen att en fysiskt *uppbyggd* boendemiljö påverkar de lokala förutsättningarna. Fysiskt uppbyggda delar i boendemiljön rör främst de gemensamhetsanläggningar som ska

främja temaaktiviteter men även hur de boende relaterar bystrukturen i temaby som en fysisk karaktär som medför en social aspekt till temadimensionen. I relation till eventuella sociala aspekterna i temadimensionen kan möjligen Castells och Masseys klassdimension diskuteras och i vilken mån temaby kontrasterar hur exempel på lantliga boendemiljöer ur litteratur framträder.

Till detta kommer hur platsens *ursprungliga* fysiska förutsättningar betraktas utifrån temadimensionen. De naturgeografiska förutsättningarnas betydelse kan troligen variera starkt beroende på temabyns inriktning där främst temainriktningar mot häst, odling och golf har en stark relation till platsens ursprungliga förutsättningar.

3.6.6 Hur framträder styrkeförhållandet mellan de fyra dimensionerna i landsbygdspraktiken bland boende i en temaby?

Genom de fyra dimensionerna som presenteras ovan ska värden och motiv med boendemiljön som framkommer bland boende i en temaby kunna härledas till någon av dimensionerna. Det är genom en sammanvägning kring hur olika värden betonas bland boende som styrkeförhållandet mellan dimensionerna visar sig. I en efterföljande analys av styrkeförhållandet framträder den landsbygdspraktik som visar sig i boendemiljön temaby. Landsbygdspraktikens utfall kan sedan relateras till teoriavsnittet för att urskilja likheter och eventuella skillnader i hur olika värden framträder.

Det teoretiska avsnittet visar bland annat genom Castells (2010) och Nedomysl (2006b) på hur en rumslig regional aspekt har starkt inflytande på värderingen av en boendemiljö. Utifrån temabyns inriktning finns ett tydligt perspektiv på de lokala aspekterna i boendemiljön som möjligen kan påverka de boendes syn på det regionala omlandets värde och funktion (den relationella dimensionen).

4. Metod

4.1. Inledning

Uppsatsens metod har varit kvalitativ och inriktas mot en fallstudie på en temaby där åtta samtalsintervjuer har genomförts på hushållsnivå. Ytterligare två intervjuer med hushåll genomfördes på telefon. Hushållens respondenter omfattade totalt 15 individer varav fem individer självständig representerade hushållet.

I detta avsnitt presenteras, motiveras och problematiseras mitt val av forskningsmetod. Uppsatsens problemområde temabyar är en relativt outforskad typ av boendemiljö vars vetenskapliga och teoretiska grund utgår från forskning med vars forskningsansats mot boendemiljö och boende på landsbygd inte har samma fokus på en specifik typ av boendemiljö.

Bakgrunden till att tidigare forskning inte har behandlat ämnet temabyar specifikt kan tänkas grunda sig i att boendemiljön är ett relativt nytt fenomen och präglas av att idag främst vara ett växande ämne inom planeringsdiskussionen med få fysiskt förekommande exempel. Dessa förutsättningar har stimulerat mig till att utforska detta område samtidigt som det ställer mig inför vissa svårigheter och begränsningar gällande möjliga metodval.

4.2 Avgränsning

Uppsatsens avgränsning är fastlagd till att studera boendemiljön och hur dess värden framträder i betydelse för de boende. Därmed förhåller sig studien passiv inför hur faktorer som inkomst- och utbildningsnivå som kan påverka individens förutsättningar att välja boendemiljön. Dessa aspekter kommer enbart diskuteras i den mån de framhävs av studiens respondenter. Vidare avgränsas studien till att behandla temabyar i en svensk kontext då bakgrunden till valet av problemområde grundar sig i hur problemområdet framträder som en planeringsfråga inom svenska kommuner. På så sätt har studien valt att söka efter forskning om hur denna temainriktade boendemiljö framträder i andra länder.

Omfattningen på uppsatsens fallstudie är begränsad till att studera en specifik temaby. Valet av en temaby baseras på två faktorer. För det första innebär tidsbegränsningen för denna uppsats att en väl genomförd kvalitativ studie av temabyar rimligen behandlar enbart ett fallstudieobjekt. Som en andra faktor begränsas studien av ett lågt antal befintliga temabyar som har tillräckligt många årsringar för att möjliggöra en erfarenhetsbaserad studie om värden i boendemiljön. Övriga temabyar som motsvarar ovan nämnda kriterier befinner sig i främst i en uppbyggnadsfas. Detta innebär att många temabyar innehåller respondenter vars förmåga att utifrån egna erfarenheter av boendet framstår som tidsmässigt bristfällig i förhållande till uppsatsens frågeställningar.

Till detta tillkommer att urvalet av möjliga temabyar begränsas ytterligare då jag eftersträvar ett tätortsnära läge för fallstudien för att åstadkomma en bra grund för att diskutera den relationell dimensionen av boendemiljön.

4.3 Metodval: Ett kvalitativt angreppssätt

4.3.1 Inledning

Uppsatsens empiriska datainsamling utgår från ett kvalitativt angreppssätt. Genom den kvalitativa metoden eftersträvas en empirisk insamling som ger detaljerad och fördjupad kunskap om uppsatsens problemområde genom att studera en liten population. Hartman (2004) beskriver hur en kvalitativ metod ska "rättfärdiga" sin vetenskaplighet för det empiriska resultatet genom att forskarens tolkningar baseras på ett systematiskt tillvägagångssätt utifrån ett antal regler (Hartmann 2004, s 275). På så sätt kan den kvalitativa undersökningens låga population, som omöjliggör ett anspråk att förmedla en helhetsbild av problemställningen, kompenseras med att bidra till en fördjupning kring problemet.

I denna uppsats så motiveras den kvalitativa metoden av uppsatsens syfte att erhålla kunskap om betydelsen av fyra olika geografiska dimensioner vilket kräver ett metodval som möjliggör en empirisk insamling med en hög detaljgrad i materialet. Genom en hög detaljgrad kan bakomliggande faktorer till värden i boendemiljön synliggöras och bidra till en fördjupad kunskap kring temaby som boendemiljö. Att åstadkomma en hög detaljgrad är således en tidskrävande forskningsmetod som därigenom skapar en avgränsning som inte ger anspråk på att nå ett resultat där en omfattande kunskap om fenomenet temabyar som helhet erhålls. Istället är ambitionen med en kvalitativ metod främst att med fördjupande kunskap bidra med forskning till en kunskapsuppbyggnad kring denna typ av boendemiljö.

4.3.2 Kvalitativ metod i en socialgeografisk studie – en ansats från ett inifrånperspektiv

Valet av en kvalitativ metod för min studie kan även hänvisas till uppsatsens koppling med det socialgeografiska forskningsfältet (avsnitt 3.1.2). Uppsatsens problemområde berör liknande frågor som är centrala i Stenbacka (2001) då kunskap kring betydelsen av fysiska förutsättningar som värden i boendemiljön utgår från en empirisk undersökning av de boende som respondenter. Genom att fallstudien enbart omfattar en temaby möjliggörs för en empirisk undersökning som baseras på ett inifrånperspektiv.

Stenbackas beskriver inifrånperspektivets som präglad av ett intresse för hur en större sammansättning av värden förmedlar en bild som motsvarar den kvalitativa metodens krav på hög detaljgrad och möjlighet till reflekterande och fördjupande moment i insamlingen (Stenbacka 2001, s.61). Utifrån Stenbackas definition av inifrånperspektivet kan även metodvalet motiveras genom hur de fyra dimensionerna, som ska svara upp mot studiens syfte, präglas av att eftersträva en bild av "sammansättningen" av dessa dimensioner genom att analysera dimensionernas styrkeförhållande gentemot varandra. Ett inifrånperspektiv kan även skönjas i hur Massey (2005) presenterar sin metod för forskning om boendemiljö och arbetsplatsmiljön Cambridge då samtalen med respondenterna framstår som central.

4.4 Tillvägagångssätt: Samtalsintervjuer med respondenter

Min kvalitativa empiriska insamling baseras på tio samtalsintervjuer med hushåll i en temaby som totalt omfattar sexton hushåll. Samtalsintervjuer som tillvägagångssätt framstår i detta fall som ett lämpligt val utifrån den argumentation som Esaiasson et al för i metodikboken *Metodpraktikan* (2004):

"Det finns inte något exakt svar på frågan: 'Hur ser det forskningsproblem ut, där samtalsintervjun är det givna metodvalet?' En vägledning är dock att samtalsintervjuer lämpar sig särskilt väl i situationer där vi (forskarkollektivet) inte har så stora kunskaper överhuvudtaget eller då vi vill att våra resultat skall säga något om människans vardagliga erfarenheter."
(Esaïasson et al 2004, s. 280)

Ur detta citat kan två ståndpunkter för lämpligheten att genomföra samtalsintervjuer urskiljas varvid båda har relevans för mitt uppsatsämne. Som nämns i metodavsnittets inledning så har tidigare forskning inte specifikt behandlat temabyar som boendemiljö vilket medför att kunskapen får anses relativt begränsad kring just denna typ av boendemiljö i "forskarkollektivet". Även gällande uppsatsens syfte så framstår "människans vardagliga erfarenheter" överensstämma med hur begreppet landsbygdspraktik representerar aktiviteter till vardags i en temaby och dess omgivning.

Samtalsintervjuerna genomfördes med hushållen som *respondenter*. Detta innebär att deras berättelse hur temabyn upplevs, nyttjas och värderas som plats och boendemiljö i ett interagerande vardagsliv utgör mitt *studieobjekt* (Esaïasson et al 2004, s. 254). Av totalt tio intervjuer genomfördes åtta av dem på plats i temabyn medan resterande två gjordes via telefon. Till intervjuerna på plats avsattes 45 minuters samtalstid. Denna tidsåtgång visade sig vara fullt tillräcklig för att samtalet skulle motsvara samtliga fyra dimensioner på ett avslappnat och reflekterande sätt.

Inför intervjuerna formades tio samtalspunkter vars syfte främst var att stödja mig i rollen som samtalsledare så att samtalet berörde samtliga fyra dimensioner. Mitt förhållningssätt vid intervjuerna var att låta hushållens respondenter utveckla sina tankar fullt ut vilket innebar att uppdelningen av samtalspunkter frångicks konsekvent under samtalen för att hålla en avspänd atmosfär i samtalet. På så sätt fungerade samtalspunkterna mer som påminnelse under intervjuerna för att säkerställa att samtliga tematiska delar för att svara upp mot uppsatsens frågeställningar inkluderades i samtalet (Esaïasson 2004, s. 290)

Den avgränsade samtalstiden till 45 minuter var nödvändig eftersom ett flertal intervjuer genomfördes direkt efter varandra under två helger. På grund av tidsavgränsningen valde jag att även delge hushållen mina förberedda samtalspunkter vilket innebar en viss risk för att respondenternas svar kunde förberedas och därigenom framstå i god dager. Jag ville minska denna möjlighet till förberedelse genom att mejla samtalspunkterna en respektive två veckor innan intervjun. Vid samtalstillfället var det enbart en respondent som hade läst mitt mejl med samtalspunkterna medan resterande uppgav att de inte brytt sig om detta utan behandlat mejlet enbart som en påminnelse om stundande samtal.

De åtta intervjuerna som genomfördes på plats i temabyn spelades in på en diktafon för att sedan transkriberas. Ljudupptagningen möjliggjorde en mer observant roll från mig som forskare under samtalsintervjun. Genom att minimera anteckningar kunde min koncentration riktas på att observera ansiktsuttryck och dylikt vilket förstärkte möjligheten att uppfatta ansiktsuttryck och tonfall som indikerade på att följdfrågor kunde synliggöra mer synpunkter. Ljudupptagningen innebär även att en ofiltrerad och detaljrik information kan återges i transkriberingen utan att begränsas av forskarens minne eller anteckningsförmåga. För de två

intervjuer som genomfördes på telefon ersattes ljudupptagning av anteckningar. Omedelbart efter avslutad intervju skrevs då ett referat baserat på mina anteckningar och minne. Detta referat skickades sedan till respondenten för att säkerställa att jag uppfattat svaren korrekt.

I resultatdelen i avsnitt 5 förekommer citat från intervjuerna. Med hänsyn till mina respondenter har jag valt att enbart hänvisa till kön och utesluta åldersinformation för den respondent som citatet avser. Främsta anledningen till detta är att temabyns storlek av 16 hushåll innebär att svaren förhållandevis enkelt kan spåras till specifika personer i grannskapet om åldern avslöjas.

4.5 Validitet och reliabilitet

Esaiasson et al (2004) baserar validitet som vilandes på tre parallella definitioner. För det första måste en *”samstämmelse mellan teoretisk definition och operationell indikator”* finnas. Operationell indikator avser här det empiriska material som forskningen baseras på. Vidare skall det finnas en *frånvaro av systematiska fel* där främst risken för fel kan inträffa i den empiriska inhämtningen om anteckningar görs oläsligt slarviga eller intervjufrågor missuppfattas. Slutligen utgörs god validitet av att *forskaren verkligen undersöker det som han/hon påstår sig undersöka* (Esaiasson et al 2004, s.61).

Avseende första faktorn om teoretisk och operationell samstämmighet är präglas temabyn som problemområde av att representera en form av boendemiljö som inte har varit i fokus för tidigare forskning på boendemiljöer. Trots vissa tydliga beröringspunkter med bland annat tidigare forskning om landsbygdsboende så finns ingen *”teoretisk definition”* att tillgå för jämförelse med uppsatsens operationella indikator som fallstudien motsvarar.

Denna avsaknad av teoretisk definition för temabyn som boendemiljö hindrar dock inte uppsatsen från att vara en högst motiverad studie utifrån en mer generell teoretisk bakgrund om boendemiljöer. Exempelvis kan temabyn här betraktas som en lämplig fallstudie för att fördjupa och komplettera med kunskap om en boendemiljö som utifrån exemplen från internetsökningen (avsnitt 2.3) indikerar på att bära vissa drag som är gemensamma med Niedomysls tes om hur immateriella värden utgör ett tydligt värde i boendemiljön.

Som andra faktor i Esaiasson et al (2004) är frånvaron av systematiska fel den faktor som motsvarar uppsatsens *reliabilitet*. Reliabilitet syftar till frågan *”hur något mäts”* och avser tillförlitligheten i att tillvägagångssättet förmår ge förutsättningar till ett resultat som svarar upp mot uppsatsens syfte (Bjereld, Demker & Hinnfors 2007, s.111). Utifrån beskrivningen av mina samtalsintervjuer i avsnitt 4.4 samt hur intervjuprocessen har fortlöpt så bedömer jag reliabiliteten som god. Förberedande samtalspunkter, avsatt samtalstid samt ljudupptagningar med god utrustning resulterade i att bearbetningen av det empiriska materialet undgick systematiska fel. Reliabiliteten stärks även av att samtalen med respondenterna motsvarade den avslappnade och reflekterande atmosfär kring boendemiljön som jag vill uppnå genom tillvägagångssättet och förmådde därmed att undvika entydiga och fåordiga svar på mina frågor.

I detta sammanhang framstår dock behovet av att genomföra två intervjuer via telefon som negativt för validitetsgraden då detaljgraden från intervjuerna påverkas av frånvaron av

ljudupptagning och personligt fysiskt möte. Även delgivningen av samtalspunkterna kunde principiellt ha inneburit en viss risk att hushållens svar inte blev spontana när en viss förberedelse medgavs. Det fanns dock övervägande skäl att hushållen skulle få tillgång till samtalspunkterna innan eftersom frågorna var av omfattande och reflekterande karaktär vilket innebar en risk att alltför mycket av den totala samtalstiden skulle kunna ägnas åt att ställa frågorna på ett sätt så att respondenten förstod.

Slutligen ställs uppsatsens validitetsgrad i förhållande till Esaiassons tredje faktor inför samma teoretiska situation som första faktorn. Den teoretiska bakgrunden för temabyar innebär att problemställningen inryms i tidigare forskning med en mer allmän ingång mot boendemiljöer. Validiteten för att min uppsats behandlar temabyar motiveras istället av att samtliga respondenter i fallstudien kunde identifiera sig med beskrivningen av deras boendemiljö som ett exempel på en temaby. Respondenterna var överlag väl medvetna om hur boendemiljön växt fram ur ett specifikt syfte att inrikta sig mot ett intresse och därigenom stod för ett relativt nytt boendekoncept.

4.6 Diskussion om metodvalet: alternativa tillvägagångssätt

För att ytterligare förtydliga mitt val av metod presenteras i detta avsnitt ett alternativt tillvägagångssätt som ger möjlighet till en jämförelse där metodvalets styrkor och begränsningar förtydligas. Det alternativa tillvägagångssättet fanns med i arbetsprocessens inledande skede där främst vissa komparativa möjligheter framträdde som intressant.

Genom att vidga studiens avgränsning till att inkludera två temabyar öppnas möjligheter att kombinera likheter och skiljelinjer mellan boendemiljöerna utifrån dimensionerna i analysramen. På så sätt finns möjlighet att finna generella samband i synen på boendemiljön som förenar de boende i båda byarna men även urskilja tendenser till skillnader. Vid ett sådant angreppssätt kan ett urval där de två temabyarna representerar olika typ av temainriktning tillämpas för att få en spridning på hur fysiska aspekter i boendemiljön relaterar till aktiviteter inom temat.

Alternativet att undersöka två temabyar hade rimligen möjliggjort ett fortsatt kvalitativt angreppssätt. Dock innebär en sådan utvidgning av empirin att uppsatsens syfte med sin breda utgångspunkt i fyra geografiska dimensioner blir svår att studera på samma detaljnivå och med samma djup i angreppssättet. Den kritiska faktorn för att studien i detta tillvägagångssätt behöver göra avkall på detalj- och fördjupningsgrad hänger samman med den tidsram som uppsatsen ska färdigställas inom.

Utifrån uppsatsens tidsram skulle ett komparativt angreppssätt inneburit att det kvalitativa tillvägagångssättet förskjutits från samtalsintervjuns personliga möte till att istället ersättas av enkätmetod. Fördelarna med en större population som en kvalitativ enkätform möjliggör måste här balanseras mot möjligheten att erhålla empiriskt material som på ett bra sätt svarar upp mot samtliga dimensioner som utgör uppsatsens syfte och frågeställningar. En enkätmetod som tillvägagångssätt innebär med största sannolikhet brister gentemot uppsatsens syfte då möjligheten att anpassa frågor efter respondenten försvinner.

För att minimera risken att inte förmå fånga den komplexa bild av hur de olika geografiska dimensionerna inverkar på de boendes landsbygdspraktik så har jag gjort ett medvetet val att genom avgränsningen till en temaby. Att frånga en komparativ möjlighet anser jag befogat för att istället få en fördjupad kunskap kring hur boendet i en temaby värdesätter olika fysiska aspekter i boendemiljön utifrån ett komplext sammanhang av aktiviteter.

4.7 Förförståelse

4.7.1 Förförståelse av forskningsproblemet

Esaiasson et al (2004) förmedlar en syn på förförståelse som är förenat med vilken förståelse forskaren erhållit från den teoretiska litteraturen:

”Genom att skriva ned sin förförståelse får man en tydlig referenspunkt att utgå ifrån i bedömningen av intervjuernas värde: Vad tillförde intervjuerna utöver det som fanns i litteraturen och det man kunde komma fram till genom ’eget’ intensivt tänkande.” (Esaiasson 2004, s.285)

Utifrån den teoretiska litteratur som jag funnit lämplig så förefaller uppsatsens samtalsintervjuer tillföra viktig erfarenhetsbaserad kunskap kring vilka värden i boendemiljön temaby som framhävs som värdefulla. Genom intervjuerna sker en fördjupning kring en viss typ av boendemiljö som kan tillfogas till den teoretiska litteraturen i avsnitt 3 då tidigare forskning inte explicit behandlar den specifika inriktningen för boendemiljön som temabyn utgör.

4.7.2 Personlig förförståelse av forskningsproblemet

Till Esaiassons syn på förförståelse vill jag tillfoga ett avsnitt om den personliga erfarenheten till min forskningsfråga och på så sätt blottlägga hur min egen bakgrund kan påverka exempelvis min utformning av intervjufrågor. Att anlägga en personlig subjektiv dimension till förförståelsen kan möjligen härledas till Esaiassons ord om ”eget intensivt tänkande” i ovanstående citat.

Min egen erfarenhet av temabyar framstår som något tudelat då temainriktningen mot hästverksamhet i uppsatsens fallstudie är tämligen främmande från min egen bakgrund och fritidsintressen. Som nybliven körkortsinnehavare tog jag dock gladeligen emot föräldrarnas erbjudande om avlastning för skjutsning till och från ridskolan där min syster red. På så sätt kan jag möjligen i efterhand förstå den avståndsproblematik som många barnfamiljer upplever kring detta tema och som därigenom ger motiv för att attraheras av den närhet som en temaby erbjuder.

Gällande de mer allmänna karaktärsdragen för boendemiljön finner jag en viss förförståelse hos mig själv grundat på erfarenheter av två års folkhögskolestudier. Folkhögskolan var min boendemiljö och dess lokalisering på en lantligt belägen plats och med likasinnade kulturellt intresserade personer liknar karaktärsdrag som framträder hos temabyar. Jag vill dock inte dra detta samband alltför långt då ett vardagsliv i folkhögskolemiljö skiljer sig avsevärt från temabyn eftersom folkhögskolan erbjöd ett fritt spelrum för mitt intresse till skillnad från det parallella vardagslivet av arbete, matlagning, städning och familjeliv som boendet i en temaby troligen förenat med. Dessutom var boendeformen på folkhögskolan i internatform vilket skapade en begränsad valfrihet för när man ville ta del av en gemenskap med sitt grannskap.

Min förförståelse från denna folkhögskolevistelse framträder främst genom att jag själv kan identifiera mig med att ha ett starkt fritidsintresse där möjligheten att träffa likasinnade och utvecklas i en social miljö med goda fysiska förutsättningar var en starkt attraherande orsak.

5 Resultat

5.1 Inledning

I detta avsnitt sammanställs informationen från samtalsintervjuerna som genomförts i en fallstudie i temaby Söderby hästby. Den empiriska studien presenteras under fem rubriker som är uppdelade för att svara upp mot respektive frågeställning. Innan resultatet presenteras så introduceras en bakgrund Söderby hästby.

5.2 Allmän bakgrund om studieobjektet Söderby hästby

Min empiriska undersökning kring temabyar baseras på intervjuer med boende i Söderby hästby i Haninge kommun. Valet av just denna temaby grundar sig först och främst i att temabyens livslängd var en av få som möjliggör en erfarenhetsbaserad studie om att leva i en temaby. Intervjuerna omfattar tio av totalt sexton hushåll och i stor utsträckning präglades av respondenter i åldersspannet 30 till 45 år med mellan ett till två barn i familjen som fördelades någorlunda jämt mellan barn under 7 och barn upptill 16 år (se vidare figur X).

Hushåll	Ålder på hushållets vuxna	Antal barn i hushållet och ålder	Häststatus	Erfarenhet av boende i hästbyn
1	Mellan 45 – 50 år	1 st under 10 år	Ingen erfarenhet	Över 10 år
2	Mellan 35 – 40 år	2 st under 7 år	Erfarenhet av ridning innan flytt till hästbyn	Under 3 år
3	Mellan 45 – 50 år	2 st mellan 10 – 16 år	Ägare av en häst uppstallad inom boendemiljön	Över
4	Mellan 45 – 55 år	2 st mellan 10 – 15 år	Ägare av en häst i stall utanför boendemiljön. Erfarenhet av häst i boendemiljön	Över 10 år
5	Mellan 50 – 60 år	Ingen	Erfarenhet av häst i boendemiljön	Över 10 år
6	Mellan 30 – 40 år	1 st under 5 år	Erfarenhet av ridning innan flytt till hästbyn	Under 3 år
7	Mellan 45 – 50	1 st under 5 år	Erfarenhet av häst inom boendemiljön	Över 10 år
8	Mellan 45 – 55	1 st mellan 10 – 16 år	Ägare av en häst i stall utanför boendemiljön. Erfarenhet av häst i boendemiljön	Över 10 år
9	Mellan 35 – 40 år	1 st under 6 år	Ägare av en häst i stall utanför boendemiljön. Erfarenhet av häst i boendemiljön	Under: 10 år
10	Mellan 45 – 50	1 över 16 år	Ägare av två hästar uppstallade inom boendemiljön	Ca: 10 år

Figur 7: Tabell över intervjuade hushåll i Söderby hästby

Söderby hästby är beläget intill en uppstyckad hästgård vid namn Söderby gård som har anor från mitten på 1800 - talet (Haninge kommun 1994). Avstyckningen i två tomter har även inneburit att de boende i hästbyn har två olika stall inom sin närmaste omgivning. Totalt har enbart två av de tio hushållen i min studie som har stallplats i dessa två stall medan övriga hästägare i byn har valt andra stalllösningar. Dock har hela 7 av de 10 respondenterna erfarenhet av att ha stallplats i någon av dessa två stall. Möjligheterna till andra stalllösningar

är goda i hästbys närområde då omgivningen innehåller många jordbruksfastigheter. Möjligheterna i omgivningen aktualiserades för de boende i hästbyn då Söderby gård genomgått flera ägarbyten under åren och därmed fått en avtagande koppling till hästbyn.

Tankarna om en hästby föddes när Söderby gårds ägare under 1990 – talet gick i funderingar på att förbättra gårdens ridanläggningar med stall, paddock och ridhus. Han kom då på idén att skapa bostäder som ett led i att få finansiellt underlag till att förverkliga omfattande förbättringar av anläggningen. Ägaren hade inte stött på ett liknande koncept sedan tidigare utan beskriver det som ett infall som framstod kommersiellt gångbart (Intervju med Jan Cederlöf 2012-04-01).

Sommaren 1994 var detaljplanen klar och kommunen betonade vikten av att utformningen anpassades till omgivningen bland annat genom att fastställa sänkt taklifthöjd och specifika krav på utformning av bostädernas ytterpanel. (Haninge kommun 1994) Två år senare stod hästbyn klar med åtta parhus i två olika storlekar. De boende bor i lägenheter med äganderätt har tillsammans en samfällighet med gemensam drift av vattenförsörjning och avlopp. De åtta husen innehåller 16 familjer och är placerade utefter en återvändsgata. Bland de boende finns familjer som varit bosatta sedan starten 1996 medan vissa lägenheter har högre frekvens av in- och utflyttning.

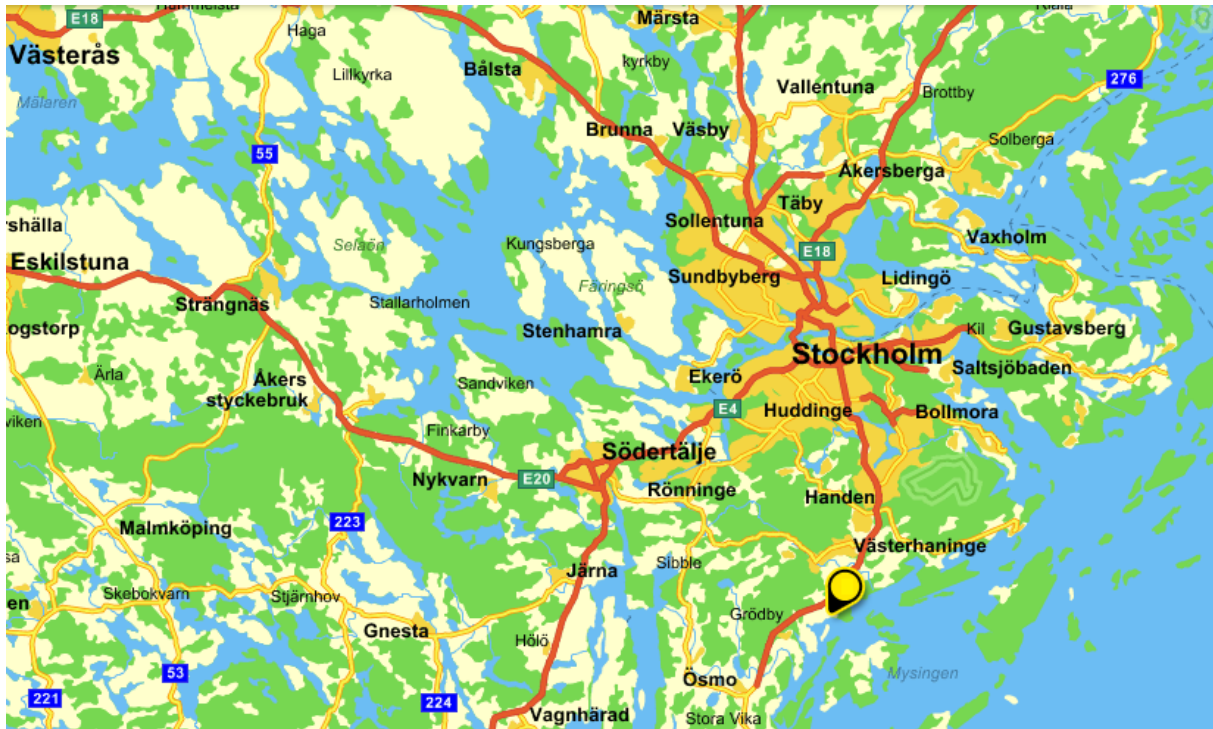
Figur 8: Söderby hästby (Foto: T.Selnes)

Hästbyn ligger i en omgivning som präglas gles struktur av sommarstugebebyggelse, andra hästgårdar samt en antal nybyggda hus. Arkitekturmässigt präglas bebyggelsen i landskapet, inklusive hästbyn, av rödmålade hus medan det finns en stor variation på bebyggelsens skala. En småskalig sommarstugebebyggelse finns koncentrerad till östligaste delen av

Figur 9: Kollage av Söderby hästbys omgivning: Hagmark (ö.v), stallbyggnad (ö.h), skrittmaskin (n.v) och ridhus/paddock (n.h) (Foto: T.Selnes)

Under planarbetet framträdde hembygdsföreningen som en stark kritiker mot hästbys utformning och skala då den ansågs svår att harmonisera med omkringliggande sommarstugor och även förstörde en i deras ögon viktig siktlinje (Intervju med Rickard Lundin, Haninge kommun, 2012-04-03). I övrigt är nordöstra omgivningen präglad av militärområdet Berga som erbjuder stora strövområden i skog med vattenkontakt. Området är dock med jämna mellanrum otillgängligt då militärövningar sker i området. Kommunikationsmässigt ger omgivande vägnät en snabb anslutning till riksväg 73 mellan Nynäshamn och Stockholm. Stockholm ligger på 3,4 mils avstånd. I närområdet finns havet på gångavstånd från hästbyn.

52

5.3 Förhållandet mellan hästbysns karaktäristiska dimension och de boendes landsbygdspraktik

5.3.1 Inledning

Den karaktäristiska dimensionen utgörs av Söderby hästbysns omgivande karaktär av landsbygdsmiljö samt den fysiskt uppbyggda karaktär som bostädernas utformning i en tät bystruktur medför. Resultatet nedan visar hur dessa två faktorer skiljer sig i då lantligheten framträder som ett eftersträvat positivt värde för samtliga hushåll medan bystrukturen uppfattas både som en fördel och en nackdel för lantligheten bland hushållen.

5.3.2 Värdet av en lantlighet som karaktärsdrag i boendemiljön Söderby hästby

Värdet av lantligheten betonas till övervägande del som ett tydligt motiv vid beslutet att flytta till hästbyn. I åtta av de tio hushållen framhävs karaktärsdrag som är kopplade till den lantliga och havsnära omgivningen. I de två avvikande fallen så framhövs en tydlig ambition om närhet till hästen som största motiv till beslutet att flytta till boendemiljön. För dessa två hushåll framträder dock den lantliga prägeln som ett stort mervärde för att välja just denna hästby boendemiljö när aspekter kring hästtillgängligheten ansågs tillgodosedda. Sammantaget präglas samtalen av att den karaktäristiska dimensionen framhävs som ett tydligt attraktivt värde i boendemiljön i samtliga hushåll.

Avseende ett aktivitetsmässigt perspektiv kring hur en attraktiv lantlig karaktär omsätts i praktiska aktiviteter så finns framträder skog och hav vara två karaktärsdrag i omgivningen där aktiviteter genomförs. För hälften av hushållen nämns främst löpning, hundpromenader och svampplockning som aktiviteter i omgivande skog. Förutom ridning så framstår havet som den del av boendemiljöns karaktärsdrag som annars ger upphov till mer tidskrävande och omfattande aktiviteter. Fyra hushåll har båt vid de två närliggande bryggföreningarna och ytterligare fem hushåll har mer eller mindre tydliga funderingar på att skaffa båt. Anmärkningsvärt är det finns en tydlig uppdelning kring båtintresset inom två av de fyra hushållen som innehar båt då enbart en av hushållets vuxna gör aktiviteter runt båten regelbundet.

För de flesta respondenter är dessa aktiviteter i boendemiljöns omgivning inte förenade med någon större regelbundenhet och ambitionsnivå. Vid många intervjuer nämndes aktiviteter efter viss påtryckning kring att tänka efter. Aktiviteterna i omgivningen framträder därmed som präglade av att tillkomma i mån av tid för allmän rekreation mer än något mer omfattande intresse. Denna något passiva inställning till aktiviteter utanför temainriktningen bekräftas även av hur den respondent med överlägset högst variationsgrad själv resonerar:

”Båt och hund har vi ju...och vi är nästan fanatiska på att vara ute och gå (skratt) Alltså långa promenader att vara ute i skog och natur...och åka skidor...alltså du kan ju sätta på dig skidorna här och sista vintrarna har det ju varit kanon för då kan man ju åka på isen...så vi är ju naturmänniskor va...och ute och pimplar och åker båt och...jag vågar nog påstå att vi utnyttjar områdena runt omkring här allra mest av alla egentligen...” (Kvinna)

De estetiska värdena av boendemiljöns karaktär framhävs alltså i högre utsträckning än aktivitetsmässiga kopplingar till den omgivande lantligheten. Beskrivningar som ”landet,

nära havet, från stan”, ” jag vill ha det lantliga runtomkring...typ hagmarker, öppna åkrar, ängar och så lite äldre landsbygd...” samt ”siktlinjen från köksfönstret utöver fälten...det var just det jag var ute efter...” speglar väl exempel på estetiska motiv som hushållen hade vid tiden då de letade lantligt boende. En respondent tydliggör innebörden av lantliga värdet genom en jämförelse mot deras tidigare boendemiljö:

”...att bara kunna få gå utanför dörren och ta en promenad...inte genom en park...I årsta är det ju rätt grönt för att vara stan men fortfarande konstlade miljöer”

En faktor som kan förklara det estetiska värdet av boendemiljöns lantliga karaktärsdrag kan ligga i att en stor majoritet av hushållen har tidigare erfarenhet av lantlig miljö genom fritidshus. De tidigare erfarenheterna av en lantlig prägel betonas dock enbart i tre hushåll som en viktig faktor bakom motiven att söka sig till en lantlig boendemiljö. I resterande fem hushåll med lantlig erfarenhet överväger boendemiljöns lämplighet utifrån andra aspekter som berör övriga dimensioner.

5.3.3 Värdet av en bykänsla som karaktärsdrag för boendemiljön Söderby hästby

Värdet av hästbyns bebyggelsekaraktär av en bystruktur uppvisar en stark uppdelning mellan hushållen. Sex hushåll nämner den täta bystrukturen som en positiv garant för att kunna möjliggöra ett lantligt boende utan att känna sig ”isolerad”. Flera av respondenterna hänvisar deras positiva känsla för kring bystrukturen med sin egen uppväxtbakgrund i stadsmiljö:

”Jag gillar ju ha grannarna nära...jag kommer ju från en lägenhetssituation...så för mig att titta ut och inte se någon det är lite lappsjuka varning för mig. Så jag tycker att det är jätteskönt att jag har grannar och barn som springer runtomkring mig...och kryper in genom buskarna och lite granna sådana saker för jag känner mig inte ensam här...medan om jag haft ett fristående hus så vet jag att jag skulle ha känt mig mer isolerad så att på det sättet så tror jag att det är socialare än att bo i ett enskilt hus” (Kvinna)

I övrig fyra hushåll betraktas bystrukturen minska lantlighetskänsla i boendet för vissa av hushållets individer. Bystrukturen i bondemiljön fungerar här som en kompromisslösning mellan boendets vuxna individer eller för att möjliggöra en social uppväxtmiljö för barnen i hushållet. En respondent med önskan om mer avskild lantlighet beskriver hur den egna bostadens placering i byn var en nödvändig förutsättning för att inflyttning överhuvudtaget blev aktuell:

”Nej alltså grejen var den att jag var nog den som var mest motsträvig då jag har lite svårt för det här med att det är parhus...jag vill hellre ha ett litet eget hus någonstans utan insyn...på landet. Så att det är jag som har fått vika mig..(skratt) Så det som var, var ju att det var hörntomten. Att vi kan vara på den sidan...och då ser vi bara åkern och skogen och ingenting annat.” (Kvinna)

Oavsett respondenternas egen inställning till hästbyns förmåga att uppfylla personliga känslan av lantlighet så kan en enhetligt positiv relation skönjas när den karakteristiska dimensionen relateras till barnens förutsättningar. Barnens uppväxtmiljö framträder som ett tydligt motiv som i olika grad harmoniserar med de vuxnas egna associationer till en lantlig miljö. Spännvidden kan illustreras av två citat där ett socialt respektive ett etiskt perspektiv på hur hästbyn innebär en god boendemiljö för barnen:

”De här lantliga fördelarna...men ändå att det var ett område där bebyggelsen var rätt tät så att det kommer finnas kompisar till tjejen nära här när hon växer upp...Så både fördelarna att det är lantligt och mycket djur...men även det att hon kommer kunna springa in till kompisarna bredvid...så lite ut av båda världarna” (Man)

”...och så ligger det väl lite i grund och botten att man vill att ungarna ska växa upp nära naturen känner jag...plus att jag trivs där själv...” (Kvinna)

Det första citatet berör delvis en argumentation där man kan skönja drag av en säkerhetsaspekt som framträder i flera hushåll när intervjuerna kretsar kring den karakteristiska dimensionen. Frånvaron av högtrafikerade miljöer betonas som en stor fördel som minskar föräldrarnas oro för att inte ha uppsyn över barnens lek. Kombinationen av nära grannskap och lantlighet framträder som en optimal bebyggelsestruktur för att barnen kan få en egen frihet att leka och upptäcka näromgivningen utan att ”filtreras” av föräldrarnas närvaro eller tydligt skapade utemiljöer. Flera respondenter påtalar en säkerhetsaspekt i det lantliga i stil med *”att barnen bara kan öppna dörren och springa ut som hon vill utan att man behöver vara alltför orolig”*. För många hushåll relateras denna säkerhetsaspekt i det lantliga till egna erfarenheter från problematik i urbana miljöer. På så sätt inträder närheten till Stockholm som en naturlig jämförelse gällande uppväxtmiljö men bland intervjuerna fanns även ett europeiskt perspektiv:

”Vi tänkte ju på barn innan vi flyttade hit och just att kunna ha den här lugna uppväxten för barn...Ingen av oss ville ju växa upp med barn i innerstan...i den hårda världen...det är ju bara och kolla på hur folk går...folk går dubbelt så snabbt...man blir stressad oavsett om man har något att stressa till.” (Man)

”...och sen just att det är närhet till djur och natur och sånt...inte minst för barn...hon kan ju liksom springa omkring här i byn som hon vill. Hon är alltid i närheten av djur och natur och sånt istället för som hennes kusin i Milano som är uppvuxen med att han var alltid tvungen att ha nån som kunde följa med honom när han skulle ut och leka. För att lekplatsen låg på andra sidan av en väldigt trafikerad gata. Vilket då är djupt tragiskt. Här kan ju hon vara helt vild och fri liksom!” (Man)

Som ovan berörts så varierar hushållens inställning till by-karakteren. Skiljelinjen finns främst i hur de ställer sig till *avskildhet* som del i det lantliga. För de hushåll med en starkt positiv inställning till de sociala fördelarna med bystrukturen så framträder dock i flera fall åsikter hur denna fördel stundtals upplevs som en nackdel. Beskrivningarna präglas av känslan att det stundtals är *”för mycket av det goda”* som exempelvis kan te sig i form av vissa initiativ på gemensamma lösningar inom samfälligheten som de hellre skulle vilja sköta själva. Den täta strukturen kan även uppbringa *”en tillfällig känsla av instängdhet och insyn från alla håll”*. Avseende dessa negativa baksidor bör det här förtydligas att nackdelen även vägs upp av positiva värden av grannskapskänslan som rör temadimensionen (avsnitt 5.6).

Utifrån sin långa erfarenhet av boende i hästbyn reflekterar en respondent allmänt kring hur individuell trivsel i hästbyn kräver en viss personlighet för att förhålla sig till grannskapets närhet och de gemensamma aktiviteterna och högtider som ofta samlar grannskapet:

”Jag tror ju såhär att är du rätt typ av människa är det ju inget problem men du kan ju inte bo här utan att vara ganska hyfsat social [...]vi hade ju jättetrevligt här men då satt vi till och med och

käkade tillsammans och så börjar man känna "nä jag kanske vill sitta med vår familj och kaka..."(skratt) Och då gjorde man ju det då för jag gör ju det jag tycker känns bäst helt enkelt...och så får man förklara det på ett bra sätt. Så det kan ju bli lite som ett socialt tvång om man nu känner att man har svårt att säga ifrån så kan ju det finnas...eller har funnits. Men jag själv känner inte så..." (Kvinna)

5.3.4 Sammanfattning: Den karakteristiska dimensionen i Söderby hästby

Sammanfattningsvis så framträder den karakteristiska dimensionen mycket tydligt i samtalen om värden i boendemiljön. De varierade karaktärerna av natur som inryms i omgivningen framkommer främst när boendemiljöns estetiska värde av lantlighet betonas medan hav och kustmiljöerna är det karaktärsdrag som ger utslag i en landsbygdspraktik där en tydlig och omfattande aktivitet utanför boendemiljöns tema har etablerats. De flesta hushåll nämner mindre än två andra aktiviteter i närområdet om temaaktiviteten ridning exkluderas.

Karaktärsdraget bystruktur med ett tydligt närvarande grannskap upplevs mycket olika för hushållen i Söderby hästby. En stor minoritet har en negativ utgångspunkt kring bystrukturen som grundar sig i åsikten att hästbyn inte erbjuder den grad av avskildhet som lantligt boende är förenat med i deras ögon. Beslutet att ändå bosätta sig i hästbyn är ett resultat av en kompromiss med övrig familj eller utifrån barnets förutsättningar till en social uppväxtmiljö.

5.4 Förhållandet mellan hästbyns platsspecifika dimension och de boendes landsbygdspraktik

De intervjuade hushållen i Söderby hästby uppvisar en stor dominans av individer med sin uppväxtbakgrund i Stockholmregionen. I åtta av de tio intervjuade hushållen är minst en av hushållets vuxna individer uppväxt i Stockholmsregionen. Mot denna bakgrund finns ett flertal olika relationer till den platsspecifika relationen med hästbyn och Haninge kommun.

För fyra hushåll finns en stark platsrelation då Haninge är uppväxtkommun och en majoritet av dessa är uppväxta i de två närmaste tätorterna Tungelsta och Västerhaninge. Avseende hur denna platsspecifika relation framhålls som ett motiv som påverkat flyttdestination och synen på boendemiljön är det enbart ett hushåll som betonar detta. Nedanstående citat visar på hur två respondenter, utifrån en mer respektive mindre framträdande medvetenhet, relaterar sin landsbygdspraktik till hur den påverkas av deras uppväxtbakgrund i samma omgivning:

"Ja alltså min släkt är ju från Söderort så...så man flyttar inte gärna till andra sidan stan! Då kan man lika gärna flytta till en annan del av Sverige....det är nästan så..." (Man)

"...och eftersom jag är uppvuxen i Tungelsta så också...så känner ju jag många där nere som bor i Tungelsta...så det blir oftast att man träffar...folk som också har båt och som man känner sen tidigare...det kan vara jämnåriga...och det kan vara jämnårigas föräldrar som jag har vuxit upp med i Tungelsta så att...så visst känner man igen mycket folk där nere som man pratar med." (Man)

För två hushåll så visar sig den platsspecifika kopplingen på en ännu mer lokal nivå i form av anknytning till hästbyn genom släkt respektive vänner fanns bosatta i byn innan respondentens inflyttning. I båda dessa fall utgör denna koppling inget avgörande motiv för respondenternas inflyttning utan mer av en inblick i ett möjligt boendeanternativ som låg i linje med mer allmänna ambitioner om att bo lantligt.

Förutom platsspecifika faktorer inom kommunen och näromgivningen så betonar tre hushåll hur boendemiljöns värde delvis utgår från en särskild uppskattning av att boendemiljön fanns inom någon av kommunerna söder om tätorten Stockholm. Utifrån ett sådant regionalt perspektiv på den platsspecifika dimensionen av hästbyn är det sex hushåll som innehåller respondenter med uppväxt inom kranskommuner söder om Stockholm.

En respondent, med uppväxt i mer urbant präglade delar söder om Stockholm samt arbetsplats i Haninge kommun, beskriver familjens starka relation till "Södertörn" och hur det präglade deras sökande efter nytt lantligt boende:

"Det var här i trakterna som gällde...på hemnet så klickade man in Haninge kommun för att se vad som fanns!...För jag har jobbat och pendlat genom stan i sju års tid och det gör jag inte om. [...]...och sen har vi ju både jag och min kille kompisar från skolåren som bor kvar här söder om stan med omnejd. Vi har mycket kompisar i Vendelsö i Haninge kommun så de bor ju närmare stan men ändå nära så kompisarna och familj är ju här i närheten." (Kvinna)

En annan respondent som är uppväxt utanför stockholmsregionen förklarar, utifrån sin erfarenhet av olika boenden runt Stockholm, hur en platsspecifik känsla för de södra delarna har utvecklats bland annat genom goda förutsättningar för hans intresse vindsurfing. Respondenten uttrycker att han "känner mer för de södra delarna" och visar på så sätt på ett platsspecifik värde ovanför en kommunal nivå då karaktärsdragen av goda vindsurfingförutsättningar inte diskuteras generellt utan utifrån en avgränsning till respondentens livsmiljö i Stockholmsregionen.

Den platsspecifika dimensionen framträder alltså på två nivåer där kopplingen till den lokala omgivningen utgör en minoritet av tre hushåll medan en regional platsdimension betonas av tre hushåll. Således är den platsspecifika dimensionen tydligare när hästbyns lokalisering värdesätts utifrån ett större fysiskt omland än inom Haninge kommun.

5.5 Förhållandet mellan hästbyns relationella dimension och de boendes landsbygdspraktik

Den relationella dimensionen i hästbyn avseende dess regionala omgivning har en genomgående stark ställning till respondenternas arbetsliv. I samtliga intervjuade hushåll finns minst en individ med arbetsplats inne i Stockholm. I åtta av de tio hushållen kan arbetet härledas till en tydlig arbetsplats i Stockholm medan övriga har hantverkaryrken som ger dem en mer rörlig arbetsplats dock med stark betoning arbetsuppgifter inne i Stockholm.

I flera intervjuer framträder den relationella dimensionen genom hur respondenterna betonar hästbyns förhållande till infrastrukturen i omgivningen. Många nämner ett flertal gånger hur närheten till motorvägen väg 73 mellan Nynäshamn och Stockholm var en avgörande faktor för val av boendemiljö. Även pendeltåget, med förhållandevis täta avgångar mellan Stockholm och Västerhaninge jämfört med orter längre söderöver, uppskattas starkt för möjligheten att smidigt kombinera ett lantlig boende med arbetsliv och andra aktiviteter. Ett hushåll med erfarenhet från norra delarna av Stockholm visar tydligt på hur kombinationen av lantlig hästvänlig boendemiljö och infrastruktursituation var av stor betydelse:

"...jag kunde gå till stallet och det var ju en väldig morot för mig att välja just det här huset...och så läget så nära stan...25 minuter till Globen...det är ju kanon! På södra sidan om stan så kommer du ut på landet ganska fort jämfört med norröver det jag kommer ifrån. Då måste man kanske åka 40 – 50 minuter för att komma ut på landet. [...] så för mig blev det en väldigt bra situation. Jag kommer snabbt in till stan och jag kommer snabbt till stallet." (Kvinna)

En arbetsvardag med pendling in till Stockholm visar sig ha en dämpande effekt på interaktion med staden i övrigt vardagsliv. I sju av tio hushåll finns ingen stark betoning på Stockholm som regelbundet besöksmål på fritiden. Förklaringarna till ett lågt utnyttjande av Stockholms konsumtions- och kulturutbud kretsar kring upplevda begränsningar av att vara småbarnsfamilj samt av tidsåtgång för hästintresse. De flesta respondenterna betonar det relationella värdet i att "ha möjligheten" men medger att de inte utnyttjas i vardagen särskilt ofta.

Denna möjlighet som uppskattas hos respondenterna visar även tecken på att grunda sig i att närhet till Stockholm upplevs som naturlig då det präglar respondenternas uppväxtmiljöer i hög grad. Uppväxten inom regionen finns idag närvarande för många respondenter via vänner och släkt som fyra hushåll uttryckligen betonar som skäl för att besöka olika platser runt Stockholm på fritiden. Således finns här en influens från uppväxtmiljön kring synen på den relationella dimensionen i boendemiljön. För en respondent framträder detta tydligt genom att framhäva värdet av att aktiviteter inne i Stockholm grundar sig i spontana impulshandlingar:

"jag vill ha möjligheten [...] det är den jag vill åt. Sen utnyttjar jag den inte men jag vill kunna utnyttja den. Vi har tittat på Eskilstuna och billigare boenden och sitta på tåget och åka upp men alltså då får jag inte tillgången till Stockholm så som jag vill" (Kvinna)

Bland flera av respondenterna som dagligen arbetspendlar till Stockholm uttrycks en känsla av att arbetsvardagen ger en mättnad på intryck från staden. Istället inverkar den arbetsrelaterade relationen med det urbana genom att tillföra förklaringar till värden i boendemiljöns lantliga karaktär och för de hästaktiviteter som erbjuds. I samtal med en respondent framträder mycket tydligt hur hästaktiviteterna i boendemiljöns är en viktig kontrast mot ett stundtals mycket pressande arbetsliv inne i Stockholm:

"Jag har ju också perioder i jobbet. Jag har ju suttit i flera år och sagt upp väldigt mycket folk till exempel och det har ju varit långa pressade situationer med folk som behöver stöd och hjälp och så...[...] man blir rätt trött efter ett tag och då har ju det här varit räddningen så att säga. Det var ju en period när det var riktigt mycket som jag sa 'Nej vi måste sälja hästen...vi hinner ju inte!'...och då sa min man 'varför ska du sälja hästen? Det är ju det enda som du har'. Det är ju antagligen det som gör att man räddas att man är tvungen att komma hit och ta hand om den" (Kvinna)

Citatet visar på hur vissa värden som är förknippade med boendemiljöns tema bygger på hur värdena fungerar som värdefull kontrast mot de aktiviteter som den relationella dimensionen möjliggör.

När samtalsintervjuerna uppehöll sig vid den arbetsrelaterade interaktionen med Stockholm ledde detta vid ett flertal tillfällen in på samtal om den låga tillgängligheten till kollektivtrafik. Denna brist utgör den största nackdelen som respondenterna ser med sin boendemiljö och hur det skapar ett ofrivilligt dagligt beroende av bilen. I anslutning

till detta berördes frågan kring respondenternas möjlighet till distansarbete inom yrkeslivet.

Totalt fanns en möjlighet till viss grad av arbete på distans för sex av de tio intervjuade hushållen. Enbart inom ett hushåll utförs arbetsuppgifter på distans mot en arbetsgivare utanför Sverige. Ytterligare två hushåll uttryckte erfarenhet och tydliga ambitioner om att strukturera arbetsuppgifter för att minska ett dagligt relationellt beroende av Stockholm. Resterande svarade att de aldrig reflekterat kring möjligheten till distansarbete och hur nödvändiga fysiska kundrelationer och egen vana av arbetspendling spelade in på hur de resonerat.

När Stockholms utbud utnyttjas för fritidsaktiviteter så nämns främst bio, teater och restaurangbesök som exempel. Vardagskonsumtion av mat, medicin och hygien är istället centrerat till stormarknader i den kommunala centralorten Handen och även i den närmaste tätorten Västerhaninge. Fritidsaktiviteter i Stockholm präglas av låg kontinuitet oavsett hur den relationella dimensionen värderas för fritidslivet.

Respondenterna ser även vissa säsongsvariationer i sitt nyttjande av den regionala omgivningen. En respondent förklarar hur hushållets uppskattning av Stockholms utbud i bland leder till ett omfattande nyttjande över en hel helg:

"... min man och jag brukar några gånger per år...bor vi faktiskt på hotell i Stockholm. [...] Vi gjorde det här i höstas ganska sent...jag tror vi var på tre eller fyra museer, en bio och en teater. Då smackade ihop de där kulturella...för man känner ju det...just på vintern att man inte orkar åka in...det är mörkt och så..." (Kvinna)

Sammantaget framträder den relationella dimensionen som stark gällande nödvändiga aktiviteter inom arbetsliv medan det övriga förhållandet till det tätortsnära läget främst visar sig i en passiv uppskattning av möjligheten att snabbt ta sig in till urbana miljöer. Den omfattande betoningen på en svag kollektivtrafikförsörjning visar på att hushållen är påtagligt medvetna om Söderbys närhet till urbana miljöer och förstärks av hur många respondenters uppväxtbakgrund innebär en vana av tillgång till kollektivtrafik.

5.6 Förhållandet mellan hästbys temadimension och de boendes landsbygdspraktik

5.6.1 Inledning

Temadimensionen behandlar nedan resultatet för hur hästinriktningen framträder i Söderby hästby utifrån tre faktorerna. Först sammanställs hur temadimensionen värderades vid inflyttning till boendemiljön och följs av hur temadimensionen visar sig i de boendes landsbygdspraktik genom aktiviteter i boendemiljöns omgivning och gemensamhetsanläggningar. Slutligen presenteras hur temabyns bebyggelsestruktur värderas utifrån temadimensionen som en social faktor runt ett gemensamt intresse.

Redan inledningsvis bör tydliggöras att hästbyn idag innehåller en blandning av aktiva hästmänniskor samt hushåll med lång erfarenhet av häst men som i dagsläget inte är aktiva. Totalt har nio av de tio hushållen erfarenhet av ridning varav sju har erfarenhet av egen häst

inom boendemiljön. De aktiva hushållen uppgår till fem hushåll varav enbart två idag har sina hästar på de två stallen som finns inom den direkta boendemiljön.

5.6.2 Värdet av Söderby hästbys temainriktning vid inflyttning

I likhet med hur den relationella dimensionens betydelse för respondenternas fritidsaktiviteter så framträder även temadimensionen i Söderby hästbys boendemiljö främst ha utgjort en attraktiv möjlighet i boendemiljön vid tidpunkten för inflyttning till Söderby. Av de sju hushåll med erfarenhet av att ha, eller tidigare haft, häst i hästbys direkta omgivning uppger fyra hushåll att hästägandet växte fram efter några år som boende som en följd av inspiration från grannskap och goda förutsättningarna i boendemiljön. Av övriga tre hushåll som inte har erfarenhet av häst i boendemiljön uppger två att temainriktningen främjar att de själva tar upp sitt tidigare hästintresse. Respondenterna i ett hushåll beskriver hur deras tidigare hästerfarenhet successivt influerade vad de värdesatte som en viktig del i ett lantligt boende.

"När vi tittade hade vi ju...blev det ju att vi sa 'Ja vi kanske vill ha häst' Så det blev lite av ett krav...[...] Vi hade ju ingen möjlighet där vi bodde innan. Så det blev lite 'Njaaee här går det inte att ha häst'. Men det fanns ju olika sätt, både att det fanns något nära som det gör här eller att det hängde ihop...Och det var ju dom ställena vi tittade på...alla andra gick ju bort i alla fall efter ett tag då vi tittade runt eftersom det blev starkare och starkare" (Man)

Enbart två hushåll framhäver temainriktningen som det främsta motivet för att välja Söderby som boendemiljö. Det är alltså en stark minoritet av de boende vars värdering av boendemiljön tydligt utgick från temainriktningen vid tidpunkten för inflyttning. Av de två hushåll som ägde häst vid tiden de flyttade in i Söderby så framträder värdet av närhet till häst utgå från olika erfarenheter. De båda citaten nedan illustrerar olika utgångspunkter där det första citatet visar på hur en tidigare vana av närhet skapade ett starkt motiv och betonas utifrån en beskrivning av värdet som etiskt rätt mot hästen ("hålla koll på den"). I det andra citatet framträder istället en erfarenhet av avstånd till hästaktiviteterna och värdet motiveras därför främst utifrån en praktisk individuell synvinkel:

"...jag var lite bortskämd sen tidigare med att ha hästen hemma i mitt föräldrahem, Så jag var lite van med att ha hästen hemma och det var lite det jag saknade. Så vi hittade det här och slog till. [...] Att kunna se hästen utanför...hålla koll på den...det var väldigt attraktivt." (Kvinna)

"Ja vi hade precis köpt hästen och jag pluggade i Örebro så jag hade hästen fortfarande kvar i Örebro men jag planerade ju för att jag skulle flytta tillbaks till Stockholm, till Årsta med häst. Och det var ju då jag insåg att med köer så blev det ganska långt att åka varje dag och här stallade jag ju upp hästen här så jag kunde gå till stallet och det var ju en väldigt morot för mig." (Kvinna)

Som nämns inledningsvis är det enbart två hushåll av de totalt tio intervjuade som har sina hästar i direkt anslutning till boendet. Övriga tre har stallplats inom maximalt femton minuters bilfärd och uppger således att närheten till hästintresset fortsatt är ett stort värde i boendemiljön. Resultatet visar på att det är en minoritet av dagens hästägare som har valt en stallplats i de anläggningar som ursprungligen var tänkt som boendemiljöns gemensamma samlingspunkt runt temat. De övriga har med tiden nyttjat lämpligheten för häst i en större omgivning till boendemiljön som ger en relativt god närhet i förhållande till boendet jämfört med

deras tidigare erfarenheter men även upplevts som billigare och mer anpassat efter respondenternas behov än de två stallen på Söderby gård.

Boendemiljöns närhet till temainriktningen betonas även som värdefull av en respondent vars övriga hushåll är aktiva inom hästverksamheten. Boendemiljön anses här gynna familjelivet genom att respondentens insyn i övriga familjens aktiviteter underlättas av att temainriktningen finns inom deras gemensamma boendemiljö:

”För mig som inte gillar hästar...och som suttit med i ridskolan så har det ju blivit en stor upplevelse att sitta och se på sina barn. [...] Så hade vi inte bott här hade jag inte sett lika mycket”

5.6.3 Synen på boendemiljöns omgivning och anläggningar för aktiviteter inom temadimensionen

I boendemiljöns omgivning utnyttjas främst skogsmiljöerna för ridning. I fyra hushåll framhävs skogsturer med häst som den främsta hästaktiviteten medan de tre övriga hushållen benämner sig som ”dressyrfolk”. Dressyrinriktade respondenter nämner dock att skog och mark runt boendemiljön utnyttjas som avkoppling med eller utan häst medan den regelbundna träningen sker främst inom anläggningar som paddock och ridhus.

Det finns en stor skillnad mellan de boende kring synen på omgivningarnas förutsättningar för hästaktiviteter. I centrum för hästbyns omgivande förutsättningar står synen på det närliggande militärområdet Berga som erbjuder stora skogspartier nära hästbyn. Den militära verksamheten har dock, till följd av förändringar av verk samma förband i området, bidragit till en markkonflikt med de hästaktiva i närområdet kring rätten att få rida i området. En respondent uttrycker hur hon uppmanat de boende att fortsätta rida i området och strunta i verbala tillrättavisningar från militär personal på området som förekommit.

Tre hushåll nämner att de fortsatt rider inom militärområdet medan tre hushåll framhåller hur den konflikten spelar en stor roll i deras beslut att sälja respektive flytta sina hästar till annat stall i omgivningen. En respondent nämner här hur ridmöjligheterna i omgivningen förpassas till trafikerade och hårdgjorda miljöer då övrig näromgivning anses präglas av sommarstugeområden med anvisade ridvägar som inte anses stimulerande för ridningen.

Av de tre hushåll som främst håller sig till dressyrträning inom anläggningar så har enbart ett av hushållen sin häst i stallet på Söderby gård. Av de två övriga hushållen så framhåller ett hushåll hur ridanläggningen i boendemiljön är bristfällig sett till förutsättningar för god dressyrträning. Respondenten nämner här hur hoppaktiviteter i ridhuset ger utrymmesbrist samt olämplig hårda markförhållanden för dressyrträning. Dessa brister hänvisar respondenten främst till hur hushållets ridaktiviteter är inriktade mot en professionell satsning på dressyr och därmed har krav som inte präglar dressyrridning på en amatörnivå.

5.6.4 Synen på hästbyns bebyggelsestruktur i förhållande till temadimensionen

Av de hushåll med erfarenhet av häst i boendemiljön har tre hushåll av totalt sju sin hästbakgrund som ridande elever på ridskola. Tillsammans med svar från resterande fyra hushåll med erfarenhet som hästverksamma i Söderby hästby framträder bilden av hur denna mix av erfarna hästägare och mer amatörmässiga ridningsintresserade upplevs fördelaktig ur två olika perspektiv som i boendemiljön kan förenas på ett praktiskt sätt.

De boende med egen häst vid inflyttning såg en praktisk skötselaspekt med att bosätta sig i ett grannskap där det fanns goda möjligheter till avlastning kring hästsysslorna genom att åstadkomma s.k. *medryttare* i grannskapet. Genom att vara medryttare fick samtidigt övriga hushåll, som eftersträvade goda fysiska förutsättningar för att eventuellt äga häst i framtiden, möjlighet att testa på alla sidor av hästägandet innan ett beslut om hästägande fattades. Följande citat illustrerar hur en erfaren hästägare såg hur värdet av kontinuitet kring avlastningen hade goda förutsättningar att visa sig genom hästbyns tydliga grannskap:

"...framförallt är det större möjlighet att få till något permanent. För nästan alla privatägare har medryttare men då är det ofta unga tjejer som ska åka och så blir det vinter och då ska de åka kommunalt och gå långa sträckor och så rinner allt ut i sanden liksom! [...] och även andra grannar här som hade häst i stallet. Så skulle man åka bort var det aldrig några problem! Man hjälps åt och du får alltid hjälp med din häst...för det är ju alltid mycket jobb"

Trots att respondenterna i hög utsträckning identifierar sig antingen som friluftstryttare eller "dressyrfolk" framkommer under samtalen hur boendemiljön och grannskapet påverkat ridaktiviteterna till att sporadiskt testa olika typer av ridning vid sidan av deras huvudsakliga aktivitet inom temainriktningen.

5.6.5 sammanfattning: Temadimensionen i Söderby hästby

Sammantaget har en övervägande majoritet i Söderby erfarenhet av att vara aktiva inom boendemiljöns tema. Av de tre hushåll som inte har erfarenhet av temaaktiviteter i boendemiljön betraktar två av tre boendet tema som en attraktiv möjlighet att ta upp sitt tidigare intresse.

Dagens hästaktiviteter bland de boende visar dock hur aktiviteter inom temat i hög grad är förlagt utanför boendemiljön då möjligheterna till en relativ närhet till hästen erbjuds inom närområdet. Anledningarna till den höga frekvensen boende utan häst i närmaste boendemiljön grundar sig både i inriktningen på närliggande stall och anläggning samt oklarheter och svårigheter att utnyttja naturomgivningarna för ridning.

5.7 Sammanfattning: Styrkeförhållandet mellan de fyra dimensionerna i Söderby hästby

Sett över alla tio samtalsintervjuer i Söderby hästby framträder bilden av hur boendemiljöns främsta värden har tydligast koppling till den relationella och den karakteristiska dimensionen. De två dimensionerna framhävs kontinuerligt under intervjuerna som viktiga och boendemiljön Söderby hästby erbjuder en balans mellan dimensionerna genom sin lokalisering nära Stockholm och boendemiljöns omgivande karaktärsdrag.

Den relationella dimensionen upplevs värdefull främst utifrån ett praktiskt behov för hushållens arbetsliv som är gällande i nästintill intervjuade alla hushåll. Utanför arbetsvardagen så avtar den relationella dimensionens betydelse med undantag för tre hushåll som starkt betonar värdet av möjligheten till att vistas i en urban miljö på fritiden. Även hushållens bakgrund förstärker den relationella dimensionen då uppväxtmiljö, släkt och vänskapskrets i hög grad är kopplad till Stockholm. Det finns alltså både praktiska och emotionella förklaringar till varför en relationell dimension värdesätts bland de boende och arbetslivets starka förankring till Stockholm utgör en stark faktor för varför denna lantliga

boendemiljö blev möjlig att flytta till. Sammantaget framträder därför bilden av att denna kombination av karaktärsdrag och lokalisering för Söderby hästby vilar på en stark relationell dimension kopplat till respondenternas arbetsliv och bakgrund som därför kan betraktas som den avgörande dimensionen för bosättning i Söderby hästby.

Avseende den karakteristiska dimensionen så framträder de lantliga karaktärsdragen i boendemiljön som något positivt för samtliga hushåll vilket för de flesta hushåll varit karaktärsdrag som sedan länge funnits i tankar kring vad som eftersträvas som tydlig del i hushållens boende. Även gällande den bystruktur som karakteriserar boendet anser samtliga hushåll att det finns fördelar med den sociala närvaron. Här inträder dock en stark skiljelinje mellan de olika hushållen kring synen på bystrukturen som en del av en lantlig boendemiljö eller mer som en nödvändig förutsättning för hela familjens trivsel.

Den platsspecifika dimensionen framträder på två nivåer som sammantaget ger bilden av en majoritet av hushållen har koppling till antingen kommunen eller någon närbelägen grannkommun genom sin uppväxt. Den starka platsspecifika dimension avtar vid beaktande av vilka hushåll som lyfter fram aspekten aktivt som ett värde med boendemiljön då enbart tre av sex hushåll med platsspecifik koppling betonar värdet av att bo i närhet av en uppväxtmiljö som man identifierar sig med.

Temadimensionen visar sig starkast hos två hushåll som vid inflyttning hade ett starkt motiv kopplat till att äga en häst. Bland övriga var det enbart ett hushåll som betonar hur temadimensionen växte fram som en viktig aspekt för deras boende under deras tid som boendespekulanter. Temadimensionen präglas även av att stark förknippas med möjligheter utanför den närmaste boendemiljön då en majoritet av de boende valt en stallplats i omkringliggande bebyggelse och därigenom främst betraktar omgivningen som helhet värdefull för temadimensionen oavsett de möjligheter som erbjuds i direkt anslutning till hästbyn. Således är det en klar minoritet av hushållen som valde Söderby hästby som boendemiljö utifrån dess temainriktning. Temadimensionen framträder då istället främst som en viktig inspirationskälla till hästägande då fyra av de sju hushållen utvecklat sitt hästintresse under tiden som bosatt i hästbyn och betonar intryck och utbyte med det tydliga grannskapet i hästbyn som en viktig faktor.

6. Analys

6.1 Inledning

Den sammantagna bilden av resultatet från Söderby hästby visar på betydelsen av att boendemiljön erbjuder en attraktiv kombination av värden inom den relationella och karakteristiska dimensionen. Dessa två dimensioner framhävs tydligt av samtliga respondenter. I de flesta hushåll betonas även hur valet av platsen Söderby hästby med attraktiva karaktärsdrag i boendemiljön möjliggjordes av hur lokaliseringen kopplar an till en regional omgivning. Således framträder hur styrkeförhållandet mellan dessa två betonade dimensioner i Söderby hästby visar hur den relationella dimensionen blir avgörande för valet av bosättning på platsen.

I detta avsnitt analyseras de olika dimensionerna och hur de framträder i Söderby hästby utifrån uppsatsens teoretiska bakgrund. Analysavsnittet inleder med att utveckla den framträdande relationella dimensionen för att sedan övergå till den starkt betonade karakteristiska dimensionen och belysa den centrala kopplingen till den relationella dimensionen. Sedan presenteras platsspecifika dimensionen och temadimensionen under varsin rubrik. Slutligen summeras styrkeförhållandena för dimensionerna genom att föras in i pyramidmodell.

6.2 Söderby hästbys relationella dimension

6.2.1 Inledning

Med den relationella dimensionen avses betydelsen av tillgänglighet till en regional omgivning för valet av boendemiljö. Som nedan presenteras så domineras den relationella dimensionen för Söderby hästby av platsens närhet till staden Stockholm och utgår från ett arbetsrelaterat värde (avsnitt 6.2.2) medan personliga vanor från uppväxt spelar in som en förstärkande faktor (6.2.3).

6.2.2 Ett arbetsrelaterade värde av stor betydelse i boendemiljön

Den framträdande bilden i resultatavsnittet är att den relationella dimensionen koncentreras till boendemiljöns närhet till Stockholm. Aktivitetsmässigt präglas dimensionen av att respondenterna värderar stadens närhet högt utifrån arbetslivet då samtliga hushåll har minst en person som arbetar inne i Stockholm. Den arbetsrelaterade prägeln förstärks av hur respondenternas syn på den relationella dimensionen för övrigt tid visar på en mycket mer passiv hållning där värdet mer ligger i möjligheten till aktiviteter i staden än i praktiska handlingar.

De arbetsrelaterade värdena inom den relationella dimensionen visar på att respondenterna upplever ett behov av daglig interaktion med den regionala omgivningen. Pendling till arbete i Stockholm omfattar individer i samtliga hushåll och samtliga betonar hur avståndet upplevs som fullt godtagbart då en bilresa intill Stockholm tar 20 minuter. Denna vardagliga landsbygdspraktik av regional pendling från Söderby hästby sker trots att en majoritet av hushållen uppger att de har möjlighet till distansarbete genom sina arbetsuppgifter. Den relationella dimensionen styrka betonas ytterligare då enbart hälften av dessa sex hushåll med möjlighet till distansarbete uppger att de aldrig reflekterat över möjligheten innan. Denna

passiva hållning kan möjligen förklaras som en effekt av hur värdet av boendemiljön läge i förhållande till infrastruktur stark betonas av de boende. Följden blir att pendling med bil tidsmässigt upplevs oproblematisks.

Den låga frekvensen som aktivt eftersträvar distansarbete indikerar på en intressant skillnad mot Niedomysl (2006) och Castells (2010) syn på arbetslivets förändring. Niedomysl (2006) uppmärksammar arbetslivets förändring som en faktor bakom hans tes om att immateriella värden får större betydelse för valet av boendemiljö. Resultatet från Söderby hästby visar istället på en betoning av hur den relationella dimensionen i boendemiljön gjorde det möjligt att bosätta sig på en plats som karaktärsmissigt motsvarar en strävan immateriella värden av lantlighet. Således betonar respondenterna i Söderby hästby värdet av att kombinationsmöjligheten mellan boendemiljöns karaktär och en vardaglig pendling till arbetet kunde tillgodoses istället för det självständig utrymme för värdering av immateriella värden som Niedomysl (2006) framhåver.

Ett antal respondenter som har möjligheten till distansarbete stämmer in Niedomysl beskrivning om att den fysiska arbetsplatsen är mindre påtaglig som en utgångspunkt i arbetet. Dock anser de att möjligheten till distansarbete i praktiken omöjliggörs av de kundrelationer i arbetslivet som framtvingar resor till kund för fysiska möten i princip varje dag. Andra respondenter utan vardagliga fysiska kundrelationer anser att deras möjlighet till distansarbete begränsas av arbetsgivarens organisation, personalpolicys och informationssäkerhet.

Dessa begränsade faktorer tyder på att den organisationslogik av som Castells (2010) beskriver hittills inte etablerats på en individuell nivå mellan arbetstagare och arbetsgivare. Castells flödessamhälle visar sig istället främst avseende de branscher och arbetsgivare som majoriteten av de pendlade respondenter i Söderby hästby verkar inom och vad arbetsuppgifternas syfte grundar sig i. Inom sex hushåll arbetar respondenter med IT. Även om inriktningen i arbetet kan skilja så förenas respondenternas genom arbetsuppgifternas syfte att understödja och utveckla kommunikation och informationsflöden i en nätverksorganisation inom eller mellan företag och myndigheter. Den starka relationella dimensionen för boendemiljöns respondenter uppvisar därmed bäring för att uppleva vad Castells benämner som en "spatial logic" då arbetsplatsen är förlagd på en urban plats där nätverkssamhället fysiskt har ansamlats. Respondenternas val av boendemiljö medför därigenom att interaktion med urbana platser i den regionala omgivningen, den relationella dimensionen, är en stor del och viktig del av deras landsbygdspraktik eftersom en arbetskompetens kring understödjande och utvecklande för nätverksamhället hittills kräver fysiskt deltagande på platser där arbetsgivare och kunder är lokaliserade.

6.2.3 Respondenternas vanemässiga aspekt till en relationell dimension

Vid sidan av en starkt arbetsrelaterade bild som framträder för värdena av en relationell dimension i boendemiljön så finns en stor minoritet som tillågger hur värdet av att ha Stockholm inom boendemiljöns regionala omgivning även utgår från en vana av att ha möjlighet till att enkelt besöka urbana platser. Detta sekundära värde framträder som en effekt av respondenternas uppväxtmiljöer som finns koncentrerat runt Stockholm. I fyra hushåll

konkretiseras detta relationella värde under samtalsintervjuerna genom att framhäva hur en bibehållen närhet till familj och vänner anses betydelsefullt i valet av boendemiljö.

Niedomysl (2006b) diskuterar värdet av släkt och vänner inom regional närhet från boendemiljön som del i en ”babysitter-effect” då han observerar att dessa attribut värderas högst av respondenter med små barn. Tre av fyra hushåll i Söderby hästby stämmer in på detta men framhäver inte barnens kontakt med släkten framför sitt eget personliga värde för denna närhet.

När den relationella dimensionen värde av regional tillgänglighet framhävs beskrivs som en god förutsättningarna i boendemiljön utgår respondenterna från att färdas med bil. När samtalet frångick det arbetsrelaterade perspektivet på boendet framträdde istället boendemiljöns mest frekvent påtalade nackdel om den dåliga tillgängligheten till kollektivtrafik. Bristen på kollektivtrafik var en samtalspunkt många respondenter uppehöll sig vid och berättade om aktiva handlingar för att föreslå förbättringar för förbindelsen mellan hästbyn och Västerhaninge.

Ur viljan att berätta om denna negativa aspekt i boendemiljön framträder ytterligare en faktor som ger bilden hur respondenterna i hög utsträckning kommer från en bakgrund där denna relationella dimension av möjlighet att åka kollektivt från boendemiljön till ett regionalt omland är stark. Den tydligt uttalade saknaden av kollektivtrafikförbindelser och de initiativ för att förmå åstadkomma en förbättring indikerar på att respondenterna sätter starkt ett värde i denna aspekt på boendemiljön vilket innebär att en parallell kan dras till hur värdet för attributet ”communications” framträder hos respondenter i Niedomysl (2006b).

6.3 Söderby hästbys karakteristiska dimension - kontrasterande värde och landsbygdspraktik i förhållande till boendemiljöns relationella värden

6.3.1 Inledning

Den karakteristiska dimensionen avser Söderby hästbys lokala omgivning samt hur bebyggelsens utformning i en bystruktur upplevs och kommer till uttryck som värden och landsbygdspraktik hos de boende.

Boendemiljöns karakteristiska dimension framhävs värdefull i lika hög utsträckning som den relationella dimensionen. Som inledande avsnitt 6.1 presenterar så framträder dock en bild av hur den karakteristiska dimensionen både värdesätts och styrs av en relationell dimension i boendemiljön. Således följer den relationella dimensionen med från föregående avsnitt då den karakteristiska dimensionens värden i boendemiljön utvecklas i detta avsnitt.

6.3.2 Boendemiljöns karaktärsdrag som kontrasterande värde och landsbygdspraktik

Den relationella kopplingen till de karakteristiska värden som framhävs i samtalsintervjuerna kan här relateras till liknande faktorer av arbete och uppväxtbakgrund som förklarar den höga värderingen av en relationell dimension i boendemiljön.

Den starka arbetsrelaterade kopplingen till Stockholm har stor influens på de motiv som präglar respondenternas värdering av boendemiljöns lantliga värden. Många respondenter betonar de värden på platsen som ställer boendemiljön i kontrast till övriga platser som

respondenterna interagerar med dagligen. Exempelvis framhävs under intervjuerna boendemiljöns luftkvalité, tystnad och natur utifrån en jämförelse med den urbana miljön av ”konstlade parkmiljöer”, ”stressig gånghastighet” samt ”påfrestande arbetsvardag av personaluppsägningar”. Trots att boendemiljöns värden framträder lokalt på platsen Söderby hästby så framträder alltså bilden av att respondenterna värdesätter den lantliga karaktärsdraget utifrån ett perspektiv där erfarenheter från andra platser är central i deras landsbygdspraktik.

Paralleller kan här dras till hur Massey (2005) framhåller betydelsen av naturpräglade karaktärsdrag för att platsbegreppet tydligt ska framkomma som en fysisk association och avgränsning hos individer. Genom beskrivningarna av hur värden i Söderby hästbys boendemiljö kontrasterar övrigt liv framträder en platsidentitet för hästbyn som bär drag av en typ av ”grounding” som diskuteras i Massey (2005). Möjligheten till en ”grounding” för de boende grundar sig i hur Söderby hästby har en lantlig prägel med tydlig närvaro av både skog, ängar och hav. Dessa förutsättningar ger en platskaraktär som erbjuder en möjlighet för de boende att kontinuerligt betrakta och uppleva andra former av pågående processer (”trajectories”) som kompletterar de processer i landsbygdspraktiken som är kopplade till det dagliga deltagande i ett urbant arbetsliv. Förutom boendemiljöns naturomgivning som karaktärsdrag förstärks möjligheten till ”grounding” då boendemiljöns temadimension främjar aktiviteter där interaktion med natur är central.

Vidare framträder begreppet ”spatial othering” i Massey et al (1998) ha bäring för hur utformningen och lokaliseringsval av Söderby hästby visar på en utgångspunkt där de boende förväntas ha en urban interaktion som del i sin landsbygdspraktik. Den urbana interaktionen, den relationella dimensionen av de boendes landsbygdspraktik, förstärker därmed boendemiljöns lokala karaktär som lantlig ett kontrasterande värde, en ”othering” i jämförelse arbetslivets platsidentiteter. Den urbana interaktionen i arbetslivet för de boende i Söderby hästby får även till följd att betydelsen av Stockholms närhet för utformningen av boendemiljön visar likheter med den ”interdependence” – relation som Massey et al (1998) diskuterar kopplat den lantliga boendemiljön i Buckinghamshire relation till staden London.

De teoretiska kopplingarna med Massey kan alltså sammanfattas i hur den relationella dimensionens betydelse för de boende formar en attraktiv platsidentitet i Söderby som utgår från en *kontrasterande förmåga* genom boendet. De boende i hästbyn upplever kontrasten genom den lantliga karaktärsdragen och hur lantlighetens naturprägel erbjuder insikt i andra typer av processer än de som de boende är starkt involverade igenom sina arbeten. De processer som präglar boendemiljöns omgivning ökar i attraktivitet då Masseys två ledord för platsbegreppet, *dynamik och pluralism*, gör sig gällande i sammansättningen av exempelvis skog, äng och hav i Söderby hästbys omgivning.

Söderby hästbys betydelsefulla kombination av lokala karaktärsdrag och regional tillgänglighet kan även härledas de attribut som har starkast värdering i den enkätstudie som presenteras i Nedomysl (2006b). Utifrån figur 5 visar sig de högst värderade attributen vara ”work oppertunities” och ”peace and quiet”. Dessa två attribut uppvisar en kombination av regional och lokal kontext kopplat till boendemiljön och speglar hur ett praktiskt behov av

regional tillgänglighet till arbete samspelar med att eftersträva en lugn och tyst atmosfär lokalt i boendemiljön. Möjligheterna till arbete i en regional omgivning tycks ha samma betoning hos respondenterna i Söderby hästby och utgör det starkaste värdet som kopplar till den relationella dimensionen. Samma tendens visar sig när Söderbys lantliga karaktär associeras med en lugn och tyst boendemiljö i jämförelse med exempelvis den urbana arbetsplatsen.

Bilden av hur boendemiljöns lugna och tysta atmosfär värdesätts utifrån en kontrasterande effekt mot det relationellt kopplade arbetslivet förstärks av hur de estetiska värdena i lantligheten betonas i klart högre utsträckning än olika aktiviteter som genomförs i boendemiljöns omgivning. Aktiviteter till havs med båt är tillsammans med promenader och svampplockning i skogen de två mest framträdande aktiviteterna bland respondenterna. Dessa aktiviteter nämns dock fränsett två hushåll enbart som sporadiskt förekommande och inte som något intresse med en viss ambitionsnivå. Den estetiska tonvikten på det lantliga värdet visar gemensamma drag med den värdering som attributen ”scenic landscape”, ”natural amenities” och ”coastal area” uppvisar i Nedomysls (2006b) enkätundersökning då respondenterna i Söderby framhäver värdet av landskapsbilden mer tydligt än de övriga attributen.

6.3.3 Boendemiljöns karaktärsdrag av bystruktur – ett värde ur säkerhetssynpunkt

Det andra karaktärsdraget i den karakteristiska dimensionen avser boendemiljöns tät bystruktur och resultatet indikerar på att respondenterna ser två framträdande värden i denna struktur som i olika grad hänger samman den personliga uppfattningen.

En majoritet av respondenterna värderar bystrukturen som en mycket betydelsefull aspekt i boendemiljön. Samtliga av dessa uppgav att kombinationen av lantlighet och ett socialt utbyte var attraktivt och många respondenter uppgav att möjligheten att dämpa känslan av isolering och ofrivillig avskildhet i boendet var ett tydligt motiv när de letade boende.

Tre respondenter uppgav att de hade en motsatt utgångspunkt för lantlig boende där således bystrukturen minskade den eftersträvande lantliga karaktären i boendemiljön. Dessa hushåll framhävde istället hur boendemiljön uppfattades som en bra uppväxtmiljö för barnen i hushållet. Barnperspektiv framträdde även hos de positivt inställda respondenterna men antog mer ett starkt mervärde till en egen personlig strävan efter en social miljö. I förhållande till ålderskategorin 25 – 30 år som Nedomysls finner utgöra majoriteten av de som värderar attributet ”child-friendliness” högst, så finns ett barnvänligt värde i Söderby hästby främst för respondenter mellan 30 och 35 år gamla då inga respondenter är under 30 inte finns bland mina respondenter.

När säkerhetsaspekten kring barnens uppväxtmiljö utvecklas av respondenterna infinner sig motiv som indikerar på den starka relationella dimensionen i boendemiljön. Förutom arbetsrelaterade perspektiv på atmosfären i de urbana platserna i boendemiljöns regionala omgivning så jämförs Söderby hästbys med respondenternas egna och deras närståendes urbana uppväxt och hur dessa erfarenheter format ett motiv för att erbjuda barnen en uppväxtmiljö bortom stadens stress och tuffa attityd. Parallellt till säkerhetsaspekten och begreppet ”Risk society” som diskuteras av Massey et al (1998) visar sig i alltså främst kopplat till den karakteristiska dimensionen i Söderby hästby och förekommer som ett uttalat motiv till inflyttning av en majoritet av respondenterna.

6.4 Söderby hästbys platsspecifika dimension – betoning i till en mindre regional omgivning runt Haninge kommun

I detta avsnitt diskuteras resultatet för den platsspecifika dimensionen som avser respondenternas koppling till Söderby hästbys näromgivning lokalt såväl inom ett litet regionalt omland.

För att relatera resultatet till den anknytningsrelaterade aspekten hos Amcoff (2000) och Stenbacka (2001) som avgränsar kopplingen till församlingsnivå så måste avgränsningen förändras och inom en sådan avgränsning är det tre hushåll vars platsspecifika koppling rimligen kvarstår. Jag har inte undersökt gränser för församlingsnivåer i Haninge kommun och baserar denna koppling för tre hushåll utifrån att respondenternas uppväxtbakgrund finns i Tungelsta på sex kilometers avstånd från Söderby hästby vilket ter sig vara ett jämförbart fysiskt omland med församlingsnivån. Utifrån dessa 30 % av respondenterna med en starkt platsspecifik koppling till Söderby hästby finns en trolig överensstämmelse med Amcoffs studie där den anknytningsrelaterade faktorn i tätortsnära nybyggnationer inte når upp i till genomsnittsnivån av 60 %.

Vidare så innebär den övervägande passiva hållningen till en platsspecifik dimension hos de boende i Söderby att en parallell kan dras till teoriavsnittet och exemplifieringen med respondenten ”Birgitta” från Stenbackas studie. Stenbackas respondent framhäver karaktärsdrag i boendemiljön framför dess koppling till hennes uppväxtmiljö vilket även präglar hur de tre respondenterna med platsspecifik koppling istället framhäver Söderbys lantliga karaktär.

Enbart två hushåll som framhäver det platsspecifika värdet i Söderby hästby och ingen av dessa har en stark platsspecifik koppling. Dessa två hushåll utgår istället från en mer regional synvinkel för vad som förenar Haninge med omgivande kommuner inom vad som kallas ”Södertörn” vilket därmed tappar relevans med Amcoff och Stenbackas mer lokala perspektiv för vad som inryms som anknytningsrelaterad faktor.

Denna regionala avgränsning för de respondenter som framhåller ett platsspecifikt värde för Söderby hästby visar dock tecken att uppfatta platsen som en representation av någon form av ”egenart” som förenar området ”Södertörn” som kan härledas till Törnqvist tal om hur en regional nivå får en ny betydelse i dagens samhälle. Södertörns egenart visar här på hur regionala identiteter framträder inom den stora stockholmregionen och antar på så sätt en mindre regional kontext än vad Törnqvist diskuterar i sin bok om ökad europeisk och internationell påverkan på samhällsutveckling.

6.5 Söderby hästbys temadimension – ett avtagande värde i boendemiljön till följd av en stark koppling till en näromgivning

Temadimensionen avser värdet av att boendemiljön Söderby hästby har en inriktning mot hästverksamhet och hur denna dimension visar sig i motiv till inflyttning och landsbygdspraktiken bland de boende.

Resultatet visar på att temadimensionen idag främst framträder som en möjlighet inom boendemiljön då fem hushåll i dagsläget inte ägnar sig åt ridning. Bilden förstärks av att

enbart två av de fem aktiva hushållen bedriver aktiviteter kopplat till temainriktningen inom boendemiljön. De tre övriga hushållen som har häst har istället utnyttjat hur boendemiljöns näromgivning erbjuder liknande förutsättningar för ridning. Detta innebär att Söderby som boendemiljö i stor utsträckning står för ett värde av en *relativ* närhet till aktiviteter inom temat istället för den direkta närhet som Söderbys utformning ursprungligen var tänkt att bidra med.

Utifrån den erfarenhet av tidigare temaaktiviteter inom boendemiljön som finns hos sju hushåll så framträder hur boendemiljöns bystruktur värdesattes utifrån två olika faktorer. Båda dessa faktorer grundade sig i avlastning kring skötselaser kopplade till aktiviteter inom temat där ett tydligt grannskap möjliggjorde samarbete och erfarenhetsutbyte när ett flertal av de boende delade stall inom boendemiljön.

Aktivitetsmässigt så framträder bilden av att ridningen främst sker utan sällskap av grannarna i Söderby. En majoritet av de sju hushållen med erfarenhet av temadimensionen uppger att skogsturer är den framträdande typen av ridning som därigenom innebär ett aktivt utnyttjande av boendemiljöns lantliga karaktärsdrag. Ridningen relateras enbart i ett hushåll som ett kontrasterande värde av stor betydelse vilket stämmer väl in på hur tidigare diskussion om hur de estetiska värdena i boendemiljöns omgivning framträder i högre grad som ett kontrasterande värde.

6.6 Sammanvägt styrkeförhållande - Dimensionerna i en pyramidmodell

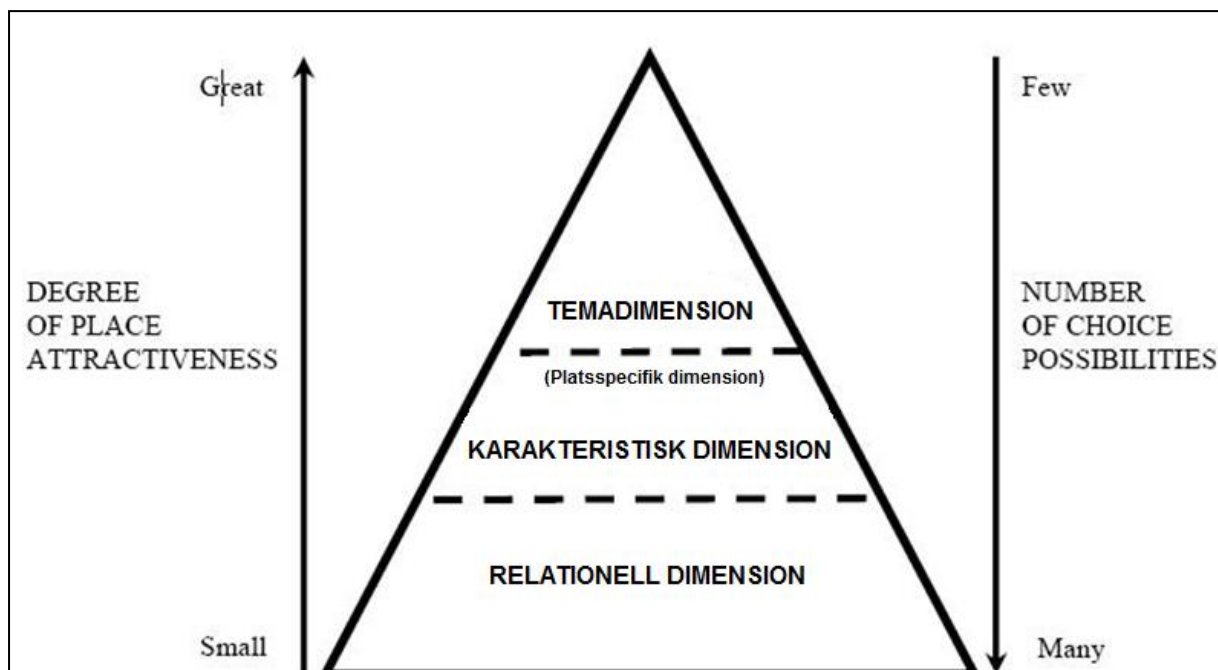
Med hjälp av Nedomysls pyramidmodell har styrkeförhållandena mellan de geografiska dimensionerna som framträder i Söderby hästby satts i relation till varandra i ett försök att se en hierarkisk ordning för värdena i boendemiljön (Figur 10).

Den starka betoningen av värdet för bra pendlingsavstånd till en regional omgivning för arbete innebär att den relationella dimensionen antar något av en position som ett behov i pyramidmodellen. Detta stärks även av hur den relationella dimensionen kan kopplas till hur en hög andel av hushållen värdesätter närhet till släkt och vänner i den närlägen huvudstaden och dess kranskommuner.

Som ovan betonats kan styrkan i den relationella dimensionen betraktas ha stor inverkan på det spelrum som den karaktäristiska dimensionen av boendemiljöns lokala karaktär får för de boende i Söderby hästby. Det karaktäristiska värdet av lantlighet framträder som en tydlig ambition att flytta till Söderby då samtliga hushåll betonar värdet som en aspekt sedan länge var eftersträvad att tillgodose. Respondenternas tydlighet och långvariga ambition kring att få en lantlighet i boendemiljön gör sammantaget att den karaktäristiska dimensionen tycks ligga i linje med pyramidmodellens mellersta nivå av att vara ett *krav* för att flytta till en ny boendemiljö.

Den platsspecifika dimensionen kan kopplas till en majoritet av hushållen men framträder, fränsett två hushåll, som en tillfällighet vilket innebär att den är svårplacerad i pyramidmodellen. Det är vanskligt att urskilja hur de hushåll som har en passiv inställning till den platsspecifika kopplingen betraktar den som mer positiv eller negativ. Detta innebär att den platsspecifika dimensionen illustreras med ett mindre typsnitt i tillämpning av

Niedomysls pyramidmodell för att synliggöra den minoritet som starkt påvisar ett värde för denna dimension (figur 10).

Figur 11: Dimensionernas hierarkiska förhållande i Söderby hästby

Temadimensionen placeras i pyramidens topp som en preferens i boendemiljön efter att hela sju av de nio hushållen i Söderby som har erfarenhet av ridning främst såg möjligheten i att utöva aktiviteter inom temat. Detta ger sammantaget bilden av att möjligheterna till att rida och ställa upp häst i direkt anslutning till boendemiljön betraktas främst som "en extra förmån" med det lantliga boendet.

7. Slutsats och diskussion

7.1 Inledning

I detta avslutande avsnitt presenteras uppsatsens slutsats och följs av en diskussion som återkopplar till aspekter i teori och bakgrundavsnitt som inte inbegrips i uppsatsens frågeställningar. Diskussionen tar även upp förslag till vidare forskning kring temabyar som boendemiljö.

7.2 Slutsats

Uppsatsens slutsats avser hur boendemiljöns värden framträder utifrån de fyra dimensioner av karakteristisk-, platsspecifik-, relationell- och temadimension och hur de tillsammans skapar en sammanvägd bild av vilka värden i boendemiljön som dominerar över andra när inflyttning ska ske.

Estetiska värden av lantlighet är framträdande inom den *karakteristiska* dimensionen av boendemiljön medan temabyens karaktärsdrag av tät *bystruktur* både upplevs som en positiv och negativ aspekt bland de boende. Beskrivningar av värden inom den karakteristiska dimensionen präglas av att ge en *kontrasterande* effekt mot den urbana miljö som de boende i hög utsträckning interagerar med i arbetslivet. De karakteristiska värdena av lantlighet dominerar över betydelsen av ett platsspecifikt värde i boendemiljön. Enbart två hushåll betonar värden inom en *platsspecifik* dimension och utgår från vikten av att temabyen återfinns i de södra delarna av stockholmsregionen.

Värdet av en *relationell* dimension av tillgänglighet och nyttjande av temabyens regionala omgivning är starkt betonad och övervägande relaterad till de boendes arbetsliv. Genom denna koncentration framträder staden Stockholm som central i temabyens regionala omgivning. Övrigt nyttjande av värden inom en relationell dimension ger vid handen att det främst är en värdefull *möjlighet* som sällan nyttjas av de boende.

Boendemiljöns inriktning mot hästverksamhet framträder som ett värde där enbart två hushåll uttrycker *temadimensionen* som det starkaste motivet för inflyttning. Övriga fem hushåll med aktiv hästverksamhet eller tidigare erfarenhet av häst i boendemiljön beskriver hur värdet av boendemiljöns tema växte fram efter en tid som bosatt i hästbyn och främst betraktades som en möjlighet till att eventuellt skaffa egen häst. Av samtliga tio hushåll fanns tre hushåll som inte hade någon erfarenhet eller tydlig ambition om att utnyttja möjligheterna som boendemiljöns temainriktning vill främja.

I den sammantagna bilden av hur styrkeförhållandet mellan boendemiljöns värden i Söderby hästby visar sig så framträder den relationella dimensionen av regional tillgänglighet som en övergripande ram för var bosättning kan ske. När en regional tillgänglighet anses tillgodosedd inträder en betoning boendemiljöns lantliga prägel utifrån estetiska värden. Genom den dominerande ställningen för boendemiljöns relationella och karakteristiska dimension infinner sig således hur värdet av boendemiljöns inriktning mot ett tema har en sekundär betydelse i valet av boendemiljön. Temainriktningen på boendet är inte mer framträdande som värde än ett platsspecifikt värde avseende betydelsen för var boendemiljön är lokaliserad.

7.3 Diskussion

7.3.1 Temaby som segregerande utveckling eller kulturell bro mellan klasser?

Både i uppsatsens bakgrundavsnitt, och när teoriavsnittet behandlar boendemiljöer med en liknande lantlig och småskalig struktur, så framträder en oro och kritik för att denna typ av boendemiljöer har förstärker en utveckling av ett segregerat samhälle. Mina intryck från Söderby hästby är att temaby inte visar på någon förstärkande effekt på segregationen men samtidigt inte mildrar utvecklingen i någon större omfattning.

Temabyns förhållande till segregation kan betraktas ur tre perspektiv. Först och främst innebär grundidén med boendemiljön temaby en segregerande idé utifrån *intressen*. Resultatet i denna uppsats visar på en stor variation inom Söderby hästbys hushåll kring hur intresset framträder. Enbart hälften av hushållen är aktiva inom ridning medan den andra hälften mer uppskattar hästen utifrån ett inslag i det lantliga värdet som var motiv för inflyttning. En intresseinriktad segregation framträder alltså inte tydligt i Söderby hästby.

Som ett andra perspektiv på segregation finns de *socioekonomiska* förhållanden som råder inom en boendemiljö. Detta perspektiv avser frågan om en tydlig koncentration av inkomst- och utbildningsnivåer visar sig. Denna segregation är vad både Massey och Castells diskuterar kopplat till boendemiljöer i lantliga miljöer. Baserat på mina egna observationer under intervjuer, samt vad som framkom i samtalen, så framträder en viss koncentration till eftergymnasial utbildning. Två hushåll innehöll respondenter med gymnasial yrkesutbildning. Inkomstnivåer togs aldrig upp under intervjuerna men den materiella standarden tydde på en övre medelklassnivå bland de boende. En viss spridning inom Söderby uppmärksammas av en respondent som, utifrån sin betraktelse av grannskapet, ser hur sociala värden i hästbyn har orsakat en viss spridning i inkomstnivåer:

"Jag tycker en av de mest imponerande faktorerna är att en av dem som bott här längst nästan tjänar bäst i Stockholm...en av de bättre lönerna i Stockholm och bor här...det säger en hel del [...] men dom bor kvar i ett förhållandevis enkelt leverne..." (Man)

Uppskattning av socioekonomiska förhållanden har uppenbara osäkerheter och därför vill jag istället betona hur temabyns utformning framträder som en faktor som kan förklara att ändå en spridning i utbildningsnivå och inkomster återfinns i Söderby hästby. Valet av att bygga parhus i Söderby har inneburit att lägenheterna idag säljs för runt två miljoner kronor enligt respondenterna och förefaller därmed som rimliga nivåer för stora samhällsgrupper att erhålla banklån för.

Boendets pris leder in på det tredje perspektivet av på segregation som avser *ålder* då detta ofta är förenat med vissa ekonomiska möjligheter. Respondenterna är koncentrerade till en ålder mellan 30 – 50 år med undantag för två hushåll med äldre respondenter. Tre hushåll som befinner sig runt 50 år antyder vissa känslor av att boendet i Söderby inte blir sista bosättningen i livet och i en majoritet av dessa hushåll har frågan aktualiserats av att hushållets barn med åren fått andra behov. Denna ålderstendens visar på en annan bild än vad som framträder i Nedomysl (2006) kring hur åldersgruppen pensionärer skulle förklara ett ökat intresse för immateriella värden i boendemiljön. Söderby hästby visar istället på hur

barnfamiljer mellan 30 och 40 år i stor utsträckning uppskattar de lantliga värdena i boendemiljön i temabyn.

7.3.2 Behov och förslag till fortsatt forskning

Uppsatsens slutsatser ger alltså indikationer på att temainriktningen inte förändrat betydelsen för olika värden i boendemiljön i någon högre grad utan att betydelsen av regional tillgänglighet och lokala estetiska värden dominerar. Om mitt resultat sätts i ett större sammanhang kring framväxten av temabyar som boendemiljö så finns ett antal faktorer som möjligen kan förändra resultatet i en riktning mot att värden inom temadimensionen ger ett större utfall.

För det första så förefaller skillnader kring en relationell dimension för olika temabyar ge inverkan på vad som präglar de boende avseende bakgrund, inflyttningsmotiv och aktivitetsmönster i boendemiljön. En avtagande för temabyns tätortsnära lokalisering minskar troligen graden av hur boendemiljöns funktion framstår *kontrastera* ett övrigt vardagsliv. Med andra ord kan den relationella dimensionen avsevärt minska både som värde vid inflyttning samt som del i efterföljande landsbygdpraktik. En möjlig förskjutning i synen på en relationell dimension stärks av vad studenten Kajsa Rosqvists kommer fram till i sin C – uppsats om Julmyra Horse Center där de boendes landsbygdpraktik överlag utgår från arbetsmöjligheter inom boendemiljöns tema och präglar inflyttningsmotiv och landsbygdpraktik i Julmyra. Julmyras närliggande tätort Uppsala framhålls istället som perifert och avlägset för de boende. Det behövs dock fler studier framöver för att nå kunskap om hur lokaliseringsfaktorn påverkar de boendes landsbygdpraktik i temabyar.

En andra möjlig påverkan för landsbygdpraktik i temabyar gäller hur temadimensionen förhåller sig till bostadsstrukturen. I Söderby hästby framträder temadimensionen som en preferens i boendemiljön där hästaktiviteter genomförs på fritiden av en knapp majoritet av de boende. Av övriga hushåll är hästarna i boendemiljön en attraktiv del i den lantliga prägeln som värdesätts. Om Söderby hästbys omfattning på 16 hushåll jämförs med pågående projekt av temabyar framträder skalan för bystrukturen skiljer avsevärt. Många temabyar som planeras och byggs omfattar bostadsbestånd mellan 50 och upptill 100 lägenheter (se exempelvis <http://www.haninge.se/runsten> och <http://www.himmelslatta-airpark.se/>) vilket med hög sannolikhet innebär att en annan atmosfär än Söderby hästbys småskaliga struktur är att vänta.

Följaktligen blir en intressant fråga för fortsatt forskning hur skalnivån för temabyns bostadsstruktur inverkar på de boendes landsbygdpraktik? Innebär storskaliga bostadsstrukturer att temadimensionen blir mer framträdande som väsentlig del av de värden de boende ser i boendemiljön? Hur framträder temadimensionen i fråga om aktiviteter för fritidssysselsättning eller som professionell ambition och heltidssysselsättning i anslutning till boendet?

Resultatet från Söderby visar även på hur temainriktningen medfört vissa markkonflikter med omgivningen. Trots att hästverksamheten i många fall inte omvandlar den traditionella markanvändningen i landskapet avsevärt har militära aktörer ansett att tillökningen av hästar i området upplevs problematisk. Framöver kommer exempelvis de flygbyar som är under

uppbyggnad i Gagnef och Leksand (se <http://www.siljanairpark.se/index.php?p=village&sp=plots> och <http://www.himmelslatta-airpark.se/>) medföra en ökning av aktiviteter som präglas av både en ökning av hårdgjord mark samt påtaglig ökning av nya ljud i landsbygds miljön. Sammantaget finns en grund för att anta att markkonflikter kring dessa temainriktningar i boendemiljön kommer vara framträdande i temabyns omgivning.

Intresset för temainriktade boendemiljöer präglats alltså av stor aktivitet på planeringsstadiet och denna uppsats har haft ambitionen att undersöka hur konceptet framträder i fysisk form. Många intressanta forskningsfrågor likt de tre som initierats ovan omöjliggörs i dagsläget av brist på fysiska exempel. Utifrån den kommunala planeringens stora intresse så kommer dock forskningen kring boendemiljöer ha stor möjlighet att studera hur nya former av boendemiljöer kan ge oss kunskap om vilka förutsättningar för boende som finns i ett framtida samhälle.

Källförteckning

Skriftliga källor

- **Allen, J., Cochrane, A., & Massey, D.** (1998) *Rethinking the region*, Routledge, London 1998
- **Amcoff, J.** (2000) *Samtida bosättning på svensk landsbygd*, Kulturgeografiska institutionen Uppsala Universitet, Geotryckeriet, Uppsala 2000
- **Bjereld, U., Demker, M. & Hinnfors, J.** (2009) *Varför vetenskap? – om vikten av problem och teori i forskningsprocessen*, Studentlitteratur, Lund 2009
- **Boverket** (2008) *Landsbygd i förändring*, Internttryck, Karlskrona 2008
- **Boverket** (2008b) ”Livsstilsboende väcker känslor” ur; *Planera, bygga, bo* 2008 nummer 6
- **Castells, M.** (2010) *The Rise of the Network Society – The Information Age – Economy, Society and Culture (With a New Preface)*, John Wiley & Sons Ltd, Chichester 2009
- **Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L.** (2004) *metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad* [Andra upplagan], Nordstedts Juridik AB, Vällingby 2006
- **Glesbygdverket** (2008) *Landsbygdsdefinitioner i Sverige och andra länder*, Mars 2008
- **Haninge Kommun** (1994) *Detaljplan Västerhaninge Söderby 1:93 Hästby*, Miljö och Stadsbyggnad, Haninge
- **Hartman, J.** (2004) *Vetenskapligt tänkande – Från kunskapsteori till metodteori*, Studentlitteratur, Pozkal 2007
- **Hultsfreds kommun** (2008) *Detaljplan för del av Faggemåla7:3, Hultsfreds flygplats*, Miljö och byggnadskontoret Hultsfreds kommun, Hultsfred
- **Kungsbacka kommun** (2006) *Kungsbacka översiktsplan 2006*, Kungsbacka 2006
- **Kungsbacka kommun** (2011) *Planprogram för fastigheten Höglunda 5:9 m.fl. Etablering av hästverksamhet vid Höglunda Gård*, Planavdelningen Kungsbacka 2011
- **Massey, D.** (2005) *For Space*, SAGE, London 2005

- **Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser** (2011) *Arbetskraftsförsörjning i landsbygder - En kompletterande diskussion till rapporten "Regionernas arbetskraftsförsörjning" baserad på olika tolkningar av landsbygdsbegreppet*, Dnr 2009/278, Östersund 2011
- **Niedomysl, T.** (2006) *Migration and Place Attractiveness*, Kulturgeografiska institutionen Uppsala Universitet, Tillgänglig från <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:168343> (2012-05-28)
- **Niedomysl, T.** (2006b) "Residential preferences for interregional migration in Sweden: demographic, socio-economic and geographical determinants" ur; *Environment and Planning*, Årgång; 40, Nummer; 5, sida: 1109 – 1131
- **Reiter, O.** (Red.) (2004) *Synvänder - en antologi om landskapsplaneringens teori och praktik*, Institutionen för landskapsplanering vid Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp 2004
- **Rosqvist, K.** (2012) *Att bosätta sig i sin hobby - En studie av boende på Julmyra Horse Center*, Arbetsrapport 813, Kulturgeografiska institutionen Uppsala Universitet, Uppsala 2012
- **Stenbacka, S.** (2001) *Landsbygdsboende i inflyttarnas perspektiv – intention och handling i lokalsamhället*, Kulturgeografiska institutionen Uppsala Universitet, Uppsala 2000
- **Törnqvist, G.** (1998) *Renässans för regioner - om tekniken och den sociala kommunikationens villkor*, Studieförbundet näringsliv och samhälle, Stockholm
- **Vårgårda kommun** (2011) *Detaljplan för del av Lagmansholm 2:79 Utställningshandling*, Vårgårda kommun

Muntliga källor

- **Samtalsintervjuer med 13 respondenter** (7 kvinnor och 6 män) i Söderby hästby, Västerhaninge 2012-03-24, 2012-03-25, 2012-03-31 och 2012-04-01
- **Telefonintervju med 2 respondenter** (2 kvinnor) 2012-04-19 respektive 2012-04-27
- **Cederlöf, Jan**, Svenska Hästbyar, Haninge 2012-04-02
- **Lundin, Rikard**, Stadsbyggnadskontoret Haninge kommun, Haninge 2012-04-03

Internetadresser

- **Aftonbladet**, "Vi flyttade in i vår hobby" Tillgänglig från <http://www.aftonbladet.se/bostadinredning/article10480050.ab> (2012-05-29)

- **Aftonbladet**, "När vi inte spelar snackar vi om det" Tillgänglig från <http://www.aftonbladet.se/bostadinredning/article10480055.ab> (2012-05-29)
- **Dagens nyheter**, "Livsstilsboende som berör" Tillgänglig från <http://www.dn.se/bostad/livsstilsboende-som-beror> (2012-05-30)
- **Julmyra Horse Centers hemsida** <http://julmyra.se/Vad-ar-JG/omradesfakta> (2012-05-30)
- **Hagahills hemsida** <http://www.hagahill.com/koncept/> (2012-05-30)
- **Haninge kommuns hemsida** <http://www.haninge.se/runsten> (2012-06-14)
- **Himmelslätta airparks hemsida**, http://www.himmelslatta-airpark.se/business_sv.htm (2012-05-30)
- **Siljan airparks hemsida** <http://www.siljanairpark.se/index.php?p=village&sp=plots> (2012-05-30)
- **Tessab Fastighetsförmedlings hemsida**, <http://tessab.se/samarbetspartner/index.html> (2012-05-30)
- **Victoria parks hemsida**, <http://victoriapark.se/?id=212> (2012-05-31)

BILAGA: SAMTALSPUNKTER INFÖR INTERVJUER MED RESPONDENTER

1. Utifrån ert hästintresse, vad är de tydligaste fördelarna med att bo i en hästby jämfört med ert tidigare boendemiljö?
2. Vad fanns det för förväntningar på detta boende när det blev ett aktuellt alternativ att flytta in i?
3. I vilken utsträckning samstämmer upplevelsen av boendets fördelar med de tidigare förväntningarna?
4. Finns det några särskilt överraskande fördelar som visat sig nu när ni är boende här?
5. Upplever ni några nackdelar med ert boende?
6. Hur har boendet påverkat ert ridintresse? Exempelvis: innebär boendet att ni rider oftare i vardagen, längre tid under samma antal tillfällen som förut, ändrat eller utökat formerna av ridning?
7. Förutom ridning, kan ni nämna några aktiviteter som ni uppskattar att ägna tid till i hästbyn och dess omgivning?
8. Hur förhåller sig hästbyns karaktär och omgivningen till er egen uppväxtmiljö?
9. Fanns det några andra motiv än ert ridintresse som spelade in när valet föll just på denna hästby i Västerhaninge?
10. Hur upplever ni att övrigt vardagsliv av arbete, studier och andra aktiviteter går att kombinera med er boendemiljö?

